

"CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023"

OUR INDEXING

zenodo

**Research Science and
Innovation House**

OUR FIELDS

- Exact Sciences
- Natural sciences
- Medical sciences
- Technical sciences
- Economics
- Philological sciences
- Pedagogical sciences
- Social and humanitarian sciences
- Psychological sciences
- Arts and cultural sciences
- Physical education and sports

+998 (88) 808-21-07

<http://universalpublishings.com>

"RESEARCH SCIENCE AND INNOVATION HOUSE" MCHJ

"CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023"

+998 (88) 808-21-07

<http://universalpublishings.com>

VOLUME 2, ISSUE 4

«Conference on Universal Science Research 2023» ilmiy konferensiyasi:

30.04.2024-yil.

Ushbu to'plamda «Conference on Universal Science Research 2023» ilmiy konferensiyasi 2024-yil 2-soni 4-qismiga qabul qilingan maqolalar nashr etilgan.

Jurnal tarkibidagi barcha maqolalarga DOI unikal raqami biriktirilib, **Zenodo**, **Open Aire**, **Google Scholar** xalqaro ilmiy bazalarida indekslandi.

OAK tomonidan dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan jurnallar ro'yxatidagi milliy jurnallarda chiqarilgan maqolalar sifatida rasman tan olinadi.

Asos: O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxati 3-sahifasi. – Toshkent: 2019. – 160 b.

Konferensiya materiallaridan professor-o'qituvchilar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar, litsey-kollejlar va maktab o'qituvchilari, ilmiy xodimlar hamda barcha ilm-fanga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Eslatma! Konferensiya materiallari to'plamiga kiritilgan ilmiy maqolalardagi raqamlar, hisobotlar, ma'lumotlar haqqoniylikiga va keltirilgan iqtiboslar to'g'riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

“RESEARCH SCIENCE AND
INNOVATION HOUSE” MCHJ

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir: Eshqarayev Sadridin Chorievich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot va tabiiy fanlar kafedrasini mudiri, kimyo fanlari falsafa doktori, dotsent Termiz, O‘zbekiston.

Mas’ul kotib:

Boboyorov Sardor Uchqun o‘g‘li Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali talabasi

Nashrga tayyorlovchi:

Eshqarayev Samariddin Sadiridin o‘g‘li Termiz muhandislik-texnologiya instituti magistranti

TAHRIR KENGASHI A‘ZOLARI

Texnika fanlari muharriri, Eshqarayev Ulug‘bek Chorievich – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrasini dotsenti, texnika fanlari nomzodi, Denov, O‘zbekiston.

Texnika fanlari muharriri Babamuratov Bekzod Ergashevich – Termiz davlat universiteti fizik kimyo kafedrasini dotsenti, falsafa fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Kimyo fanlari muharriri Mirabbos Xojamberdiev Ikromovich- Berlin Technische Universität dotsenti, kimyo fanlari doktori, Berlin, Germaniya

Kimyo fanlari muharriri, Eshqurbonov Furqat Bozorovich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, kimyo fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Iqtisodiyot fanlari muharriri Otamurodov Shavkat Tillayevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti prorektori, iqtisod fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Ijtimoiy va gumanitar fanlar muharriri, Xudoyberdiyev Xursand Xudoyberdiyevich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, ijtimoiy-gumanitar fanlar doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Otamurodov Furqat Abdulkarimovich, Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali direktori, Termiz, O'zbekiston tibbiyot fanlari falsafa doktori, Termiz, O'zbekiston.

Biologiya fanlari muharriri Nurova Zamira Annakulovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali. Termiz, O'zbekiston, biologiya fanlari doktori, dots., Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Turabayeva Zarina Kenjabekovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali, tibbiyot falsafa fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Sotsiologiya fani muharriri Eryigitova Lobar Qodirovna Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa sotsiologiya fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Filologiya fanlari muharriri Jo'rayeva Ramziya Abdurahimovna Qo'qon davlat pedagogika instituti. Qo'qon, O'zbekiston filologiya fanlari fanlari doktori (PhD), katta o'qituvchi.

Fizika-matematika-fanlari muharriri Bobamuratov Ulug'bek Erkinovich Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa fanlari doktori, fizika-matematika-fanlari, Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Axmedov Kamoliddin Xakimovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali 1-son davolash fakulteti dekani, tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tibbiyot fanlari muharriri Vohidov Alisher Shavkatovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali Umumiy xirurgiya, bolalar xirurgiyasi va bolalar urologiyasi kafedrasini mudiri Tibbiyot fanlari doktori, professor

Gumanitar fanlar muharriri Rahmonov Abduqahhor Abdusattorovich Ma'naviy-axloqiy tarbiya va yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari, falsafa fanlari doktori (PhD)

**BALEFUL EFFECTS OF THE COMMERCIAL BIRTH CONTROL PILLS
AND FOCUS ON FRONTIER HERBAL CONTRACEPTIVES DEVOID OF
SIDE EFFECTS
EFFECTS OF PILLS CONTRARY HERBAL**

Sonali Bhakta ¹,

Shonkor Kumar Das ²

Bioresearch Laboratory (Cancer and Herbal Research Center), Dept. of Anatomy and Histology, Faculty of Veterinary Science, Bangladesh Agricultural University, Mymensingh-2202, Bangladesh;

Email: 1_sonali.dvm@gmail.com, 2_skdas76@yahoo.com

Abstract: The present review encompasses the contraception, methods of contraception, hormonal or chemical birth control pills and the herbal products having contraceptive activity with their merits and demerits. The commercially available birth control pills are detrimental to women health, might be life-threatening sometimes. The detrimental effects posed by such pills are: fat deposition in the liver, kidney and uterus, prevention of metabolism and further conception, disruption of the epithelial layer of the uterus, irregular and painful menstruation, breast cancer and ultimately permanent infertility. This study will help us to view the undeniable baleful effects of the commercial birth control pills and thus will rush us to explore some herbal birth control pills that will be cheaper, having no side effects and might be effective for the sexes (male & female). A research work has already been conducted in this regard which might be an evolutionary step in this realm.

Keywords— Baleful effects, birth control pill, herbal contraceptives, frontier research

1. INTRODUCTION

Fertility control, also known as contraception and Birth control, the methods or devices used to prevent pregnancy. Planning, provision and use of birth control is called family planning. The most effective methods of birth control are sterilization by means of vasectomy in males and tubal ligation in females, intrauterine devices (IUDs) and implantable contraceptives. This is followed by a number of hormonal contraceptives including oral pills, patches, vaginal rings, and injections. Less effective methods

include barriers such as condoms, diaphragms and contraceptive sponge and fertility awareness methods. The least effective methods are spermicidal and withdrawal by the male before ejaculation. Sterilization, while highly effective, is not usually reversible; all other methods are reversible, most immediately upon stopping them. Birth control pills secondarily prevent pregnancy by changing the uterine lining and cervical mucus to make it harder for sperm to reach the uterus and for an embryo to implant. Several dietary and herbal supplements can interfere with the efficacy of birth control pills [15]. By using different herbal products we can control the birth in both male and female with safety. Some plants, flowers and seeds that can be used for this purpose [10]. There are also many herbs that are very innocuous, which can be used by virtually anyone without any negative effects [8, 9]. It is necessary to establish herbal birth control extracts which have no side effects on different organs. This paper discusses about the contraception, types, various methods, their mode of action, the merits and demerits of the commercial and herbal birth control pills and focusing on the frontier herbal contraceptives that will have no detrimental effects on the women health even might be used for both the sexes.

2. BIRTH CONTROL PILL

Birth control pill is the hormone or other chemical containing drug or tablet which is taken daily orally, also popularly called the "pill" only. As these tablets contain the hormone so that these hampers the normal mechanism of the body (normal hormone level in the blood). And in the long run prevents the conception. Hormones are the chemical substances which act on different parts of the body and control their activity as well. There are various types of birth control pills such as: hormonal birth control pill, chemical birth control pill and herbal birth control pill. But the hormonal and chemical ones are mostly used.

These birth control pills are mostly taken by the women and these act on the ovary and uterus and hamper their normal activity. Thus they prevent the normal conception when the women come in contact with the men.

3. THE ADVERSE EFFECTS OF THE COMMERCIALLY AVAILABLE BIRTH CONTROL PILLS

The birth control pills those are available in the markets have many unavoidable side effects on the body. Presently researches on the effects of the birth control pills revealed that, the risk of different diseases and complications are increasing day by day among those women who are taking the birth control pills orally. Most common problems or side effects associated with the commercial pills are given below:

Excessive deposition of the fat on the uterus, ovary and fallopian tube of the women that prevent the conception in future. These pills also rupture the epithelial layer of the uterus [14].

In the kidney, these have many adverse effects. These deposit excessive fat droplets and decrease the activity of the kidney.

In the liver these deposit excessive fat droplets that prevent the proper function of the liver.

The menstruation cycle becomes painful.

Irregular menstruation becomes a common phenomenon.

A research in United States of America has revealed that the risk of breast cancer increase about 50% in those women who take the birth control pills [6].

The most alarming effect of the birth control pill is that it causes the permanent sterility in the women who take the birth control pill at a regular basis.

Hormonal imbalance in source cases.

Decreased of sexual desire or libido.

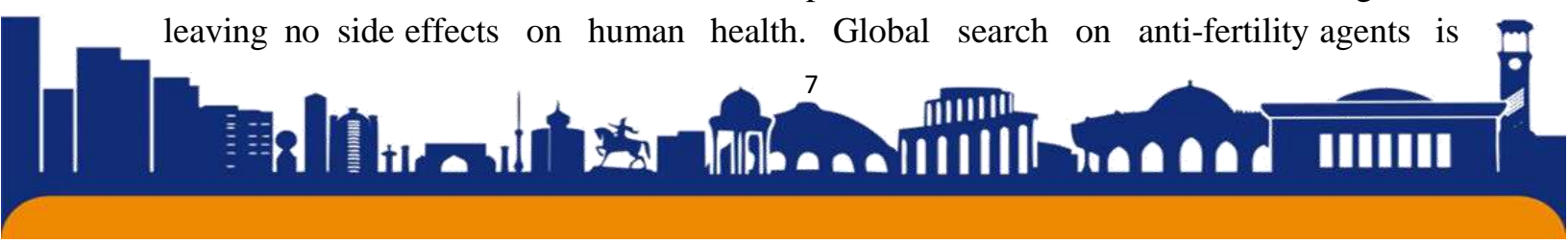
Unwanted/ unexpected sudden bleeding from the uterus due to low quality pills.

In Fred Hachinson Cancer Research Center, USA, the researchers have come to know more about the breast cancer. They have said that, very few people suffer from the breast cancer. But as the women take birth control pills having different chemical and hormonal elements in these, mostly the young ladies who use the birth control pills. So the risk of the breast cancer among the women can be controlled if the dose and formulation of the birth control pills are taken under consideration and people become concern of it [12].

The doctors have revealed that, normally the women aged less than 40 years of old do not have the risk of breast cancer whether they take the pill or not. But the recent researches have revealed that for the administration of the estrogen containing birth control pills the risk of the breast cancer increases up to 50%.

4. HERBAL PRODUCTS HAVING BIRTH CONTROL ACTIVITY

Nature is the source of all the raw materials that we need. About 2-3 decades ago, most of the drugs were of herbal origin [9]. A variety of reasons remain behind why people like to use natural medicines as it is evident that patients are getting even more distressed after using the chemically synthesized drugs, rather than natural means like the herbal products such as seeds, fruits, leaves and plants that can conquer detrimental/harmful diseases. These herbal products can be used for controlling birth leaving no side effects on human health. Global search on anti-fertility agents is

going on to tackle the problem of population explosion many hormonal drugs are available for the purpose but they are not free from side effects [16]. Hence the search for a suitable product from indigenous medicinal plants is proposed which could be effectively used in place of so called "pill". There are various herbal products which have different preventive activities. Some type of herbal seed, fruits and plants also have activity for controlling the birth. Usually these seed, fruits and plants are used against leucoderma, wounds, alopecia, asthma, tubercular glands, leprosy, fever, ulcer and tumor [20] but many of them have the efficacy for the anti-contraception by the oil and crystalline steroidal fraction of the seeds [18].

5. THE MECHANISM OF ACTION OF THE HERBAL PRODUCTS IN RELATION TO CONTRACEPTION

Most of the constituents contained in any herbal product normally acts on the vital organs of the body according to their site of predilection. The herbal products which are responsible for the birth control work mostly in the genitalia irrespective of sex to control the morphology and also the hormonal state in the blood stream of the body. The herbal extracts exert their effects by different processes. The most important ones are given below:

In case of female, they mainly act on the ovary regarding folliculogenesis and also change the level of female hormones in blood. If the administration of these herbal extracts is abruptly stopped then again the conception occur without leaving any harmful effects on the vital organs of the body.

In case of male, the herbal extracts act on the testes regarding the spermatogenesis and also control the level of male hormones in blood.

6. A NEW HERBAL PRODUCT

For the purpose of exploring a safe and effective herbal product for birth control a research has been conducted in the Bioresearch Laboratory of the Dept. of Anatomy and Histology, Bangladesh Agricultural University, Mymensingh-2202, Bangladesh. The main purpose of the research was the formulation and marketing of a newtype of herbal product that might be a combination of some herbal extracts and which will leave no side effects on the body. This extract can be used for both the sexes. To evaluate the efficacy, this herbal extract has been applied on the White Swiss albino mice (both male and female) and it has been proven successful. About 82% of the female did not conceive after the treatment done by this herbal extract.

The histological observation of the testes in case of the male mice revealed that in the treated group the number of the seminiferous tubules reduced and the amount

of spermatozoa within the lumen of the seminiferous tubules also decreased. The number of the sertoli and leydig cells also reduced within and between the seminiferous tubules along with slight deposition of fat droplets and vacuolation. The ultimate result of the research divulged that the extract had a potential impact on the testis regarding the contraceptive effect as in the treated group the female did not conceive after keeping with the treated male [2].

In case of the female the results revealed that the number of the ovarian follicles de-creased accompanied with the distortion and derangement of the granulosa layer of the ovary in the treated group. The aforesaid features of the treated ovaries indicated the antifertility effect of the aqueous extract of *Hibiscus rosasinensis*. In addition, in the treated group, the baleful histological alterations like the vacuolation, fat droplet deposition, sloughing off and hemorrhage in the granulosa layer were not found [1] indicating that this extract is safe to be used for the women community as these changes are the common phenomena for the commercially available hormonal or synthetic pills. The findings of this research had the similarity with that of the [13] and Upadhyay and Upadhyay, 2011.

Due to the application of the herbal extract there were no gross alarming lesions on the vital organs of the body of mice (both the sexes) [4]. Even during the experimental tenure there were no such changes in the body weight and hematological parameters comparing with that of the control group. The amount of the Red Blood Cells (RBC), White Blood Cells (WBC) and Hemoglobin (Hb) concentration were unchanged in comparison to the normal/control [5]. The best efficacy of this herbal extract is that, after stopping the administration of this herbal product the normal activity of the ovary and testes is regained. More over after the treatment the samples of liver [3] and kidney [4] were taken from the treated mice (male and female), in both the cases it has revealed that there was no baleful effect of the herbal extract. The appearance of the organs seems to be as normal as the control one both macroscopically and microscopically (histology). This research might be an evolutionary activity in this realm [3].

7. CONCLUSION

Nowadays, people are becoming more interested to use herbal products than the chemical/synthetic ones as the herbal products are comparatively safer and can be used for a long period of time without any negative impact on health. The herbal products are much more effective and better than that of the commercially available chemical and hormonal products used as birth control tool. Longer usage of those commercially

available products will make the user infertile and also susceptible to many life threatening diseases. Nature is the best source of all the herbal products that could be used in diversified field of human usage in life as per need. So by keeping the baleful effects of the contraceptive pills and other synthetic products we should pay more attention on the commercialization of the herbal products for the betterment of the all human being irrespective of sex. Future research might be focused on the determination of the specific constituents, their quantity in the herbal extracts and to explore the ways to find out the constituents responsible. Many researches has been already done on the aforesaid matter and many are going on and this is the high time to concentrate more to make the best use of the nature in the form of drugs and soon.

REFERENCES

[1] Bhakta S and Das SK (2015) Herbal contraception for the women community: A safe and effective alternative. *J J Commun Med* 1(1): 005.

[2] Bhakta S and Das SK (2016) A new approach of herbal contraception in male Swiss albino mice by *Hibiscus rosasinensis*: An in vivo study. *International Journal of Natural and Social Sciences* 3(3): 24-29.

[3] Bhakta S, Das SK (2016) Effect of *Hibiscus rosasinensis* on the liver of Swiss albino mice: a histo-morphological investigation *Progressive Agriculture* 27(3): 296-300.

[4] Bhakta S, Das SK (2017) *Hibiscus rosasinensis* depart no baleful effects on histomorphology of Kidney of Swiss Albino mice. *International Journal of Natural and Social Sciences* 4(1): 81-84.

[5] Bhakta S, Awal MA, Das SK (2018) A new polyherbal contraceptive rendering positive effects on hematology in Swiss albino mice. *International Journal of Scientific & Engineering Research* 9(1): 1913 - 1917.

[6] Carey R (2014) Is There Really A Link Between Your Birth Control Pills And Breast Cancer?

<http://www.prevention.com/health/healthy-living/new-research-examines-link-between-birth-control-pill-and-breast-cancer> [Accessed 2 August 2014].

[7] Das SK (2009) Production of anti-cancer agent cordycepin from the medicinal mushroom *Cordyceps militaris*. PhD Dissertation, University of Fukui, Japan.

[8] Hannah Ransom (2013) Holistic Hormonal Health and Natural Birth Control. <http://oneradionetwork.com/women-%E2%80%93-children->

vaccines/hannah-ransom-holistic-hormonal-health-and-natural-birth-control-december-10-2013/) [Accessed 10 December 2013]

[9] Ini-Ibehe O, Abraham O, Olaleye O, Taiwo K, Cressie N, Abayomi O (2010) Antiovulatory and Anti-Implantation Potential of the Methanolic Extract of Seeds of *Abrus Precatorius* in the Rat. *Endocrine Practice* 16(4): 554-560.

[10] Kadiri AB (2009) An Examination of the Usage of Herbal Contraceptives and Abortifacients in Lagos State, Nigeria. *Ethnobotanical Leaflets* 13: 140-46.

[11] Kelly CC, Elizabeth GR, James T (2014) *Emergency contraception: a last chance to prevent unintended pregnancy*. Addleton Academic Publishers.

[12] Khanduri NC (2014) Fertility control of female rat through *abutilon indicum* seeds. *International journal of technology enhancements and emerging engineering research* 2(3): 2347-4289.

[13] Liao PV; Dollin J (2012) Half a century of the oral contraceptive pill Historical review and view to the future. *Canadian Family Physician* 58(12): 757-760.

[14] Mayeaux EJM (2005) Dysfunctional uterine bleeding. <http://www.sh.lsuhs.edu/fammed/outpatientmanual/dub.htm>. [Accessed 8 August 2005]

[15] Michele Noonan (2013) Herbs That Affect Birth Control Pills. <http://www.livestrong.com/article/375674-herbs-that-affect-birth-control-pills/> [Accessed 21 October 2013].

[16] Pamela L, Janet D (2012) Half a century of the oral contraceptive pill Historical review and view to the future. *Canadian family physician Medecin de famille canadien* 58(12):757-760.

[17] Pekamwar SS, Kalyankar TM, Jadhav AC (2013). *Hibiscus rosasinensis*: A review on ornamental Plant. *World Journal of Pharmacy and Pharmaceutical Sciences* 2(6): 4719-4727

[18] Suresh CJ, Aksha S, Mridula C (2014) Antifertility potential of some medicinal plants in males: an overview. *Int J Pharm Pharm Sci* 3(15): 204-217.

[19] Sukirti U, Prashant U (2011) *Hibiscus rosasinensis*: Pharmacological review. *International Journal of Research in Pharmaceutical and Biomedical Sciences* 2(4): 1149-1150.

[20] Trussell J, Raymond EG, & Cleland K (2016) *Emergency Contraception: A Last Chance to Prevent Unintended Pregnancy*. *Contemporary Readings in Law and Social Justice* 6(2)

**PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV JARAYONINING
ICHKI NAZORATINI TASHKIL QILISH**

Qodirov Zikrullo Mengto'rayevich
Oltinsoy Pedagogika kolleji bo'lim boshlig'i

ANNOTATSIYA

Yoshlarga sifatli ta'lim berishda zamon talabiga mos pedagog kadrlarni pedagogik psixologik oshirish. Ta'lim muassasasida o'quv jarayonlarining tashkiliy shakllarining dolzarbligi shundaki, ta'lim muassasasida tegishli fan (modul) yoki amalliyotning texnik va texnologig yutuqlarida va yangiliklarida xabardor bo'lishiga erishish, zamonaviy pedagogik texnologiyalaridan samarali foydalangan holda o'quv jarayonini tashkil etish

KIRISH.

Ichki nazoratning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar maxkamasining qarorlari, Oliy ta'lim fan va innovatsiyalar vazirligi va boshqa boshqaruv idoralarning kollej maktablari faoliyati bilan bog'liq bo'lgan buyruqlari, nizomlari, o'quv meyoriy xujjatlari, yo'riqnomalarining bajarilishini nazorat qilish;

O'quv-tarbiyaviy jarayonning barcha jabxalarini "Ta'lim to'g'risida" gi qonun, asosida talab darajasida tashkil etilishini, pedagog- xodimlarning o'z lavozim burchlarini bajarishini nazorat qilinadi.

Ichki nazorat ta'lim muassasalaridagi barcha bo'linmalar va mansabdor shaxslarning nazorat tadbirlarini yagona reja va uslubiy asosda muvofiqlashtiruvchi va maqsadli ravishda amalga oshiruvchi tizimdir.

Asosiy qism.

Professional ta'lim muassasalarida ichki nazoratni tashkil etish.

Ichki nazorat kasb-hunar maktablarining mavjud boshqaruv tizimiga asoslangan bo'lib, mansabdor shaxslar va jamoat tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladi. Ta'lim muassasalaridagi ichki nazoratning samarali faoliyati uchun muassasa direktori, uning o'rinbosarlari va kafedra mudirlari javobgardirlar.

Ichki nazoratni bevosita o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari tashkil etadi. O'quv yurtida ichki nazoratni rejalashtirish, shuningdek nazoratning tashkiliy va uslubiy masalalarini hal etish va unga zarur bo'lgan uslubiy hujjatlarni tayyorlash maqsadida ichki

nazorat bo'yicha tashkiliy-uslubiy komissiya tuziladi. Tashkiliy-uslubiy komissiyaga o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari rahbarlik qiladi va uning faoliyatiga javobgar shaxs hisoblanadi. Komissiya a'zolari kollej direktorining buyrug'i bilan ta'lim muassasasining tajribali pedagog xodimlaridan tayinlanadi

ICHKI NAZORATNI O'TKAZISHDA TASHKILIY-USLUBIY KOMISSIYANING FUNKSIYALARI

kelgusidagi va joriy nazoratlarning asosiy yo'nalishlarini rejalashtirishda ishtirok etish;

rahbariyat tomonidan o'tkaziladigan yillik va joriy nazoratlarni rejalashtirishda ishtirok etish;

kafedralar va boshqa bo'linmalar tomonidan o'tkaziladigan nazorat rejalarini tahlil qilish va umumlashtirish;

Ichki nazoratni takomillashtirish uchun takliflar ishlab chiqish va rahbariyatga taqdim etish;

amaldagi mavjud me'yoriy hujjatlar asosida nazorat dasturlarini, uni o'tkazish bo'yicha uslubiy takliflarni ishlab chiqish va rahbariyatga taqdim etish, shuningdek nazoratni o'tkazuvchi hay'at a'zolarini tanlashga yordam berish;

ta'lim muassasalaridagi kafedra va bo'linmalarda nazorat ishini bajaruvchilarga uslubiy yordam ko'rsatish, zaruriyat tug'ilganda ularning ishida qatnashish;

o'quv-tarbiyaviy jarayonni takomillashtirish va sifatini oshirish maqsadida tadbirlar to'zish va o'tkazish;

ilmiy pedagogika kengashi va kafedralar yig'ilishlarida ichki nazorat natijalari to'g'risida axborotlar berish;

ichki nazoratni tashkil etish, rejalashtirish, amalga oshirishni yaxshilash maqsadida boshqa kasb-hunar kollejaridagi ichki nazoratning ilg'or tajribalari bilan tanishish va amalda joriy etish.

ICHKI NAZORATNI REJALASHTIRISH VA O'TKAZISH

Ichki nazorat yagona reja va uslub asosida tashkil qilinib, ta'lim muassasasi tizimidagi barcha kafedra va bo'linmalar, pedagog-xodimlar va o'quvchilar faoliyatini to'la qamrab olishi zarur. Shu maqsadda ichki nazoratning yillik rejasi va uni o'tkazishning uslubiy hujjatlari ishlab chikiladi. Ichki nazoratning yillik rejasi va uni o'tkazishning zaruriy uslubiy hujjatlari direktor tomonidan tasdiqlanadi.

Ichki nazorat o'tkazishdan oldin direktor yoki direktorning o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosari nazoratga javobgar shaxslar bilan suhbat o'tkazib, ularning asosiy vazifalarini

belgilaydi, harakatdagi me'yoriy hujjatlar bilan tanishtiradi, nazorat uslubi va hisobot ko'rinishini aniqlaydi.

Nazoratga kasb-hunar maktabining eng tajribali pedagog-xodimlari jalb qilinadi, zarurat yuzasidan nazoratga jamoat va homiy tashkilot vakillari ham jalb qilinishi mumkin.

Ichki nazorat davomida rahbariyat tomonidan kafedra va bo'linmalar, pedagog-xodimlar faoliyatini noxolisona va yanglish baholanishini istisno qiluvchi ishchi muhit, talabchanlik, samimiylilik, bir-biriga hurmat sharoitlari yaratilishi kerak.

Barcha nazorat natijalari yagona talab asosida rasmiylashtirilib, uning asosida aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish chora-tadbirlari o'z vaqtida ishlab chiqilishi zarur.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak o'quv jarayonini ichki nazoratini Professional ta'limda o'quv jarayonini to'g'ri va tizimli tashkil etish ta'lim sifatini oshirish uchun muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini izlash, ta'lim jarayoni zamon talablari va xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida takomillashtirib, ta'lim jarayonini tashkil etishga xizmat qiladi. O'quv jarayonini ichki nazoratini amalga oshirishda O'quv jarayoni nazoratiga aloxida yondashuv zarur, O'quv jarayonini tizimli tashkil qilish

Xalqaro tajribalarni doimiy ravishda o'rganib borish;

O'quv jarayoni nazorati o'quv jarayoni yaxshilanishiga xizmat qilishi kerak;

Nazoratni asoslangan dalillar yordamida tashkil etish;

Adolat va shaffoflik qoidalariga rioya etish kerak deb o'ylayman.

TAKLIF.

Professional ta'lim muassasalari uchun yangi turdagi me'yoriy--yani ichki nazoratning maqsadi o'quv tarbiyaviy jarayonni takomillashtirish, ichki intizomni kuchaytirish, pedagog-xodimlar va o'quvchilarning o'z faoliyatlarini belgilovchi xujjat ishlab chiqish.

Barcha turdagi ta'limga oid qaror va buyruqlarni ko'rib chiqish, takomillashtirish va xorijiy davlatlar tajribalarini qollagan holda ishlab chiqish.

Professional ta'lim muassasasida o'quv jarayonini ichki nazoratini sifatli tashkil qilinishi natijasida bitiruvchilarni mehnat bozorida o'z ish o'rinlarini topishi, hamkor ish beruvchilarni talablarini sifatli qanoatlantirish, bu bilan kollejni nufuzini oshirishga olib keladi.

Ta'lim muassasaning imkoniyatlarini bo'lishi kerak (Bino-inshootlar, pedagoglar salohiyati, moddiy-texnik va o'quv-metodik ta'minoti).

O'quv mashgulotlarini yuqori saviyada o'tkazish uchun barcha moddiy-texnika bazasi moddiy-texnik ta'minot bilan ta'minlangan bo'lishi kerak.

Ta'lim muassasaning ta'lim jarayoni uchun zarur bo'lgan xom ashyo ehtiyoji va ta'minoti barcha yo'nalishlar uchun bo'lishi kerak.

O'qitishning ilg'or shakllarni joriy etish kerak.

Ta'lim jarayonida yangi pedagogik texnologiyalar va xorij tajribalarini qo'llash kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 2020 yil 7 avgustdagi 466-sonli qaror
3. <https://www.edu.profedu.uz>
4. <https://www.google.com>
5. <https://ru.wikipedia.org>
6. <http://www.ecole-francaise-tachkent.com>

**YUQORI SINIF O‘QUVCHILARINI GEOMETRIK MASALALAR ORQALI
SHAXSIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH**

Asrarov Jurabek Akramovich

Guliston tumani 7 -umumta’lim maktabi matematika fani o‘qituvchisi,

asrorovjurabek5911@gmail.com

Annotasiya: ushbu maqolada umumta’lim maktablarida geometrik masalalarni yechish orqali o‘quvchilarni mantiqiy fikrlashga o‘rgatish haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.

Kalit so‘zlar: o‘quvchi, mantiqiy fikrlash, geometrik masala, maktab.

Annotation: the article presents ideas and feedback on teaching students logical thinking by solving geometric problems in secondary schools.

Key words: student, logical thinking, geometric problem, school.

O‘quvchini mantiqiy fikrlashga, izlanishga, ijod qilishga, o‘z navbatida mustaqil ta’lim olishga, o‘z-o‘zini rivojlantirishga tayyorlash maktabning asosiy vazifasidir. Mantiqiy fikrlashni shakllantirishga oid olib boriladigan ta’lim jarayonining asosiy mazmuni va mohiyatini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Mantiqiylik, pedagogik tushuncha sifatida ta’limning maqsadi va vositasiga birdek tegishlidir. Ya’ni ta’limdan maqsad, avvalo, mantiqiy fikrlaydigan shaxsni tarbiyalashdan iborat. Ta’limning vositasi sifatida u o‘quvchilarga taqdim etilayotgan bilimlarning mantiqiy jihatdan izchilligini ifodalaydi. Ta’lim jarayonida mantiqiy fikrlashga harakat qiladigan o‘quvchilarni tarkib toptirish maqsadida ko‘plab mutaxassislar izlanmoqdalar. Ularning fikricha, yuqoridagi masalalarni hal etishning samarali yo‘llaridan biri – bu muammoli o‘qitishdir. Bunday o‘qitishning vazifasi faol bilish jarayoniga undash va tafakkurda ilmiy-tadqiqot uslubini shakllantirishdir. Muammoli o‘qitish ijodiy, faol shaxs tarbiyasi maqsadlariga mos keladi. Muammoli darslar bilish jarayonining samaradorligini oshiradi, bilimlarni chuqur, ongli mustahkam o‘zlashtirishga, mantiqiy fikrlash va izlanishlar natijasida o‘ziga xos kashfiyotlar qilish imkonini beradi. Bunday ta’limdan maqsad o‘quvchilarda o‘quv topshiriqlarini hal etish, bilish va mantiqiy fikrlash faoliyatini shakllantirishdir. Geometriya materiallarini o‘rganish jarayonida o‘quvchilarda ziyraklik, diqqat rivojlanadi. Ular geometrik shakllarni tasniflash, tabaqalashtirish, taqqoslashga o‘rganadilar. O‘lchash malakalarini egallash orqali ularda mustaqillik va ishonch rivojlantiriladi. Maktab geometriya kursining asosiy maqsadi o‘quvchilarni mantiqiy tafakkur qobiliyatini

rivojlantirishga qaratilgan ekan, shu maqsadni amalga oshirish uchun o'qish jarayonida bir qancha isbotlashga va hisoblashga doir masalalarni yechish talab qilinadi. Geometriya so'zi grekcha bo'lib, «geo» - yer, «metriya» - o'lchash so'zlaridan tashkil topgan. Bu «yerni o'lchash» degan fikrni bildiradi. Geometriyaning tekislikdagi shakllarining xossalarini o'rganuvchi bo'limi planimetriya deb ataladi.

Geometriya fanining vazifalaridan biri shakllarni o'zaro taqqoslash masalasidir. Shakllarni o'zaro taqqoslashda ularning chizmalaridan (tasvirlaridan) foydalaniladi. Shakllarning chizmasini hosil qilishni geometriyaning eng birinchi masalasi deb aytish mumkin. Shakllarning ba'zi ma'lum xossalaridan foydalanib, uning yangi xossalarini o'rganish geometriyaning umumiy vazifasidir. Bugungi kunga kelib har bir fan o'qituvchisi kompyuterda mavzuga muvofiq dars materialiga mos keladigan qilib, estetik did bilan o'zi xoxlagandek namoyishlar qilishi, ko'rgazmalar tayyorlashi uchun to'liq imkoniyatlar mavjud. Bundan tashqari hozirda maktablarga barcha fanlar bo'yicha turli mavzularda tayyor dasturlar ham yetkazib berilmoqdaki, bulardan o'qituvchilar unumli foydalanishlari kerak.

Geometrik masalalarning ayrimlarini yechilishi bilan tanishib chiqaylik. Ushbu masalalarning yechilish usullaridan 11-sinf geometriya darslarida foydalanish mumkin.

O'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlanishida stereometriya kursining imkoniyati katta. Haqiqatdan ham geometriyaning stereometriya kursi deduktiv asosga qurilgan bo'lib, bu dastur o'z-o'zidan o'quvchilarning mantiqiy madaniyatini o'stirish uchun maqbul tarzda tuzilgan. Bugungi kunga kelib har bir fan o'qituvchisi kompyuterda mavzuga muvofiq dars materialiga mos keladigan qilib, estetik did bilan o'zi xoxlagandek namoyishlar qilishi uchun ko'rgazmalar tayyorlashi uchun to'liq imkoniyatlar mavjud.

Bundan tashqari hozirda maktablarga barcha fanlar bo'yicha turli mavzularda tayyor dasturlar ham yetkazib berilmoqdaki, bulardan o'qituvchilar unumli foydalanishlari kerak. Mazkur maqolada geometrik masalalar orqali o'quvchining shaxsiy sifatlarini rivojlantirish metodlari, matematik masalalar asosida o'quvchida rivojlanadigan sifatleri, o'quvchi shaxsiy sifatlarini rivojlantiruvchi masalalari bayon etildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh. Nematova "Matematika fanini o'qitishning nazariy masalalari va metodikasi", "Tafakkur nashriyot" T.: 2019
2. S.Alixonov "Matematika o'qitish metodikasi". T.: "O'qituvchi" nashriyoti -2019 yil.
3. D.I.Yunusova "Matematikani o'qitishning zamonaviy texnologiyalari" T.: "Fan" nashriyoti.-2019 yil.

SHUKUR XOLMIRZAYEV ASARLARINING PSIXOLOGIK TAHLILI

Rashidova Zamira Sharofovna

Termiz davlat universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti
Amaliy psixologiya ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Shukur Xolmirzayev asarlari tarbiyaviy jihatlari, yoshlarimizga o'rnak bo'la oladigan chinakam nodir asarlar jamlanmasi bo'lib hisoblanadi. Shukur Xolmirzayev el ardog'ida bo'lgan mashhur surxon tog' lolasidir. Ushbu maqolada siz Shukur Xolmirzayevning "o'n sakkizga kirmagan kim bor" asaridagi holatlarni va oqibatlarni psixologik tahlilini mumkin.

Kalit so'zlar: asar, mazmun, estetik, psixologik, taassurot, salbiy, ijobiy, ijtimoiy "zakaz", nodir asarlar.

Asosiy qism: Shukur Xolmirzayevning asarlarini barchamiz sevib o'qiyamiz. U nafis ruhda yozilgan badiiyatlik soxibidir. Uning barcha sarlarining tub negizida insoniylik, kamtarlilik, sadoqat, hurmat-ehtirom, totuvlik, sokinlik nashidalari barilla esadi. Shundan bir misol tariqasida Shukur Xolmirzayevning "O'n sakkizga kirmagan kim bor?" asaridir. Men ushbu asarni mutolaa qilib o'zinga juda katta ham dunyoviy ham diniy ham psixologik taasirlarni va taasurotlarni oldim. Asarda ochiqlik, o'quvchiga tushunarli mazmunda, holatlarni aniq ifoda etilganini, sharhlanganini ko'rishimiz mumkin. Asar nafaqat badiiy jihatdan boyotilgan balki kishining ezgu niyatga da'vat etishiga faqat ezgu niyatlar ila yaxshilik girdobiga sho'ng'ishiga doir psixologik malumotlar bilan ham boyitilgan.

Ushbu asar bosh qahramonlaridan biri Muslima buvi ham ana shunday ezgu timsol qaysidir manoda sadoqat ramzi desak adashmaymiz. U ayni yoshlik vaqtida eri bosqincchilar tomonidan o'ldirib ketilganida beva qolgani, 2 bolasi bilan hayot qiyintchiliklarini boshdan kechirgani, ularni hech kimdan kam qilmay o'stirgani, ikkinchi marotaba turmushga chiqishga ham eriga bo'lgan sadoqati yo'l qo'ymaganini ko'rishimiz mumkin. Muslima buvi chinakam o'zbek ayollariga hos bo'lgan barcha fazilatlariga ega obraz edi. U o'z yurtini o'z qishlog'ini sevar, undan bosh olib chiqib ketishga ko'zi qiymas, har bir dard chekkanda hovlisiga daraxtlarni urug'idan ko'kartirib o'stirganlari yodiga tushadi. Shu darajada uyini, qishlog'ini yaxshi ko'rganidan uni tashlab ketishga betlamas edi. Biz bu obrazni faqatgina yorga sadoqatida emas balki, tug'ilib o'sgan yurtiga sadoqati ham jonini fido qilishga tayyorligidan ko'rishimiz mumkin. Xuddi Muslima buvi singari.

Tilov ham o'z dashtini sevadi. U uchun shaxarlardan ko'ra shu o'zini tug'ilib o'sgan joyi dashti qadrli hisoblanadi. .

Asarda o'quvchiga eng katta tasir ko'rsatgan obraz bu Umida. Psixologik ruhiyati sog'lom emas yani fikrlari kelajakni hayol qilishi, orzu qilishlari bari salbiy fikrlarga asos bo'lgan edi. Va mana shuning uchun ham oziga shu salbiy holatlarni tortib olardi. U kitob o'qishni yaxshi ko'rar ammo, o'qigan asaridagi baxtiqaro bo'lgan ayollarni joyida bo'lib qolgisi kelar, shularning o'rnida bo'lsaydim degan fikrlar uni tinch qo'ymasdi. Mening ham hayotim shunday bo'lsachi?! degan ham qo'rquv ham orzu birgalikda yashardi unda. U Nina, Katerina ismli qiz obrazlarning o'rnida bo'lib qolib bu hayotdan badbaxt bo'lguncha, umidsiz tark etishni hayolidan bir zum qo'ymasdi.

Uning eng tomom qilgan odati bu o'ch olishi edi. Har qadamida unga norozi bo'lgan kishilar,holatlar, narsalardan faqatgina o'ch olib tinchir edi. Bu uning xarakteri. Shu xarakteri shu "orzu"larini deb o'zining ham hayotini butunlay izdan chiqarib yuboradi. Ya'ni hayot magnit singaridir, u o'ylagan narsalarni o'ziga tortib olib keladi. Faqatgina yaxshi niyatlar, yaxshi harakatlar ila asl hayot mazmunini tuyishimiz mumkin. Bu asardan faqat o'zimizga yaxshi xulosalar chiqarib ijobiy fikrlar ila yashashimiz, odamlardan kamchilik qidirib, o'ch olib emas balki qo'ldan kelguncha yaxshilik qilib, yaxshilikka intilib yashashimiz maqsadga muvofiqdir.

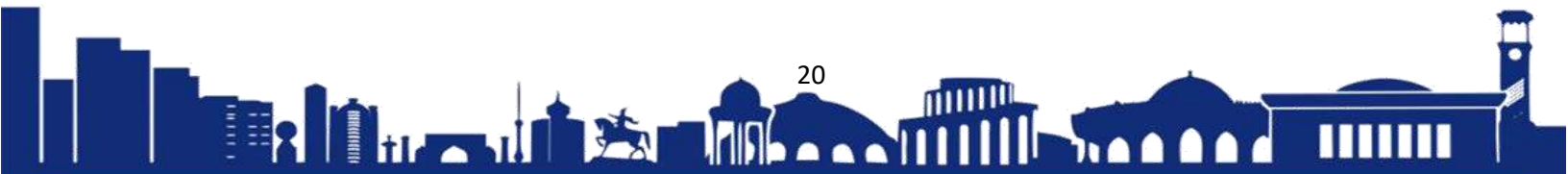
Ustoz Abdulla Qodiriy o'zining to'ng'ich romani bo'lmish "O'tkan kunlar"ni "Modomiki, biz yangi davrga qadam qo'yar ekanmiz..." degan serandisha so'zlar bilan jihozlagan edilar. Aslida, ulug' bobomiz o'shanda faqat bitta o'zining qo'ldan keladigan buyuk ishga qo'l urgan edilar va zimmasidagi tarixiy vazifalarni sidqidildan ado etganlar. Vaholanki, u kishiga hech kim "O'tkan kunlar" ni yozib bergaysiz, taqdir, deb buyurtma bermagan edi. Zero, haqiqiy yozuvchi mudom vijdoni buyurgan ishni bajaradi, ijtimoiy "zakaz"ni esa.....

O'zbekiston xalq yozuvchisi Shukur Xolmirzayev o'z vijdoniga, O'zi ato etgan iste'dodiga sodiq qolgan kamyob yozuvchilarimizdan. U kishining yangi hikoyasi ham daf'atan "yangi davr buyurtmasi" bo'yicha yozilgandek tuzilish mumkin. Lekin "Arosat" asari sinchiklab mutolaa qilinsa, yozuvchi INSONNI TUSHUNISHga harakat qilayotganini va biz o'quvchilarni ham INSONNI TUSHUNISHGA chorlayotganini anglash unchalik mushkul bo'lmaydi. Darhaqiqat, "insonni yordam kerak", deb ta'lim bergan edi Ernest Hemingway. Nazarimizda, yozuvchining birlamchi kuchi - insonni oshiradi. Insonni tushunmagan yozuvchi (asar qahramoni emas!) ohir-oqibat Arosatda qoladi shubhasiz..

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Shukur Xolmirzayev "O'n sakkizga kirmagan kim bor" 2013
2. "Vatan" gazetasi sharhidan
3. Shukur Xolmirzayev "Arosat" asari

SHUKUR XOLMIRZAYEV ASARLARIDA INSON KAMOLITIGA TA'SIR
QILUVCHI OMILLAR

Abdiqahhorov Davlatbek Muzaffar o'g'li

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti "Yurisprudensiya" (faoliyat turlari bo'yicha)
ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi.

Annotatsiya. Shukur Xolmirzayev XX asr o'zbek adabiyotining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan taniqli yozuvchidir. U o'zining yuksak badiiy mahorat bilan yaratilgan betakror nasri bilan o'zbek xalqi ma'naviyatining yuksalishida o'ziga xos o'ringa ega. Maqolada Shukur Xolmirzayevning hikoyachilikdagi badiiy mahorati uning tabiat va inson munosabatlari aks etgan hikoyalari orqali tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: Shukur Xolmirzayev, Boysun, Surxon eli, o'zbek, tabiat va inson, hikoya, shafqatsizlik, ijodiy prinsip.

Adabiyot quroli so'z! Aynan so'z orqali hayotni , insonni badiiy talqin qilgan, adabiyot olamida kitobxon mehrini qozongan adib Shukur Xolmirzayevdir. O'zbekiston xalq yozuvchisi, Hamza nomidagi Respublika Davlat mukofoti sovrindori, "Mehnat shuhrati" ordeni sohibi Shukur Xolmirzayev o'zining rang-barang va sermazmun ijodi bilan hozirgi o'zbek adabiyoti taraqqiyotining gullab-yashnashiga, yangi rivojlanish bosqichiga ko'tarishga samarali hissa qo'shgan zabardast adibdir. XX asr o'zbek nasrining 60-70 yillardan keyingi taraqqiyotini bu o'ziga xos yozuvchi ijodisiz tasavvur qilish qiyin. Yozuvchi ijodida tasvir prinsiplarining paydo bo'lishi, shakllanishi, o'ziga xos tarzda namoyon bo'lishi avvalo adabiyotga olib kirilgan hayot materialining mazmundorligi, rang-barangligi, takrorlanmasligi bilan bog'liqdir. Shukur Xolmirzayev «adabiyotga Surxon koloritini - o'zi tug'ilib o'sgan Boysun tog'larining manzaralarini, surxondaryoliklar hayotini, udumlarini, betakror so'zlash tarzini - dialektini olib kirdi». Bu xususiyat ko'proq yozuvchining milliy - mahalliy koloritga boy bo'lgan hikoyalarda ko'zga tashlanadi. Adib ijodining, xususan, hikoyalarining o'ziga xosligi, betakrorligi ham mana shu sabablardan kelib chiqqan. Yozuvchi ijodining alohida xususiyati shundaki, adib milliy hikoya janrini ustoz Abdulla Qahhordan keyin, yangi, yuqori cho'qqiga ko'tardi. Muallifning " Olis yulduzlar ostida" , " Hayot abadiy" , " Og'ir tosh ko'chsa" , " Bodom qishda gulladi" , " Tog'larga qor tushdi" kabi hikoyalar to'plamining nashr etilishi o'zbek adabiyotining hikoyachilikdagi katta yutug'idir. Shukur Xolmirzayev uslubi haqida adabiyotshunos Ibrohim G'ofurov shunday yozadi: " U shu paytgacha o'zbek adabiyotida

qalam tebratib kelayotgan katta - kichik yozuvchilarning birontasiga o'xshamasdi. Uning jumlasidan adabiyotda yangilik, yangi jumla qurilishi, yangi uslub boshlanayotganga o'xshardi, ajabki, o'z ideallariga ham o'xshamasdi u". Shu o'rinda Shukur Xolmirzayevning o'zi "Uslubda hamma narsa mujassam: dunyoqarashdan tortib, nuqta qo'yishgacha..."-, degan edi. Yozuvchi uslubiga e'tibor qaratadigan bo'lsangiz, sodda, har qanday jimjimadorlikdan xoli. Qahramonlari holatini nihoyatda ixcham, ma'nodor tasvirlaydi. Asarni lo'nda, ohangdor, zamzamali dialoglar asosida qurishni o'z yozuvchilik uslubi darajasiga ko'taradi. Shukur Xolmirzayev ijodi yuzasidan ko'plab maqolalar va tadqiqotlar, jumladan, H.Karimovning «Shukur Xolmirzayev ijodiy portreti» risolasi, akademik B.Nazarovning «Shukur Xolmirzayev» nomli ijodiy portreti yaratilgan. Bundan tashqari yozuvchi hikoyalari haqida U.Normatov, S.Mamajonov, Q.Yo'ldoshev, H.Boltaboev, O.Otaxonov, R.Qo'chqorovlarning, adibning qissalari to'g'risida to'g'risida M.Qo'shjonov, A.Rasulov, M.Olimov romanlari haqida U.Normatov, O.Tog'aev, I.G'afurov, S.Sodiqov va boshqa adabiyotshunos olimlarning maqolalari e'lon qilingan. Biroq bu tadqiqot va maqolalarda Sh. Xolmirzayev ijodining ayrim qirralari yoritilgan edi. Shukur Xolmirzayevning hikoyachilikdagi mahorati, badiiy so'z san'ati, tasvir uslubi haqida ilmiy tadqiqot ishlari ham olib borilgan. Jumladan, G.N.Tavaldieva (2001), Sh.Doniyorova (2001) kabi adabiyotshunoslar yozuvchining hikoyachilikdagi o'ziga xos tasvir uslubi, voqyelikni badiiy idrok etish tamoyillari haqida ilmiy xulosalar berganlar. Bundan tashqari, "Shukur Xolmirzayev zamondoshlari xotirasida" (2010) kitobida Shukur Xolmirzayevga zamondosh ko'plab adabiyotshunoslar tomonidan adib mahoratining, yetuklik darajasining o'ziga xos tomonlari haqidagi noyob xotiralari jamlangan. Olim Toshboevning "Abadiy zamondosh" (2018) kitobida yozuvchi asarlarining yozilish tarixi, sababi, yozuvchi shaxsiyati haqida fikr yuritiladi. O'zbek adabiyotida tabiat va inson mavzui alohida yoritilgan asarlar kam uchraydi, ayniqsa, yozuvchi ijodining salmoqli qismi bu mavzuga bag'ishlangan jihat Shukur Xolmirzayevgagina xosdir. Shu jihatdan yozuvchi ijodida tabiat va inson tasvirining badiiy tadqiq etilishi uning ijodining o'ziga xos qirralari haqida ham ilmiy xulosalar berishga imkon beradi. Shukur Xolmirzayev ijodining ma'lum bir qismini tabiat va inson munosabatlarini badiiy tadqiq etishga bag'ishladi. Bu munosabatlar haqida adibniig o'zi iqror tarzida yozgan ushbu so'zlaridan ham anglash mumkin: «Men Boysun rayonida tug'ilganman. Boysun - tog'lik joy. O'n ikki yoshimda o'zim yolg'iz miltiq ko'tarib ovga chiqib ketardim. So'ngra, bu yerda yashirishning hojati yo'q: qaysarroq edim... Lekin bitta narsani yaxshi ko'rardim: masalaning mohiyatini tushunishni» Bu so'zlardan anglashiladiki, 70-yillarning boshlarida, ya'ni ijodiy prinsiplari hali to'la shakllanib ulgurmagan paytda yosh yozuvchi voqyelikni badiiy idrok etish

yo'llarini o'rgana boshladi. U inson hayotini, yashash tarzini, abadiy tiriklik maibaini tabiat bilan uyg'unlikda, bog'liqlikda, birlikda deb biladi. Bu xulosaga u hozirgi Surxon elining olis avlod-ajdodi bo'lmish qadimgi baqtriyaliklar hayoti tarzini kuzatish asnosida keladi, bu o'lkaning ko'hna ibtidoiy xalqlari dastlab tabiatga sig'inishganini, uni ulug' bir ne'mat sifatida qadrlashganini anglaydi. Yomg'ir yog'may qurg'oqchilik bo'lgan paytda ko'kdan yomg'ir tilab qo'shiq aytishlar, bahorning birinchi darakchisi bo'lmish boychechak chiqishi bilan bolalarning uyma-uy yurib xabar berishlari va qariyalarning eson-omon bahorni qarshilaganlari bois ko'zlariga giyohni surib, tavof qilishlari, Navro'z quvonchlari o'sha qadim davrlardan to hozirgacha, ayniqsa, Surxondaryoda saqlanib qolganligi, yozuvchining bolalik xotiralarini ham band etgani sezilib turadi. Yozuvchi bolaligida eshitgan qadimgi afsonalar mazmunida ham inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikda katta ma'no yashiringanini anglaydi: «Momomning Tiniqoy kampir haqida aytgan ertagining mazmunini keyinchalik chaqishga urinib ko'rdim... Shundan keyin mening tabiatga - jonivorlar, parrandalar, hatto yirtqich hayvonlarga ham munosabatim o'zgarib ketib, ularni o'zimga qandaydir qarindosh deb biladigan bo'ldim. Gap shunda ekanki, ibtidoiy odamlar o'zlarini tabiatdan ajratmagan, balki uning bir bo'lagi, uzluksiz bir bo'lagi, deb bilganlar. Shuning uchun ular tabiatdagi har bir giyoh, har bir jonli jonivorda ham til bor, ular ham odamzodga o'xshaydi, deb o'ylaganlar. Shuning uchun hayvonlarning odamlarga yordami yoxud odamlarning hayvonlar bilan do'stligi haqida afsonalar to'qishgan». Sh.Xolmirzayev «Tiniqoyning «ayiq eri» hasratida aytadigan qo'shig'i mazmunida ham insonning tabiatga yaqinligi ifodalanganini ko'radi. Sh.Xolmirzayev jahonning mashhur yozuvchilari qatorida, ularga bo'ylasha oladigan darajada tabiat mavzusida takrorlanmas asarlar yaratdiki, bu yozuvchi ijodining alohida bo'rtib ko'rinib turuvchi bir qirrasidir. Mana shu sababdan ham katga imkoniyati tufayli tabiat qonunlari, hayvonlarning yashash tarzleri, har bir giyohning o'ziga xos xususiyatlari haqida puxta bilimga ega. Bu jihatdan J.London, E.Xeminguey, S.Tompson asarlarining yozuvchi ijodiga ta'siri ham katgadir. Tanqidchi U.Normatov «Zaminda yashaymiz, zaminni o'ylaymiz» maqolasida Sh.Xolmirzayev hikoyalariga xos mazkur xususiyat haqida shunday deydi: «Inson va tabiat munosabati Sh.Xolmirzayev hikoyalarining yetakchi leytmotiviga aylanib qoldi. Shunisi xarakterliki, yozuvchining so'nggi yillarda yaratgan deyarli barcha hikoyalari shu mavzu atrofida aylansa-da, ular bir-birini takrorlamaydi, har gal avtor masalaning yangi qirrasini kashf etadi, yangi xarakter yaratadi, xarakter qalbining yangi tomonini ochadi...». Shu nuqtai nazardan yozuvchining inson va tabiat mavzuidagi hikoyalarini ko'zdan kechirsak, inson xarakterining qanchalar murakkab ekanligi, bu murakkabliklar, uning hatto, tabiatga munosabatlarida ham namoyon bo'lishini kuzatamiz. Chunonchi, «Kulgan bilan

kuldirgan» (1972) hikoyasida Shukur Xolmirzayev vatan goʻzalligi, boyligi, umuman, tabiatga befarq boʻlmagan, uni sevuvchi kishilarni tashvishga solayotgan - tabiat boyliglarini asrash masalasini ilgari suradi va bu masalaning mohiyatini oddiy bir voqeya tasviri orqali koʻrsatadi. «Kulgan bilan kuldirgan» hikoyasida bosh qahramon togʻdagi kakliklar haqida qaygʻuradi, birikki qushni emas, umuman, hududdagi barcha qushlarni qahraton ayozdan omon chiqarib olish gʻamini yeydi. «Jarga uchgai odam»da esa oʻzi tabiat va uni asrash xususida film yaratmoqchi boʻlgan kinorejissyor butun boshli ayiqni oʻldirib ikki bolasini yetim qilgani uchun tegishli tashkilotlar tomonidan emas, oddiy bir tabiat jonkuyari qoʻlidai ayovsiz jazolanadi. Yozuvchining bu kabi asarlarida aks etgan oʻzboshimchalik oqibatida yuzlab togʻ qishloqlari aholisi vohalarga koʻchirilib, yashnagan goʻshalar aylangani, ming yillik tarixiy obidalarining qarovsiz qolib ketgani, xalq kelajagini taʼmin qiladigan yer-suvning isrof boʻlayotgani haqidagi fikrlar va tashvishli mulohazalar ijodkor izhor qilayotgan xalq dardining inʼikosidir. Tabiatga yondashishdagi mazkur prinsipni izohlab, Sh.Xolmirzayev aytadi: «...Gap shunday ekan, gap tabiatni qoʻriqlash, uni boyitib, boyliglarini saqlash va kelgusi avlodlarga yetkazishdek sharafli ekan, bu masalaga hamma bir yoqadan bosh chiqarishi kerak... Ana shunda bebaho togʻlarning jamoli xira tortmaydi, uning goʻzalligi boyligi oʻzi bilan qoladi...». Sh.Xolmirzayevning inson va tabiat mavzusiga bagʻishlangan hikoyalarining bir qismida tabiatning maftunkor goʻzalligi aks ettirilsa, boshqalarida tabiatga yovuzlarcha munosabat, uni talon-taroj qilishlar qoralanadi. Mana shu keyingi hikoyalarida yozuvchi tabiat hodisalaridan «sovuq tasvirlar» topadi va muayyai badiiy gʻoyani ifoda qilish maqsadida oʻrinli foydalanadi. Masalan: havoning tundligi, osmonni past tushgan qora bulutlar qoplab olishi, guvillab kuchli shamol esishi, chumchuqlarni chirqillashi, boʻrining uvlagani, qor uchqunlarining deraza oynasiga shitirlab urilishi, quyunning qorlarni toʻzgʻitib oʻynashi, "boʻronning qori qalin betlarini yalab -supurib" ketishi odamning kayfiyatiga yomon taʼsir qiladi. Bu tasvirlar hikoyalardagi qahramon xarakterini yoritib beruvchi vositalar, xolos. Sh.Xolmirzayevning mana shunday ruhda yozilgan hikoyalaridagi tasvirda sovuqqonlik bor, chunki bir suhbatida yozuvchining oʻzi taʼkidlaganidek, manzarada shafqatsizlik bor; «sovuq, shafqatsiz goʻzallik bor. Togʻlarida, soʻqmoqlarida, archalarida... Odamni tarbiya qiladi». «Muallif tabiatning qaysi hodisasi yoki holatidan material olmasin, u avvalo naturalist sifatida tabiat hodisalarining obʼektiv mohiyatidan kelib chiqadi va ularni oʻz gʻoyaviy maqsadiga mohirlik bilan yoʻnaltiradi. Tabiatning har bir hodisasi muallif tafakkurida, tuygʻular olamida sayqal topadi va qisman boʻrtgirilgan, birmuncha izohlaigan tarzda koʻtarayotgan muammolar koitsepsiyalarni yaqqol ochib beruvchi syujetga aylanadi». Xususan, «Zov ostida adashuv», «Choʻloq turna», «Yangi zot», «Boychechak ochildi»,

«Qush tili» va boshqa asarlarni o‘qib shunday xulosaga kelish mumkin. Sh.Xolmirzayev qahramonlari ona yurtga, tabiatga mehr qo‘ygan yuksak e‘tiqodli kishilardir. Lekin uning «Yovvoyi gul», «Boychechak ochildi» hikoyalaridagi asosiy gap tabiatga munosabat haqida emas, balki tabiatning insonga ta'siri, oddiy giyohning sehrli qudrati orqali ibratli mulohazalarni o‘rtaga tashlaydi. «Boychechak ochildi» (1971) hikoyasida esa ilm-fan rivojiga katta hissa qo‘shgan adabiyotshunos olim katta shaharda yashab, ona tabiatdan biroz qolgani natijasida tabiatga yaqinlashish bilan uning ruhiyatidagi o‘zgarishlar ko‘rsatiladi. “Sh.Xolmirzayev hikoyalarida tadqiq etilgan inson va tabiatning o‘zaro aloqasi masalasi yozuvchi ijodiy evolyusiyasining deyarli barcha bosqichlarida asosiy o‘rinni egallaydi. Bunday hikoyalarning bir qismida tabiatni asrab- avaylash haqida gap ketsa, boshqa bir guruhida tabiat go‘zalliklarini tasvirlash bilan birga, inson va tabiat munosabatlari go‘zallitini tarannum etuvchi asarlar ko‘proq o‘rinni egallagani ko‘rinadi, chunki yozuvchi insonda tabiatga munosabat orqali yaxshilikni, ezgulikni, katta bir mehrni ko‘rishni istaydi. Bu hol, ayniqsa, inson va hayvonot dunyosi, inson va o‘simliklar olami tasvirida yaqqol ko‘rinadi”. Sh.Xolmirzayevning «Ot egasi», «Podachi» hikoyalarida insonning hayvonga muhabbati «Ko‘kboy» hikoyasida hayvonning insonga sadoqatini ko‘ramiz. E’tibor qilgan o‘quvchi yozuvchining aksar hikoyalarida ayni mavzuga murojaat etilib, tabiatga aloqador gaplar katta ijtimoiyaxloqiy, ma’naviy-ma’rifiy muammolar, inson va uning taqdiri, tarbiyasi haqidagi falsafiy fikrlar bilan tutashib ketganligini ko‘radi. Inson tabiatdan tirqishsiz devor orqali ajralib turmaydi, barcha borliq, mavjudot biri ikkinchisidan oladi yoki beradi. Ushbu prinsip nafaqat inson va tabiat o‘rtasidagi munosabatda amal qilinadi, balki bu tuyg‘u inson va hayvonot dunyosida, ularning o‘zaro munosabatida ham ko‘rinadi. Bunday uzviy bog‘liqlikni aks etgiran hikoyalarda bir dunyo bilan ikkinchi dunyoni, bir olam bilan ikkinchi olamni vafo, sadoqat, mehr-muhabbat tushunchalari bog‘lab turadi. Shukur Xolmirzayev o‘zini-o‘zligini topgan adib. Shu sababli ham uning qahramonlari, yozish uslubi hech kimnikiga o‘xshamaydi. Tanlangan mavzu, topilgan g‘oya hamma vaqt ham original bo‘lmasligi mumkin, gap uni tasvirlashda, ko‘rsatib berishda. O‘zbek milliy prozasi tarixida o‘z o‘rni va nufuziga ega bo‘lgan katta adiblarimiz ijodi va asarlarini zarracha kamsitmagan holda aytish kerakki, yozgan asarlarining nafaqat salmog‘i, balki til va uslub go‘zalligi, original obraz va yorqin xarakterlar yaratish mahorati bilan Shukur Xolmirzayev milliy nasrimizda tamomila yangicha bir yo‘nalishga asos slogan ulkan adibdir. Yozuvchi ijodini e’tibor bilan kuzatsak, u avvalo qahramon portretini jonli tasvirlashda tengsiz bo‘lganligini, shu bilan birga ,qahramonlarning ko‘ngil kechinmalarini, ruhiy dunyosini mahorat bilan tasvirlaganini ko‘rish mumkin. Xalq hayotini, uning psixologiyasini, o‘ykechinmalarini, o‘zbekona olamini mukammal bilgani

uchun ham tirik obrazlar, qahramonlar yarata oldi. Shukur Xolmirzayev mustabid tuzum davrida hukmron partiyaning siyosiy quroliga, tashviqot mashinasiga aylangan adabiyotni o'zining qadimiy o'zaniga solishga intildi va bu yo'ldagi barcha g'ov va to'siqlarni mardona yengib o'tdi. Xulosa qilib aytganda, Shukur Xolmirzaev ijodining dastlabki bosqichida o'zi aytganiday klassiklarga ergashgan va bunda ularning ta'siri katta bo'lgan. Shu bilan birga Sh.Xolmirzaev J.London, R.Tagor, A.Chexov yoki A.Qahhorlarning quruq o'zlashtiruvchisi emas, balki badiiy so'z san'atini milliy zaminda boyitishga harakat qildi. Shukur Xolmirzaev shaklan an'anaviy yo'lda mazmunan yangi qahramonlar yaratdi. Sh.Xolmirzaev asarlarini o'qib, so'ng yozuvchi voyaga yetgan Surxon vohasiga, Boysun tog'lariga, bepoyon dashtlariga qadami tushgan kishi undagi manzara, rangbaranglikni ko'radi, ajib ohanglarni eshitadi, ularning hammasi ana shu yuragida hayot, tiriklik «tepib turgan» tabiatning «issiq» bag'ridan olinganini baralla sezadi. Shukur Xolmirzaevning o'zi hayotni teran anglagan, insoniyat ruhiyatidagi o'zgarishni seza oladigan inson edi. Shuning uchun ham u asarlarida tabiat qonuniyatlari asosida ish ko'radi, bu tabiiylik hych qachon buzilmasligi kerakligi, buzilgan taqdirda katta falokatlar, fojialar keltirib chiqarishi mumkinligi haqidagi xulosalar chiqaradi. Shukur Xolmirzaev adabiyotga Surxon koloritini, tabiati, havosini olib kirgan yozuvchi. Olib kirganda ham betakror uslubda zavq bilan ifodalay oldi. Ana shundan, u o'zbek hikoyanavisligida o'ziga xos mustahkam cho'qqi yaratdi. Ayniqsa, "Zov ostida adashuv" hikoyasini nafis so'z ila yaratilgan san'at asari deyish to'g'ri bo'ladi. Bundan tashqari, "Omon ovchining o'limi", "Bandi burgut", "Ot o'g'risi" singari hikoyalari orqali Shukur Xolmirzaev o'zbek hikoyachiligida o'ziga xos maktab barpo etdi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shukur Xolmirzayev "Saylanma" Toshkent. Ma'naviyat nashriyoti
2. Normatov U. (1982).
3. Kholmirzaev Sh. (2003). Stories.
4. Tavaldieva G. Shukur Kholmirzaev's
5. Solijonov Y. (2007).

UDC. 532

DEVELOPMENT OF A NUMERICAL ALGORITHM BASED ON THE FINITE ELEMENT METHOD FOR STUDYING FLOWS IN CHANNELS

Abdukhamidov S.K. ¹,
Abdukhamidova N.A. ²;
Abdukhamidova M.Q. ³

¹ Institute of Mechanics and Seismic Stability of Structures of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan;

² Samarkand State University;

³ «International School of Finance Technology and Science» Institute.

ABSTRACT:

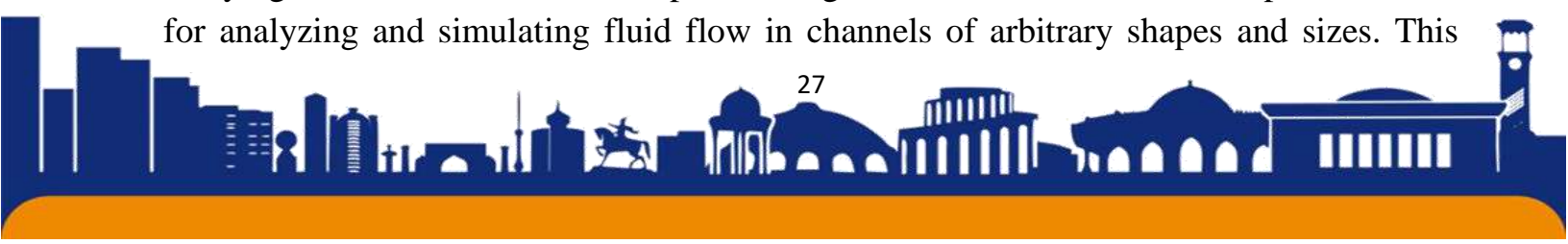
The study of fluid flows in channels is crucial for various engineering applications, such as in the design of hydraulic systems, air conditioning, and environmental fluid dynamics. The finite element method (FEM) is a powerful numerical technique used to solve complex fluid flow problems. This article presents the development of a numerical algorithm based on the finite element method for studying flows in channels. The algorithm is designed to accurately simulate and analyze fluid flows in channels of arbitrary geometries and boundary conditions. The implementation details and validation of the algorithm are discussed, demonstrating its effectiveness in solving practical fluid flow problems. The article concludes with a discussion on the potential applications and future developments of the algorithm in the field of fluid dynamics.

Keywords: finite element method, fluid flow, channels, numerical algorithm.

INTRODUCTION

Fluid flow in channels is a common phenomenon encountered in various engineering and environmental applications. Understanding and accurately predicting fluid flow behavior in channels are essential for the design and optimization of engineering systems. The finite element method (FEM) is a numerical technique widely used to solve fluid flow problems due to its flexibility and ability to handle complex geometries and boundary conditions.

The development of a numerical algorithm based on the finite element method for studying flows in channels aims to provide engineers and researchers with a powerful tool for analyzing and simulating fluid flow in channels of arbitrary shapes and sizes. This

algorithm can be used to solve a wide range of fluid flow problems, including laminar and turbulent flows, incompressible and compressible flows, and steady-state and transient flows. The study of flows in channels is essential for understanding various natural and engineering phenomena, such as river flows, pipe flows, and blood flows in arteries. The finite element method (FEM) has emerged as a powerful tool for simulating fluid dynamics in complex geometries. By dividing the domain into smaller, simpler elements, FEM allows for the accurate representation of flow behavior and the calculation of flow parameters.

In this article, we present a numerical algorithm based on FEM for studying flows in channels. The algorithm is developed to solve the Navier-Stokes equations, which describe the motion of viscous fluid flows. By discretizing the equations using FEM, we can simulate flows in channels with arbitrary geometries and boundary conditions.

Methodology

The numerical algorithm is developed based on the finite element method, which involves discretizing the domain of the channel into a finite number of elements. Each element is associated with a set of nodes, and the governing equations for fluid flow (such as the Navier-Stokes equations) are discretized and solved over each element. The numerical solution is then obtained by assembling the solutions from all elements to obtain the overall flow field in the channel.

The algorithm is implemented using a suitable programming language (such as Python or MATLAB) and numerical libraries (such as NumPy or SciPy) to facilitate the solution of the discretized equations. The algorithm is validated using analytical solutions or experimental data for benchmark problems to ensure its accuracy and reliability.

The numerical algorithm is based on the following steps:

Geometry and Mesh Generation: The channel geometry is defined, and a mesh is generated to discretize the domain into elements. The mesh should be fine enough to capture the flow features accurately but not too fine to avoid excessive computational costs.

Governing Equations: The Navier-Stokes equations are discretized using FEM to obtain a system of linear equations. The equations are solved iteratively using a suitable solver, such as the conjugate gradient method.

Boundary Conditions: Boundary conditions, such as inlet velocity, pressure outlet, and wall boundary conditions, are applied to the equations to simulate the flow behavior at the boundaries.

Post-processing: After solving the equations, the flow parameters, such as velocity, pressure, and turbulence, are calculated and visualized to analyze the flow behavior in the channel.

Case Studies

We demonstrate the effectiveness of the numerical algorithm through several case studies, including laminar and turbulent flows in channels with different geometries. The results show good agreement with analytical solutions and experimental data, validating the accuracy and reliability of the algorithm.

Results and Discussion

The developed numerical algorithm is capable of accurately simulating fluid flows in channels with arbitrary geometries and boundary conditions. The algorithm's effectiveness is demonstrated through several case studies, including flows in straight and curved channels, flows over obstacles, and flows with varying inlet conditions.

The algorithm's performance is compared with analytical solutions or experimental data, showing good agreement and validating its accuracy. The algorithm's computational efficiency is also assessed, demonstrating its ability to solve complex fluid flow problems in a reasonable amount of time.

Future Work:

Future developments of the algorithm could include the implementation of advanced turbulence models for more accurate predictions of turbulent flows in channels. Additionally, the algorithm could be extended to simulate multiphase flows or flows with complex rheological properties, further expanding its applicability in various engineering fields.

Conclusion

In this article, we have presented a numerical algorithm based on the finite element method for studying flows in channels. The algorithm provides a robust and efficient tool for simulating fluid dynamics in complex geometries and analyzing various flow parameters. Future work includes extending the algorithm to three-dimensional flows and incorporating advanced turbulence models for more accurate predictions.

The development of a numerical algorithm based on the finite element method for studying flows in channels provides engineers and researchers with a versatile tool for analyzing and simulating fluid flow in channels. The algorithm's accuracy and efficiency make it suitable for a wide range of engineering applications, including the design and optimization of hydraulic systems, air conditioning systems, and environmental fluid dynamics.

REFERENCES:

1. Shoev M., Safarov T., Abdukhamidov S., Omonov Z. Numerical solution of the heat transfer equation using different schemes. E3S Web of Conferences, 040 (2023) IPFA 2023.
2. Hughes, T. J. R. (1987). The Finite Element Method: Linear Static and Dynamic Finite Element Analysis. Dover Publications.
3. White, F. M. (2011). Viscous Fluid Flow. McGraw-Hill Education.
4. Versteeg, H. K., & Malalasekera, W. (2007). An Introduction to Computational Fluid Dynamics: The Finite Volume Method. Pearson Education Limited.
5. Shavkatjonovna T. N. A Creative Approach to Teaching Geometry in the Primary Grades //International Journal on Orange Technologies. – 2021. – T. 3. – №. 9. – C. 48-53.
6. Toshpulatova N., Almanova D. the content and tasks of teaching mother tongue and reading literacy to primary school students //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – T. 3. – №. 3. – C. 391-393.
7. Niyohon T. the world of science in primary class students-improving the interdisciplinary formation of view //International Journal of Pedagogics. – 2023. – T. 3. – №. 05. – C. 113-120.
8. Bobonazarovich N. K., Niyokhan T. specific characteristics of improving the scientific world view of primary class students on the basis of interdisciplinary relationships //International Journal of Pedagogics. – 2023. – T. 3. – №. 05. – C. 77-84.
9. Toshpulatova N., Norboyeva Z. the essence of the formation of environmental culture of elementary school students //World Bulletin of Management and Law. – 2023. – T. 21. – C. 38-40.
10. Madaliev, M. E., Navruzov, D. P., Nazarov, F. K., Hamrayev, Y. Y., Boltayev, S. A., & Abdukhamidov, S. K. (2023). Development of new efficient technology for extraction of fine dust impurities from cotton. In E3S Web of Conferences (Vol. 401, p. 05009). EDP Sciences.
11. Abdukhamidov S. K. Using the finite element method to study flows in channels //Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan. – 2023. – T. 1. – №. 9. – C. 475-488.

KOSMETIKA VOSITALARINING KIMYOVIY TARKIBI VA ODAM ORGANIZMIGA TA'SIRI

Odilova Mohizar

Annotatsiya: Kosmetologiya tadqiqotlari, asosan, inson qiyofasini yaxshilash va chiroyli qilish uchun kosmetik vositalarni muntazam ravishda qayta ko'rib chiqishdir. Zamonaviy kosmetika ishlab chiqarishning zamonaviy texnikasi kosmetologiya farmatsiyasi, farmatsevtika texnologiyasi, biologiya, mikrobiologiya, kimyo, endokrinologiya, gistologiya, psixologiya va dermatologiya kabi turli ilmiy tadqiqotlarga asoslangan. Ushbu tadqiqotlar preparatlarni o'rganish, shakllantirish, tayyorlash va nazorat qilishda samarali bo'ladi. Ushbu maqolada kosmetika vositalarining kimyoviy tarkibi va odam organizmiga ta'siri haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Kosmetologiya, kosmetika, niqob, paraben va silikonlar, sifatsiz kosmetika, teri muammolari.

Kosmetika (yun. kosmetike — pardozi qilish, bezash san'ati) — kishilar qiyofasini xushro'ylashtirish chora tadbirlari hamda vositalari majmui. Kosmetika juda uzoq, tarixga ega. Miloddan 200 yil avval Misrda pardozi uchun har xil materiallar va dori-darmonlardan foydalanishgan. Kosmetik mahsulotlarning tarkibi va kimyoviy tavsifini aniqlash uchun o'tkaziladigan fizik-kimyoviy testlar xususiyatlarni tavsiflash, formuladagi xatti-harakatlarni aniqlash va haqiqiy foydalanish sharoitida komponentlarning ishlashini o'lchash uchun ishlatiladi. Yangi komponentni ishlab chiqishning dastlabki bosqichlarida amalga oshiriladigan ushbu operatsiyalar komponent strukturasi optimallashtirish yoki uning tarkibini yakuniy mahsulot foydalanuvchilari kutgan funktsionallik va xatti-harakatlarga moslashtirish uchun zarurdir. Kosmetik mahsulotlarning pH qiymati, yopishqoqligi, harorat barqarorligi yoki santrifüjdan keyingi oddiy muntazam monitoringdan tortib, yorug'likning orqaga tarqalishi kabi usullargacha, fizik-kimyoviy o'lchovlarning kombinatsiyasi ingredientlarning formulaning barqarorligi va mustahkamligiga qanday ta'sir qilishini kuzatish uchun ishlatiladi. Kosmetik mahsulotlarning kimyoviy tarkibi jihatidan zarur shart-sharoitlarga javob berishini va ularning inson salomatligiga ta'sirini nazorat qilishni ta'minlash maqsadida huquqiy me'yorlar qabul qilinadi va mezon va standartlar mahalliy va xorijiy tashkilotlar tomonidan belgilanadi. Kosmetik mahsulotlarni loyihalash va ishlab chiqarishda ma'lum qoidalar va mezonlarga rioya qilish kerak. Ushbu xavfsizlikni ta'minlash uchun ilg'or laboratoriyalarda

bir qator sinovlar o'tkaziladi. Ushbu testlardan biri bu Challenge testidir. Ushbu testlar kosmetik mahsulotlar tarkibida ishlatiladigan konservantlarning antimikrobiyal samaradorligini aniqlash uchun o'tkaziladi. Kosmetik mahsulotlardan foydalanish va saqlash muddati davomida mikrobial ifloslanish bo'lmasligi kerak. Kosmetik mahsulotlarning formulalarida mavjud bo'lgan tarkibiy qismlar konservant ta'siriga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Hozirda juda ko'p "Kosmetik vositalar " tarkibida zararli bo'lgan moddalar mavjud.Ulardan eng ko'p qo'shiladigani paraben va silikonlardir. Nega kosmetik vositalar tarkibiga bu moddalar qo'shiladi? Silikonlar kosmetik vositalar ichida mikroblar paydo bo'lmasligini va ko'paymasligini oldini oladi. Parabenlar - Tarkibi o'zgarib tez buzulmasligi uchun. Hech qanday zarari yo'q-ku deyishingiz mumkin. Yo'q aksincha,teri qatlamiga bunday vazifani bajaruvchi kimyoviy vositalar kerak emas.Bu faqat kosmetika tarkibi uchun,teri uchun emas. Teri uchun vitaminlarga boy foydali mahsulotlar qo'shilgan kosmetik vositalargina kerak xolos. Ko'pincha, mutaxassis bilan maslahatlashmasdan, internet yoki biror kimdan eshitgan uy sharoitida qilinadigan niqoblarni yuzlarida sinab ko'rishadi.Afsuski,Uy sharoitida qilingan niqoblar tezda effekt bermaydi.Ular uzoq vaqt davomida ta'sir ko'rsatadi. Ishonavering, bunday kosmetika sizga foydadan ko'ra ko'proq zarar yetkazishi aniq! Va bu zarar ancha jiddiy hol : - Kuchli allergik reaksiya - Tarkib arzon bo'lganligi tufayli kimyoviy zaharlanish - Organizmda zararli og'ir moddalar to'planishi - Toshma va teri kasalliklari - Ichki azolarga tasiri (teri orqali so'rilib yoki nafas yo'li orqali) Bundan tashqari bir qancha kosmetologik muammolarni keltirib chiqaradi: - Ajinlar paydo bo'lishi - Yuz osilishi (ptoz) - Dog'lar tushishi - Yuz rangining xiralashishi kabi muammolarga duch kelishadi. Kosmetik vositalar xarid qilayotganimizda albatta,krem tarkibi yozilgan qismiga alohida e'tibor bering.Ko'proq yuzimiz uchun zaruriy bo'lgan vitaminlarga boy mahsulotlardan foydalaning.Va yana tanlayotgan kremingiz teringiz turiga mos kelishini inobatga oling. Terini yoshlikdan, ya'ni 20 yoshdanoq tashqi muhit ta'sirlaridan himoya qilgan holda parvarishlash lozim. Buning uchun kunduzgi va kechki kremlarni to'g'ri tanlashingiz lozim bo'ladi. Tarkibida C, E vitamini mavjud bo'lgan kremlardan foydalanishingiz mumkin.

Ayol va qizlarning kosmetikalari orasida muddati o'tgan va yaroqsiz bo'lgan vositalar ko'plab topilishi aniq. Yaroqlilik muddati o'tishidan tashqari banka yoki qopqog'ining shunchaki ochiq qolishi ham ularning yaxshi samara bermasligiga sabab bo'lmasligi mumkin. Aksariyat ayollar yillar davomida teri muammolaridan aziyat chekishi, mutaxassislar, xususan dermatologlarga qatnab charchashi mumkin. Ammo

aksariyat hollarda ular muammoning kosmetik vositaning vaqti o'tgani bilan bog'liq ekanini xayoliga ham keltirmaydi.

Xulosa: Nafaqat sifatsiz kosmetikalar balki, noto'g'ri tanlangan muolajalar ham, yuzingizga natija berishi o'rniga, ularga dog' va tezda ajin tushirib, terini shikastlaydi. Kosmetika tanlayotganimizda yuz turiga va yoshiga mos keluvchi kosmetikalar tanlash zarur. Ular: (normal, quruq, yog'li, qarish uchun mo'ljallangan kosmetikalar, namlik, yoshartirish, yoshlar terisidagi muammolar uchun) kabi mahsulotlar kiradi. Albatta, yuzni oziqlantiruvchi, namlovchi kremlardan foydalanishingiz sizning teringiz salomatligiga o'z ta'sirini o'tkazmasdan qolmaydi. Shu bilan birgalikda, quruq va yog'li teri egalari uchun ham alohida parvarish vositalari mavjud.

ADABIYOTLAR

1. Вережников В.Н., Гермашева И.И., Крысин М.Ю. Коллоидная химия поверхностноактивных веществ: Учебно-методическое пособие // Вережников В.Н., Гермашева И.И., Крысин М.Ю.-Лань, 2015г.-304с.
2. Волков В.А. Коллоидная химия. Поверхностные явления и дисперсные системы. Лань, 2015г.-672 с.
3. Холмберг К., Йёнссон Б., Кронберг Б., Линдман Б. Поверхностно-активные вещества и полимеры в водных растворах. Издательство: "Лаборатория знаний", 2015. -532
4. Z. Salimov. Kimyoviy texnologiyaning asosiy jarayonlari va qurilmalari. 1.2-tom Toshkent. O'zbekiston 1995 y. 238 b,

THE VERB. TYPES OF VERBS

Xoliqova Nargiza Mo'sajon qizi

Fergana state university

English language and literature faculty

Abstract: This article explores the topic of verbs, focusing on the different types of verbs that exist in the English language. The abstract provides an overview of the various categories of verbs and their functions, highlighting the importance of understanding verb usage for effective communication.

Key words: verbs, types of verbs, effective communication, active verbs, modal verbs, auxiliary verbs, transitive and intransitive verbs.

Annotatsiya: Ushbu maqola ingliz tilida mavjud bo'lgan turli xil fe'llarga e'tibor qaratib, fe'llar mavzusini o'rganadi. Abstrakt fe'llarning turli toifalari va ularning vazifalari haqida umumiy ma'lumot beradi, samarali muloqot qilish uchun fe'ldan foydalanishni tushunish muhimligini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Fe'llar, fe'l turlari, effektiv muloqot, aktiv fe'llar, modal fe'llar, qo'shimcha fe'llar, o'timli va o'timsiz fe'llar.

Аннотация: В этой статье исследуется тема глаголов, уделяя особое внимание различным глаголам, доступным в английском языке. Аннотация представляет собой обзор различных категорий глаголов и их функций, подчеркивая важность понимания использования глаголов для эффективного общения.

Ключевые слова: глаголы, виды глаголов, эффективная коммуникация, активные глаголы, модальные глаголы, вспомогательные глаголы, переходные и непереходные глаголы.

INTRODUCTION

Verbs are an essential component of the English language, serving as the backbone of sentences and providing action and meaning to our communication. Understanding the different types of verbs is crucial for mastering the intricacies of grammar and enhancing our ability to express ourselves effectively. In this article, we will delve into the various categories of verbs that exist in English, exploring their functions and nuances to shed light on how these dynamic words shape our language. By gaining a deeper understanding of the

diverse roles that verbs play in our everyday speech and writing, we can enrich our linguistic skills and enhance our communication with others.

MAIN BODY

Verbs are versatile words that play a crucial role in forming sentences and conveying actions, states, or occurrences. In English grammar, verbs are categorized into various types based on their functions and forms. Understanding the different types of verbs is essential for mastering the intricacies of language and effectively expressing ideas.¹ Here are some common types of verbs:

1. Action Verbs:

Action verbs, as the name suggests, express physical or mental actions. They describe what the subject of the sentence is doing. Examples of action verbs include "run," "jump," "eat," "think," "write," and "sing." These verbs add movement and dynamism to sentences, helping to paint a vivid picture of the actions taking place.

2. Linking Verbs:

Linking verbs connect the subject of a sentence to a subject complement, which further describes or renames the subject. Linking verbs do not show action but instead serve to link the subject to additional information. Common linking verbs include "be," "seem," "appear," "become," and "feel." For example, in the sentence "She is happy," the linking verb "is" connects the subject "She" to the adjective "happy."

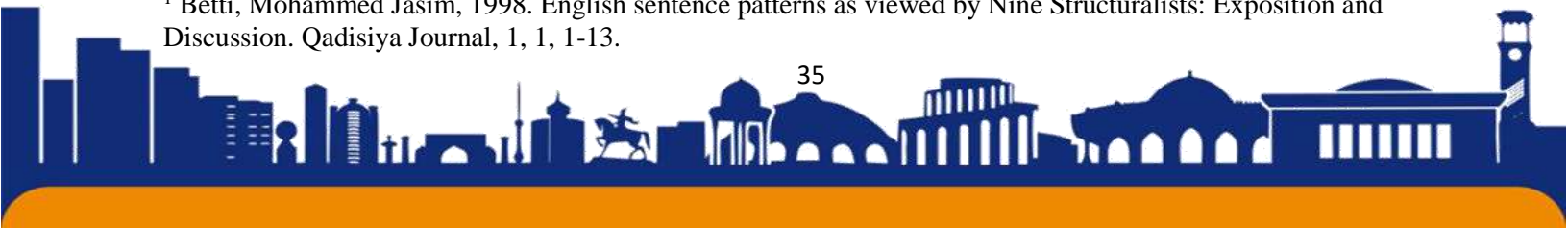
3. Helping Verbs (Auxiliary Verbs):

Helping verbs, also known as auxiliary verbs, work in conjunction with main verbs to express various tenses, moods, voices, and aspects. They help convey shades of meaning and provide additional information about the action or state of being. Examples of helping verbs include "is," "have," "will," "can," "may," and "should." In the sentence "He is eating dinner," the helping verb "is" helps to indicate the present progressive tense.

4. Modal Verbs:

Modal verbs are a special category of auxiliary verbs that express necessity, possibility, ability, permission, or obligation. Modal verbs include "can," "could," "may," "might," "must," "shall," "should," "will," and "would." These verbs add nuances to statements and indicate the speaker's attitude towards the action. For instance, in the

¹ Betti, Mohammed Jasim, 1998. English sentence patterns as viewed by Nine Structuralists: Exposition and Discussion. Qadisiya Journal, 1, 1, 1-13.

sentence "You should study for your exam," the modal verb "should" conveys advice or recommendation.

5. Transitive and Intransitive Verbs:

Verbs can also be classified as transitive or intransitive based on their relationship to objects in a sentence. Transitive verbs require a direct object to complete their meaning, while intransitive verbs do not require an object.² For example, in the sentence "She read a book" (transitive), the verb "read" requires the direct object "a book." In contrast, in the sentence "He sleeps peacefully" (intransitive), the verb "sleeps" does not need an object.

Understanding the various types of verbs allows us to construct clear and coherent sentences, convey precise meanings, and enhance our communication skills. By recognizing the roles that different types of verbs play in language, we can effectively express actions, states, and relationships within our speech and writing. Mastering the nuances of verb usage empowers us to communicate with clarity and precision, enriching our interactions with others and strengthening our command of the English language.

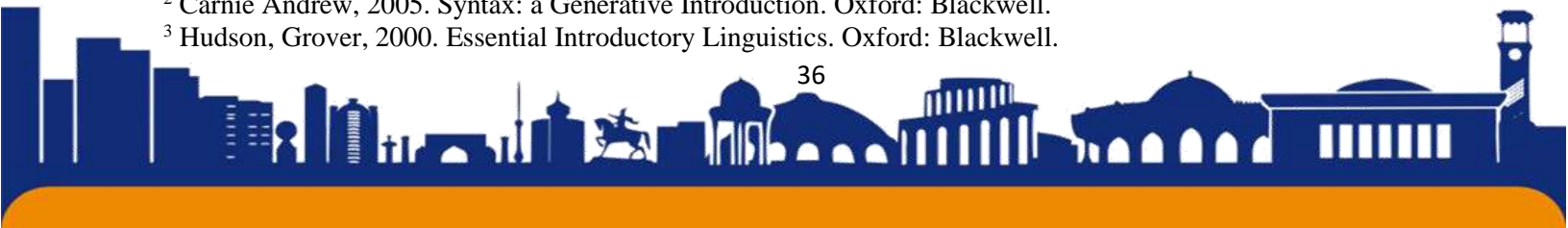
Action verbs are words that express physical or mental actions, such as running, jumping, eating, thinking, writing, singing, and so on. These verbs describe what the subject of the sentence is doing or experiencing. Action verbs add movement, energy, and dynamism to sentences, helping to convey a sense of action and activity.³ Here are a few examples of action verbs in sentences:

1. She runs every morning before work.
2. The children are playing in the park.
3. He is studying for his exams.
4. The birds chirped loudly in the trees.
5. The chef is cooking a delicious meal in the kitchen.

Action verbs are essential for conveying actions, events, and processes in language. They help bring sentences to life by showing what is happening and engaging the reader or listener with vivid descriptions of activities. By using action verbs effectively, writers and speakers can create dynamic and engaging narratives that capture the attention of their audience.

² Carnie Andrew, 2005. *Syntax: a Generative Introduction*. Oxford: Blackwell.

³ Hudson, Grover, 2000. *Essential Introductory Linguistics*. Oxford: Blackwell.

Linking verbs. Linking verbs are verbs that connect the subject of a sentence to a noun, pronoun, or adjective that renames or describes the subject. Linking verbs do not show action; instead, they link the subject to a state of being or condition. Some common linking verbs include "is," "am," "are," "was," "were," "become," "seem," "appear," "feel," "look," and "sound."

Here are a few examples of sentences with linking verbs:

1. She is a doctor.
2. The flowers smell lovely.
3. He appears tired.
4. The cake tastes delicious.
5. The weather seems nice today.

In these sentences, the linking verbs (is, smell, appears, tastes, seems) connect the subject to a description or state of being. Linking verbs are important for expressing relationships between the subject and the words that describe or identify it. They help provide more information about the subject and can help convey emotions, perceptions, or conditions in a sentence. It's important to note that some verbs can function as both action verbs and linking verbs depending on how they are used in a sentence.⁴ Understanding the difference between action verbs and linking verbs can help you construct clear and effective sentences in your writing.

Auxiliary verbs. Auxiliary verbs, also known as helping verbs, are verbs that are used alongside main verbs to form different verb tenses, moods, voices, and aspects. Auxiliary verbs help convey additional information about the main verb, such as when an action takes place, whether it is ongoing or completed, or the likelihood of it happening. Auxiliary verbs do not typically have a meaning of their own but work together with the main verb to create a more nuanced expression.

Some common auxiliary verbs in English include:

1. "be" (am, is, are, was, were) - used to form continuous tenses (e.g., I am reading), passive voice (e.g., The book was written), and progressive forms (e.g., She is singing).

⁴ Igaab, Zainab Kadim and Tarrad, 2015. A contrastive study of Acronymy in English. Diwaniya: Dar Nippur.

2. "have" (have, has, had) - used to form perfect tenses (e.g., They have eaten), perfect progressive tenses (e.g., She has been waiting), and the present perfect continuous tense (e.g., We have been studying).

3. "do" (do, does, did) - used in questions, negatives, and emphatic statements (e.g., Do you like ice cream? He does not know the answer).

Auxiliary verbs can also include modal verbs such as "can," "could," "may," "might," "shall," "should," "will," "would," "must," and "ought to." Modal verbs express possibility, necessity, permission, obligation, or ability.

Here are some examples of sentences with auxiliary verbs:

1. She is studying for her exams. (The auxiliary verb "is" helps form the present continuous tense.)

2. They have finished their project. (The auxiliary verb "have" helps form the present perfect tense.)

3. We should go to the store. (The auxiliary verb "should" expresses advice or recommendation.)

Understanding auxiliary verbs and how they work with main verbs can help you accurately convey different nuances in your writing and speaking.

Modal verbs. Modal verbs are a type of auxiliary verb that express the speaker's attitude towards the action or state described by the main verb. Modal verbs are used to convey various meanings such as possibility, necessity, permission, obligation, ability, and likelihood.⁵ They add nuance to the main verb and indicate the speaker's perspective on the action or state being described.

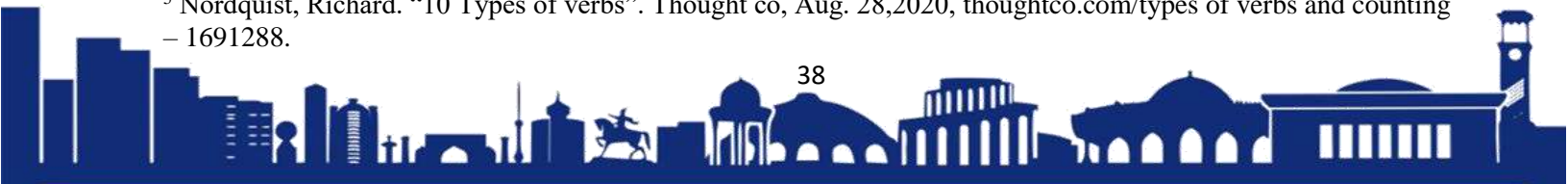
Some common modal verbs in English include:

1. "can" - expresses ability or possibility (e.g., She can swim.)

2. "could" - expresses past ability or possibility, polite requests, or suggestions (e.g., Could you help me?)

3. "may" - expresses possibility, permission, or polite requests (e.g., You may leave early.)

⁵ Nordquist, Richard. "10 Types of verbs". Thought co, Aug. 28,2020, [thoughtco.com/types of verbs and counting - 1691288](https://www.thoughtco.com/types-of-verbs-and-counting-1691288).

4. "might" - expresses possibility or uncertainty (e.g., It might rain tomorrow.)
5. "shall" - expresses future intention or offers (e.g., Shall we go for a walk?)
6. "should" - expresses advice, recommendation, or obligation (e.g., You should eat more vegetables.)
7. "will" - expresses future intention, willingness, or prediction (e.g., I will call you later.)
8. "would" - expresses polite requests, hypothetical situations, or preferences (e.g., Would you like some tea?)
9. "must" - expresses strong necessity or deduction (e.g., You must wear a seatbelt.)
10. "ought to" - expresses advice, recommendation, or obligation (e.g., You ought to apologize.)

Modal verbs are often used in combination with the base form of the main verb and do not take an "-s" in the third person singular form. They can also be used to form negative sentences and questions.

Here are some examples of sentences with modal verbs:

1. She can speak French fluently.
2. You should study for your exams.
3. They may arrive late.
4. We must finish this project by tomorrow.
5. I would like a cup of coffee.

Understanding modal verbs and their usage can help you express different shades of meaning and communicate more effectively in English.

Transitive and intransitive verbs. Verbs in English can be classified into two main categories: transitive verbs and intransitive verbs. The distinction between transitive and intransitive verbs is based on the type of action they describe and whether they require an object to complete their meaning.

1. Transitive Verbs:

Transitive verbs are action verbs that require a direct object to complete their meaning. A direct object is the noun or pronoun that receives the action of the verb.⁶ In other words, transitive verbs transfer the action from the subject to the direct object. Here are some examples of transitive verbs:

- She ate the apple. (The verb "ate" is transitive, and "the apple" is the direct object.)
- He reads the book. (The verb "reads" is transitive, and "the book" is the direct object.)
- They painted the wall. (The verb "painted" is transitive, and "the wall" is the direct object.)

2. Intransitive Verbs:

Intransitive verbs are action verbs that do not require a direct object to complete their meaning. These verbs express an action or state that does not transfer to an object. Intransitive verbs can stand alone in a sentence without needing a direct object. Here are some examples of intransitive verbs:

- She sleeps. (The verb "sleeps" is intransitive as it does not require a direct object.)
- He laughed loudly. (The verb "laughed" is intransitive as it does not transfer the action to an object.)
- They arrived early. (The verb "arrived" is intransitive as it does not have a direct object.)

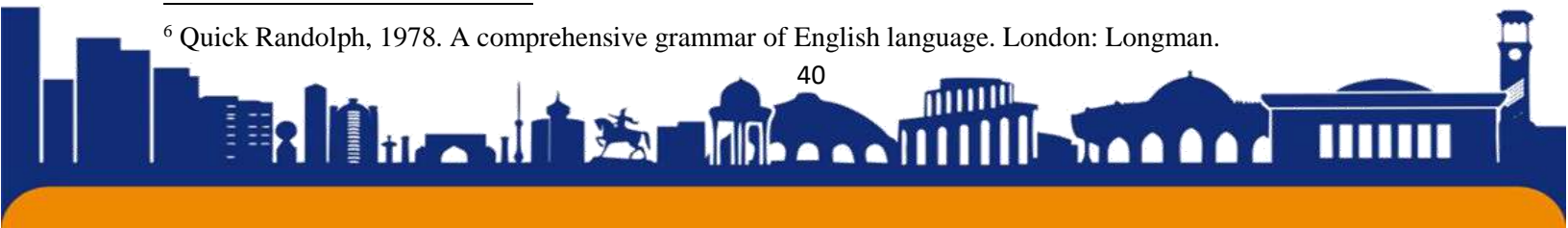
It's important to note that some verbs can function as both transitive and intransitive depending on how they are used in a sentence. For example:

- He runs every morning. (intransitive - no direct object)
- He runs a marathon. (transitive - "a marathon" is the direct object)

Understanding the distinction between transitive and intransitive verbs can help you construct grammatically correct sentences and convey your intended meaning clearly in English.

Verbs play a crucial role in the English language as they are essential for expressing actions, states, events, or relationships in a sentence. Verbs are the main components of

⁶ Quick Randolph, 1978. A comprehensive grammar of English language. London: Longman.

sentences and are often referred to as the "action words" because they describe what the subject of the sentence is doing or experiencing.

Here are some key roles that verbs play in English:

1. **Expressing Actions:** Verbs are used to describe actions that a subject performs. For example, in the sentence "She dances gracefully," the verb "dances" expresses the action that the subject "She" is performing.

2. **Showing States:** Verbs can also describe states or conditions of the subject. For example, in the sentence "He is happy," the verb "is" shows the state of happiness of the subject "He."

3. **Indicating Time:** Verbs can indicate the time at which an action takes place, whether it is in the past, present, or future. Different verb tenses (such as past, present, and future) help convey when an action occurred.

4. **Creating Voice:** Verbs can also create different voices in a sentence, such as active voice (the subject performs the action) and passive voice (the subject receives the action).

5. **Forming Questions:** Verbs are crucial for forming questions in English. By changing the order of words or using auxiliary verbs, questions can be formed to inquire about actions, states, or events.

6. **Connecting Ideas:** Verbs play a role in connecting ideas within a sentence or between sentences. Linking verbs (e.g., "is," "seem," "become") connect the subject to a subject complement, which provides more information about the subject.

7. **Providing Descriptions:** Verbs can be used to provide descriptions or details about actions or states. For example, adverbs can modify verbs to provide information about how an action is performed (e.g., "quickly ran").

CONCLUSION

In conclusion, verbs play a pivotal role in the English language by serving as the essential components that express actions, states, events, or relationships in a sentence. As the "action words" of a sentence, verbs are crucial for conveying what the subject is doing or experiencing. Understanding the different types of verbs is key to mastering English grammar and effectively communicating ideas. Various types of verbs exist, each serving a specific function in a sentence. Action verbs describe physical or mental actions performed by the subject, while linking verbs connect the subject to a subject complement, providing additional information about the subject. Helping verbs, also known as auxiliary

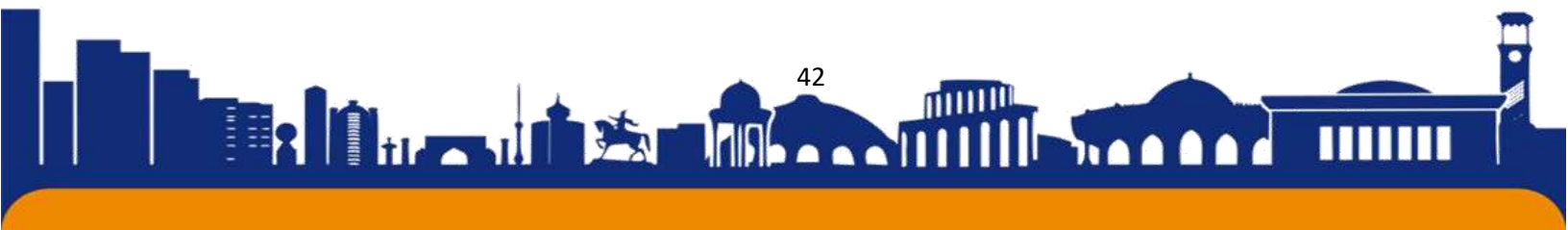
verbs, assist main verbs in expressing various tenses, moods, or voices. Modal verbs express possibility, necessity, permission, or ability in a sentence.

Verbs also play a significant role in indicating time through different verb tenses, such as past, present, and future. By changing the form of the verb, speakers can convey when an action occurred or will occur. Verbs are also instrumental in forming questions, creating voice distinctions like active and passive voice, and connecting ideas within a sentence.

Overall, verbs are indispensable for constructing coherent and meaningful sentences in English. They provide the necessary framework for expressing actions, states, events, or relationships and are essential for effective communication. By understanding the theme of verbs and the various types of verbs available, individuals can enhance their language proficiency and convey their thoughts and ideas with clarity and precision. Mastering the intricacies of verbs is fundamental to becoming proficient in English grammar and communication.

REFERENCES:

1. Betti, Mohammed Jasim, 1998. English sentence patterns as viewed by Nine Structuralists: Exposition and Discussion. Qadisiya Journal, 1, 1, 1-13.
2. Carnie Andrew, 2005. Syntax: a Generative Introduction. Oxford: Blackwell.
3. Igaab, Zainab Kadim and Tarrad, 2015. A contrastive study of Acronymy in English. Diwaniya: Dar Nippur.
4. Igaab, Zainab Kadim and Tarrad, 2015. A contrastive study of Acronymy.
5. Nordquist, Richard. "10 Types of verbs". Thought co, Aug. 28,2020, [thoughtco.com/types of verbs and counting – 1691288](https://www.thoughtco.com/types-of-verbs-and-counting-1691288/).
6. Quick Randolph, 1978. A comprehensive grammar of English language. London: Longman.

THE NATURE OF SUPRASEGMENTAL UNITS OF PHONETICS IN ENGLISH

Ikromova Gulasal Paxlovan qizi

Fergana state university

English language and literature faculty

Abstract: This study delves into the intricate domain of suprasegmental units of phonetics within the English language. Suprasegmentals, encompassing features such as stress, intonation, and rhythm, play a pivotal role in linguistic communication, often wielding significant influence over meaning and interpretation. Employing a multidisciplinary approach drawing from phonetics, phonology, and discourse analysis, this research endeavors to unravel the underlying mechanisms governing these suprasegmental phenomena.

Key words: Suprasegmental units, Phonetics, English language, Stress, Intonation, Rhythm, Linguistic communication, Phonology, Discourse analysis, Hierarchical structure, Syntax, Semantics, Pragmatics, Speech data analysis, Second language acquisition, Pedagogy, ESL learners, Communication, Discourse structure, Language education.

Аннотация: Это исследование углубляется в сложную область супraseгментных единиц фонетики английского языка. Супraseгментальные элементы, охватывающие такие характеристики, как ударение, интонация и ритм, играют ключевую роль в языковом общении, часто оказывая значительное влияние на значение и интерпретацию. Используя междисциплинарный подход, основанный на фонетике, фонологии и анализе дискурса, это исследование пытается разгадать основные механизмы, управляющие этими супraseгментарными явлениями.

Ключевые слова: Супraseгментные единицы, Фонетика, английский язык, Ударение, Интонация, Ритм, Лингвистическое общение, Фонология, Анализ дискурса, Иерархическая структура, Синтаксис, Семантика, Прагматика, Анализ речевых данных, Овладение вторым языком, Педагогика, Учащиеся ESL, Коммуникация, Дискурс структура, Языковое образование.

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ingliz tilidagi fonetikaning suprasegmental birliklarining murakkab sohasini o'rganadi. Stress, intonatsiya va ritm kabi xususiyatlarni o'z ichiga olgan suprasegmentallar lingvistik muloqotda hal qiluvchi rol o'ynaydi, ko'pincha ma'no va talqinga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Fonetika, fonologiya va nutq tahlilidan kelib

chiqqan holda multidisipliner yondashuvni qo'llagan holda, ushbu tadqiqot ushbu subsegmental hodisalarni boshqaradigan asosiy mexanizmlarni ochishga harakat qiladi.

Kalit soʻzlar: Segmental birliklar, Fonetika, Ingliz tili, Stress, Intonatsiya, Ritm, Lingvistik aloqa, Fonologiya, Diskurs tahlili, Ierarxik tuzilma, Sintaksis, Semantika, Pragmatika, Nutq ma'lumotlarini tahlil qilish, Ikkinchi tilni oʻzlashtirish, Pedagogika, ESL oʻquvchilari, Muloqot tuzilishi, Til ta'limi.

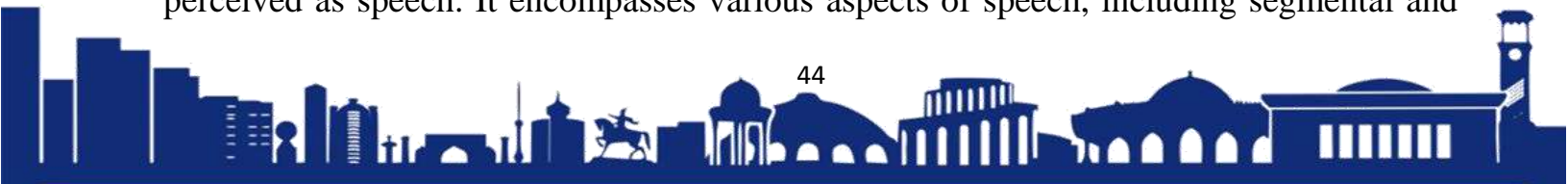
INTRODUCTION

The study of phonetics in the English language has long been a focal point for linguists and language researchers seeking to understand the intricacies of human communication. While segmental units such as vowels and consonants are foundational to linguistic structure, the realm of suprasegmental elements adds a nuanced layer of complexity to the spoken word. Suprasegmental units, encompassing features such as stress, intonation, and rhythm, play a crucial role in shaping the meaning and interpretation of utterances in English.

The investigation of suprasegmental units is vital for elucidating the dynamic nature of spoken language and its expressive capabilities. Stress, for example, can alter the emphasis and clarity of specific words within a sentence, thereby influencing the overall message conveyed. Intonation, on the other hand, can signal the speaker's emotional state, mood, or attitude, adding layers of meaning beyond the words themselves. Rhythm, in terms of timing and flow, contributes to the overall cadence and coherence of speech, impacting the listener's perception and comprehension. In this study, we aim to delve into the nature of suprasegmental units of phonetics in English, exploring their underlying mechanisms, functional significance, and interplay with other linguistic domains. By drawing upon a multidisciplinary approach that integrates phonetic, phonological, and discourse analytic perspectives, we seek to unravel the complexities of these suprasegmental features and their role in facilitating effective communication in English. Through a comprehensive review of theoretical frameworks, empirical research findings, and practical applications, this study endeavors to shed light on the intricate relationships between suprasegmental units and various aspects of linguistic structure and meaning. Furthermore, we aim to address the implications of suprasegmental analysis for language pedagogy, particularly in the context of second language acquisition and ESL instruction.

MAIN BODY

Phonetics is the scientific study of the physical properties of sounds produced and perceived as speech. It encompasses various aspects of speech, including segmental and

suprasegmental components. Segmental units are the individual phonemes or speech sounds that make up words, while suprasegmental units are the larger speech patterns that convey meaning beyond the individual phonemes. In English, suprasegmental units are essential for conveying stress, intonation, and rhythm. This article explores the nature of suprasegmental units of phonetics in the English language.

1. Stress in English Phonetics

Stress is the emphasis placed on a syllable within a word or a sentence. In English, stress can affect the pronunciation, meaning, and rhythm of words. Different words have different stress patterns, and the stress pattern within a word can change its meaning.⁷ For example, the words "accent" and "accentuate" have different meanings depending on the stressed syllable.

There are three main stress patterns in English:

- Strong stress: The stressed syllable is pronounced with a greater intensity than the other syllables in the word.
- Weak stress: The stressed syllable is pronounced with a lesser intensity compared to strong stress.
- Alternating stress: The stress pattern alternates between syllables within the word.

In English Phonetics, "Stress" refers to the emphasis placed on a particular syllable within a word or sentence, which can affect the meaning of the word. In English, stress can be variable, meaning it may change depending on the context or speaker. There are three main types of stress patterns in English:

1. Lexical stress: This is the stress that occurs within words. In English, stress typically falls on the first or second syllable of a word.⁸ For example, in the word "geography," the stress is on the first syllable, while in the word "atmosphere," the stress is on the second syllable.

2. Phrasal stress: This is the stress that occurs within phrases or sentences. Phrasal stress can change the meaning of the words being used. For example, in the phrase "They are going to the store," the stress is on the word "store." However, in the phrase "They are

⁷ Harmer J. The practice of English language teaching. New York NY: Longman, 1993.

⁸ Jenkins J. A socio-linguistically based, empirically researched pronunciation syllabus for English as an international language. Applied Linguistics, 2002.

going to the store near the bank," the stress is on the word "bank," which changes the meaning of "store" from a place to shop to a nearby location.

3. Intonation: This is the stress that occurs in connected speech, which can indicate the speaker's emotions, attitudes, or intentions. Intonation can also help to differentiate between statements, questions, and exclamations. For example, the sentence "I can't believe it's already Thursday" can have an intonation that indicates surprise, disbelief, or excitement, depending on the speaker's intonation patterns.

Understanding stress in English phonetics is crucial for effective communication and accurate pronunciation. It helps speakers convey their intended meaning and allows listeners to interpret the speaker's intent more accurately.

2. Intonation in English Phonetics

Intonation refers to the variation in pitch during speech. It is responsible for conveying emotions, attitudes, and meanings in sentences. In English, intonation is crucial for distinguishing between statements, questions, and exclamations. Intonation patterns in English can be categorized into four basic nuclear tones:

- High rising (H): The pitch starts high and rises to a higher level, often used in questions.
- Low rising (L): The pitch starts low and rises slightly, often used in questions.
- Low falling (L'): The pitch starts low and falls, often used in statements.
- High falling (H'): The pitch starts high and falls, often used in statements.

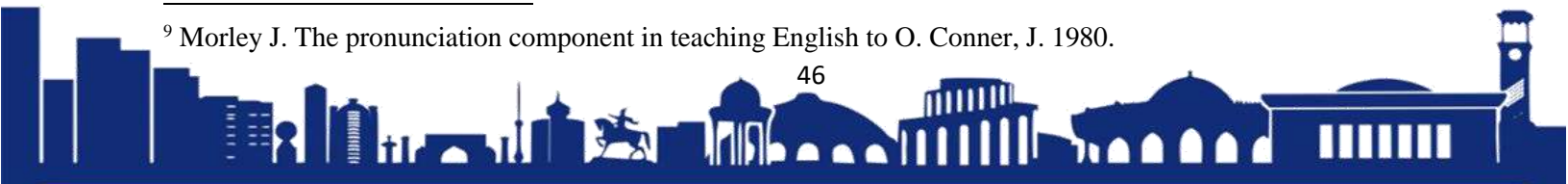
Intonation in English phonetics refers to the variations in pitch, stress, and tone that speakers use to convey meaning and express emotions in spoken language. These variations contribute to the nuances of a speaker's voice and can significantly affect the overall message and the listener's interpretation of the speaker's intent.⁹

In English, intonation typically involves the following aspects:

1. Pitch: The highness or lowness of the voice at any given moment. Pitch can indicate the speaker's emotional state, such as happiness, sadness, anger, or surprise, and it can also help to clarify the meaning of a sentence.

2. Stress: The emphasis placed on certain syllables or words within a sentence. Stress can change the meaning of a sentence or indicate the focus of a statement. For example, the

⁹ Morley J. The pronunciation component in teaching English to O. Conner, J. 1980.

word "not" can be stressed to indicate a negative meaning or unstressed to indicate a positive meaning (e.g., "I am not going to the party." vs. "I am not going to the store.").

3. Tone: The overall pattern of pitch and stress throughout a sentence or passage. Tone can help to convey the speaker's attitude, emotion, or intent, and it can also signal the relationship between the speaker and the listener.

There are several common intonation patterns in English, which can be used to convey different meanings and emotions:

1. Falling intonation: This pattern usually indicates a statement or declarative sentence, with the pitch starting high and gradually falling towards the end of the sentence. For example, "The weather is nice today."

2. Rising intonation: This pattern is commonly used to indicate a question or seek confirmation, with the pitch starting low and rising sharply towards the end of the sentence. For example, "You're going to the party, right?"

3. Rising-falling intonation: This pattern can be used to express surprise or disbelief, with the pitch starting low, rising sharply, and then falling at the end of the sentence. For example, "You're actually going to the party?"

4. Falling-rising intonation: This pattern can be used to express hesitation or uncertainty, with the pitch starting high, falling, and then rising.

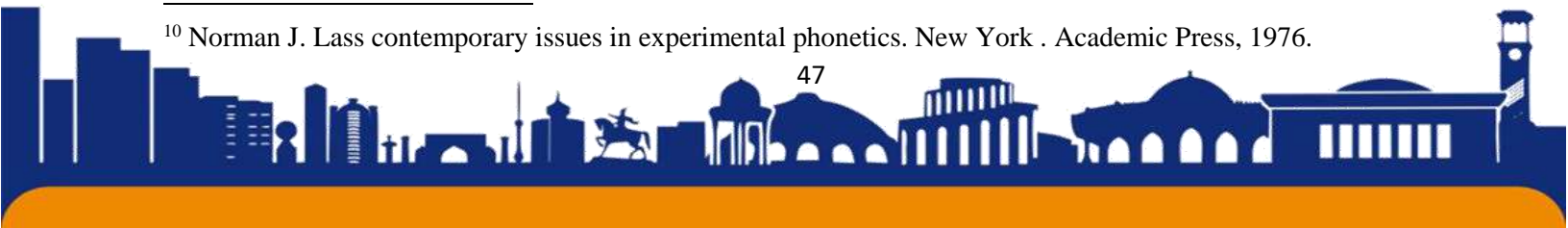
3. Rhythm in English Phonetics refers to the pattern of stressed and unstressed syllables in English words and phrases. It plays a crucial role in the pronunciation and intonation of spoken English. To understand and produce natural-sounding English speech, it is important to be aware of the rhythm patterns.

English rhythm is typically described as having a trochaic stress pattern, which means that it follows a strong-weak or stressed-unstressed syllable structure. However, this pattern is not always consistent, and there are variations within the language.

Here are some key aspects of English rhythm in phonetics:

1. Primary and secondary stress: In English, words often have a primary stressed syllable, which carries the most prominence, and one or more secondary stressed syllables.¹⁰ For example, in the word "misinterpretation," the primary stress is on the first syllable, while the secondary stress is on the third syllable.

¹⁰ Norman J. Lass contemporary issues in experimental phonetics. New York . Academic Press, 1976.

2. Stress shifts: The stress pattern of a word may change depending on the context in which it is used. For example, the word "library" has primary stress on the second syllable when used as a noun, but stress shifts to the first syllable when used as a verb: "I will library the books."

3. Rhythmic groups: English speech is often organized into groups of syllables, with each group containing one stressed syllable followed by one or more unstressed syllables. This pattern is sometimes referred to as a "foot." For example, in the phrase "She sells seashells by the seashore," each foot consists of one stressed syllable (e.g., "sells") followed by one or more unstressed syllables (e.g., "seashells").

4. Phrasal stress: The stress pattern of a phrase or sentence may change depending on emphasis, context, and speaker intent. For example, in the sentence "I gave the present to Mary," the primary stress is on the verb "gave." However, if you want to emphasize the recipient of the gift, you might say, "I gave the present to Mary," with primary stress on "Mary."

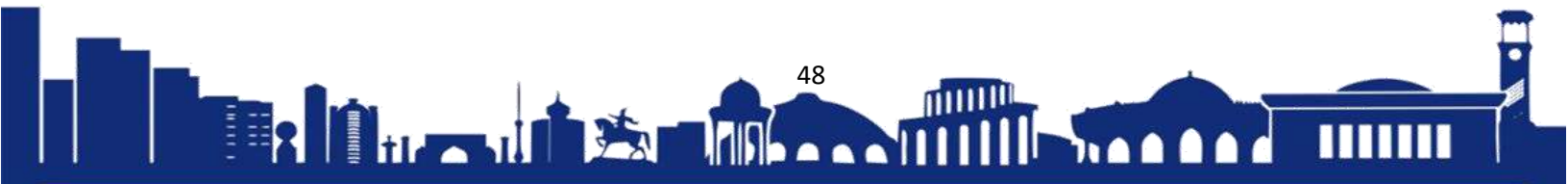
5. Interpretation and variability: Different speakers may interpret and produce English rhythm differently.

Suprasegmental units are essential components of our speech that go beyond the individual phonemes, or sounds, that make up words. They are responsible for conveying a wide range of meaning and information, such as pitch, stress, intonation, and duration, which help us express emotions, convey intentions, and create a coherent flow within our speech.

Here are some key aspects of suprasegmental units in our speech:

1. Pitch: Pitch refers to the perceived highness or lowness of a sound. In speech, it helps convey emotions, emphasis, and even gender. For example, higher pitch is often associated with happiness, excitement, or surprised, while lower pitch can indicate sadness, anger, or seriousness.

2. Stress: Stress is the emphasis placed on a particular syllable within a word or phrase. It is crucial for disambiguating word meaning and conveying emphasis in speech. For example, in the word "can't," the first syllable is stressed when saying "cannot," while the second syllable is stressed when saying "cant."

3. Intonation: Intonation is the variation in pitch within a sentence or a series of syllables. It helps convey the speaker's attitude, emotions, and intentions.¹¹ For instance, a rising intonation at the end of a sentence may indicate a question or a statement with uncertainty, while a falling intonation may convey a statement of fact or a command.

4. Duration: Duration refers to the length of time a sound is produced. It can convey emphasis, emotional tone, or stress within a word or phrase. For example, extending the duration of a vowel sound may indicate a louder or more emphatic pronunciation.

5. Volume: Volume refers to the loudness of the speech. It can be used to convey emotions, persuade others, or simply make oneself heard in different environments.

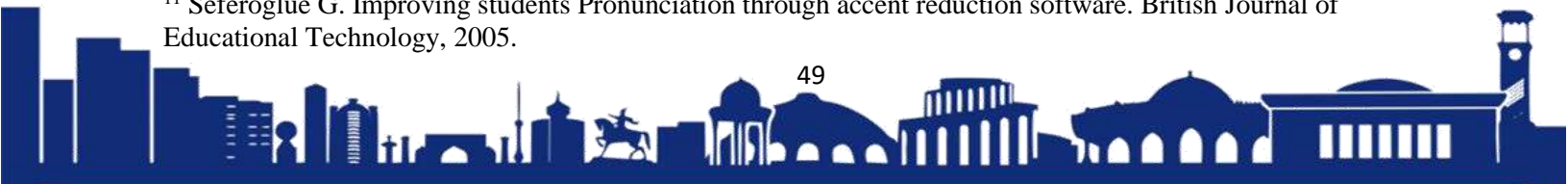
6. Rhythm: Rhythm is the pattern of stressed and unstressed syllables within a phrase or sentence. It helps create a natural flow in speech and contributes to the overall comprehensibility of the message.

7. Pausing: Pausing is the temporary interruption of speech. It is used to separate ideas, emphasize points.

CONCLUSION

In conclusion, the nature of suprasegmental units of phonetics in English is a complex and fascinating topic. It is essential to understand that suprasegmental units, such as stress, intonation, and tone, play a critical role in conveying meaning and emotion in spoken language. These units help to differentiate between various meanings and nuances in spoken English, making them a crucial aspect of effective communication. Researchers have made significant progress in understanding the structure and function of suprasegmental units in English, but there is still much to learn. Future studies could benefit from focusing on the relationship between suprasegmental units and other linguistic aspects, such as morphology and syntax. Additionally, further investigation into the role of suprasegmental units in various dialects and accents of English would provide valuable insights into the diverse ways that these units contribute to the rich tapestry of the English language. Overall, the study of suprasegmental units in phonetics offers a deeper understanding of the complexities of human communication and the intricacies of the English language. As our knowledge of these units grows, so too does our ability to effectively teach and learn English as a global language.

¹¹ Seferoglu G. Improving students Pronunciation through accent reduction software. British Journal of Educational Technology, 2005.

References:

1. Harmer J. The practice of English language teaching. New York NY: Longman, 1993.
2. Jenkins J. A socio-linguistically based, empirically researched pronunciation syllabus for English as an international language. Applied Linguistics, 2002.
3. Morley J. The pronunciation component in teaching English to O. Conner, J. 1980.
4. Norman J. Lass contemporary issues in experimental phonetics. New York . Academic Press, 1976.
5. Seferoglu G. Improving students Pronunciation through accent reduction software. British Journal of Educational Technology, 2005.

FUNCTION AND STRESS

Dilshoda Maxsimjonova Abdumalik qizi

3rd year student on the faculty of English language and literature at Fergana state university

Annotation. Stress is the emphasis of any language unit in a speech stream. In English, stress can be used to highlight a syllable, a word, or even an entire phrase. Accordingly, stress can be verbal, syntagmatic and phrasal. Word stress emphasizes a particular syllable in a word. In English transcription, such stress is indicated by a special symbol ['] placed before the stressed syllable. Syntagmatic or tact stress highlights the most important word in one speech tact (syntagma) during the pronunciation of the text. Phrase stress allows you to distinguish several words (syntagma) in a sentence at the same time. Misplaced stress changes the sound of a word, making it difficult to understand. In fluent speech, stress helps distinguish similar words.

Keywords: phonetic concept, emphasis, acoustic means, phrase stress, article.

Introduction. Stress is primarily a phonetic concept, since its repetition is possible only with the help of acoustic means - such as intensity, pitch, duration of an accented vowel. Thus, Russian and English are distinguished by a strong accent on the syllable, in Swedish and Japanese, the so-called musical stress, which varies in pitch, is generally accepted.

Phrase stress is one of the most important intonation means of living speech, having not only syntactic, but also logical-semantic and emotional-volitional meaning. Acoustically, phrasal stress is the selection by vocal means of some words or one word in a sentence among others. The functions of phrasal stress are varied. Phrasal stress can be called the intonation center of a sentence. The correct placement of phrasal stress is one of the basic skills without which it is impossible to get rid of the well-known Russian accent. In Russian, unlike English, words in sentences are not so marked by phraseological stress; Therefore, speech in Russian looks more measured. However, there are words that are not stressed in Russian. As a rule, the emphasis does not fall on particles, prepositions, conjunctions "and", "but", as well as personal and possessive pronouns. Due to the large number of words with four or more syllables, the rhythm of speech in Russian is almost imperceptible, and if you pronounce English phrases according to the intonation patterns of the Russian language, then such English speech reading is difficult. it looks like gins.

Phrasal stress in English can include nouns, adjectives, numerals, adverbs, semantic verbs, interrogative and demonstrative pronouns. Auxiliary and modal verbs, verb to be, particle and predicate, conjunction and article, personal and possessive pronouns are pronounced without stress.

In English, one should distinguish three main types of phrasal stress:

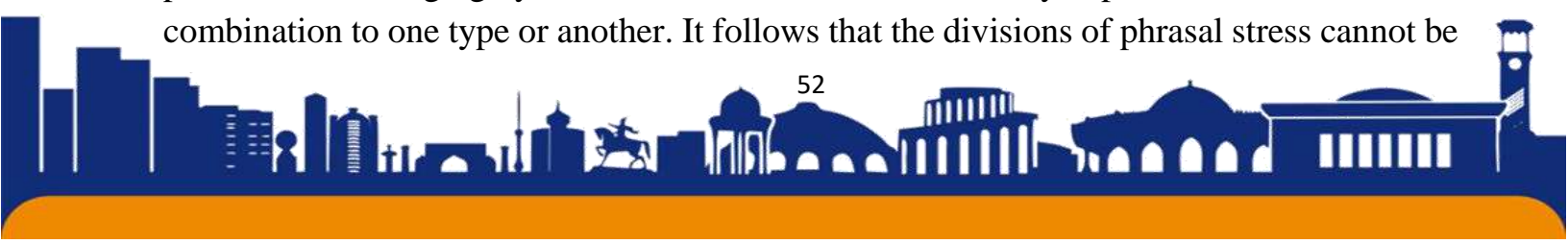
1) syntactic, or proper phrasal, 2) logical, 3) emphatic. The need to divide the stress in a sentence into three main types is caused by the following reasons. The division of phrasal stress is dictated, first of all, by the actually existing functional polysemy of stress, that is, it follows from the very essence of phrasal stress. In addition, the purpose of each type is different, and because of this, the forms of their implementation in the language are different.

1. Syntactic stress (or phrasal stress itself) helps convey the general semantic content of a sentence, expressed in syntactically organized lexical units. Syntactic stress is directly related to the syntactic structure of the sentence and word order and, as a rule, highlights significant words in the sentence. The correct distribution of syntactic stress facilitates the perception of the listener's speech, organizes the sentence, and in reading, determines the degree of understanding of the text; in pedagogical terms, it is one of the main conditions for developing meaningful reading skills. The main function of syntactic stress is to convey the general meaning of a sentence together with the grammatical and lexical means of the language.

2. Logical stress aims to particularly highlight the semantic center in a sentence, i.e. serves the purpose of emphasis. With the help of logical stress, the speaker draws the listener's attention to the most important element in the sentence, clarifies the expressed thought, and highlights the logical center of the statement.

3. Phonetics also differentiates emphatic stress, which serves to highlight the emotional center of the statement, the expression of feelings and moods. If there is an emphatic stress in a sentence, additional emotional shades of meaning can be created in it, which are added to the main meaning of the statement and modify it. Emphatic stress can add an emotional component to the logical meaning, which prevails over the logical content. This is the main functional difference between emphatic stress and logical stress. In addition, with emphatic stress the subjective human factor comes to the fore.

Conclusion. Thus, the types of phrasal stress described above do not always appear in their pure form in live oral speech. There are cases of a combination of two types of phrasal stress. Judging by which of the accents is more clearly expressed, we attribute this combination to one type or another. It follows that the divisions of phrasal stress cannot be

placed in the "Procrustean bed" of a frozen scheme. Nevertheless, the presence of transitional cases of stress does not at all refute, but, on the contrary, confirms the need to identify the main types of phrasal stress, characterized by a certain communicative function in order to systematize the study of phrasal stress and facilitate the teaching process.

REFERENCE

1. Gintovt, K.P. Typology of phrasal stress in modern English / K.P.Gintovt// in collection: Scientific notes of MSPU of V.P. Potemkin, volume LXXX, issue.3 M.:1958.-245p.
2. Dickens Ch. Oliver Twist. M., 1958
3. Etkin S. The way things are || This is America. N. Y. 1954
4. Hardy Th. Far from the Madding Crowd. Lnd., 1967

ДАВЛАТ ТАДБИРКОРЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ

Файзиева Нилуфар Шухрат қизи

PhD.доцент Тошкент давлат иқтисодиёт университети “Иқтисодиёт” кафедраси

Дарҳақиқат жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий тузилмаси иқтисодиётда табиий монополиялар билан биргаликда шундай муҳим бўлган фаолият соҳалари ҳам борки, бу жараён давлатни ҳам тадбиркор ҳам бошқаларнинг тадбиркорлик фаолиятига шерик сифатида бўлишини объектив заруриятга айлантиради. Ўзбекистонда давлат ҳам сиёсий усқуртма, тадбиркор ва иқтисодий шерик сифатида фаолият юритади. Бу эса давлат мулки шаклидаги корхоналар билан бир қаторда унинг иштирокидаги корхоналарда молиявий муносабатлар юзага чиқишини билдирадики, бу жараённинг ўзига хос хусусиятлари ва қонуниятлари ҳамда шунга мувофиқ муаммолари ҳам мавжуд бўлади.

Айрим адабиётларда давлат тадбиркорлигини “иқтисодиётни тартибга солишнинг муҳим бир шакли сифатида баҳолаб, иқтисодиётни бошқариш ва рағбатлантиришда унинг аҳамияти ўта муҳимлигини кўрсатиб ўтади. Шунингдек, бу ерда давлат мулкани миллий бойлик доирасида эмас, балки, уни капитал, бозор муносабатларида шароитида фойда келтиришга қаратилган мулк¹²” сифатида тавсифланади. Бир қарашда давлат тадбиркорлиги жамиятнинг миллий бойлиги бўлган ва давлат тасарруф этадиган захиралардан фойдаланиб, давлат тадбиркорлигида давлат қатта нуфузга эга бўлиши мумкин, аммо, бу ерда давлатнинг бундай тадбиркорлигида асосий мақсад фойда олиш эмас, балки иқтисодиётнинг муҳим тармоқларидаги иқтисодий муносабатларни давлат ўз назоратига олиш орқали, бир томондан миллий иқтисодиётни ривожлантиришни таъминласа, бошқа томондан шундай соҳалар борки, уларда тадбиркорлик юритиш хусусий сектор учун иқтисодий жиҳатдан ноқулай ҳисобланса, бошқа томондан миллий иқтисодиёт манфаатлари жиҳатдан бу ерда давлат тадбиркорлигини тақозо этади.

Давлат тадбиркорлиги замирида молиявий масала ётади. Аслида иқтисодий жиҳатдан олиб қаралганда тадбиркорлик қилишдан мақсад фойдага қаратилган

¹² Современные подходы к развитию государственного предпринимательства в российской экономике. Ационного развития материалы VII международной научно-практической конференции студентов, магистрантов, аспирантов и молодых ученых Москва фгбоу во «рзу им. Г. В. Плеханова» 2017

бўлсада, давлат тадбиркорлигида бу қоида тўлиқ амал қилмайди. Шу жиҳатдан олганда иқтисодий тизимининг барча шакллари шароитида ҳам давлат тадбиркорлигида фойда олиш бош масала эмас, балки, давлатнинг макроиқтисодий тартиблаш функциясида келиб чиқиб, миллий иқтисодиётни тартиблаш ва бир маромда ривожлантириш мажбуриятидан келиб чиқиб ёндошади. Бунда худди, собиқ иттифоқнинг иқтисодий тизимига ўхшаб барча мулкни ўз тасарруфига олиш орқали, ишлаб чиқариш соҳасида гегемонлик қилиши, бозордаги товар ва хизматларга бўлган талабни давлат тадбиркорлиги асосида қондириш тамойилида амалга ошириши мумкин, аммо, бу иқтисодий тизим қонунларига мос келмаслиги сабабли ўзини оқламаслигини кўрсатди, миллий бойликни давлат мулки шаклида тасарруф этиши ва уни тақсимлаш орқали молиявий масалаларини ҳал этиши мумкин.

Иқтисодий қонунлар ҳар қайси олинган миллий иқтисодиётда давлат тадбиркорлигини объектив зарурат қилиб қўядагича изоҳланади:

1.6-расм. Давлат тадбиркорлигининг зарурий омиллари¹³

Бозор муносабатлари асосига қурилган иқтисодий тизим аралаш шаклидаги иқтисодий тизимни тақозо этади. Бунда хусусий тадбиркорликнинг устунлиги, давлат тадбиркорлигининг зарурлиги, ҳатто давлат-хусусий шериклиги асосида иқтисодий фаолиятнинг зарурлигига асосланади.

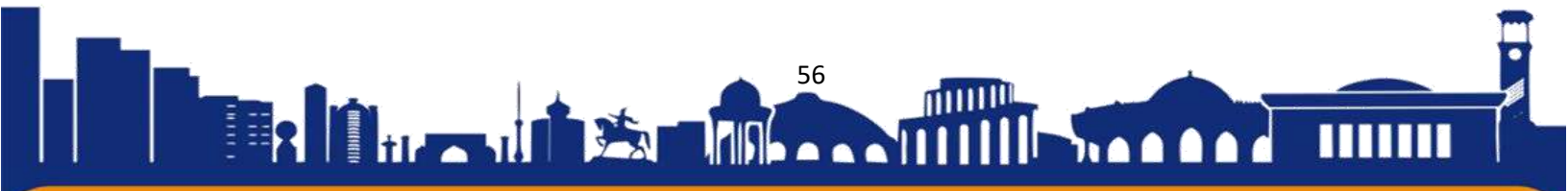
Албатта, бошқа иқтисодий муносабатлар сингари давлат тадбиркорлигини тақозо этувчи айрим омиллар борки, улар давлатнинг жамиятда тадбиркор сифатида

¹³ Муаллиф томонидан тузилган.

юзага чиқишини таъминлайди. Яъни, давлатнинг макроиқтисодий тартиблаш функцияни амалга ошириш лозимлиги, жамиятда социал-иқтисодий муносабатларни таъминлашнинг объектив зарурлиги, миллий иқтисодиётда битта мулкнинг ҳукмронлигига асосланиши бозор қонунларига зидлиги, хусусий сектор томонидан инкор этиладиган фаолиятларнинг мавжудлиги, бундай фаолият турларининг хусусий сектор учун иқтисодий жиҳатдан самарасиз эканлиги, бозорда рақобат муҳитини таъминлашнинг зарурлиги, миллий иқтисодиётда (бозорда) товар, хизмат, ишларга бўлган талабни бир маромда таъминлашнинг зарурлиги, давлатнинг ўз молиявий активларини жойлаштиришдан манфаатларини ҳимоя қилиш зарурати, хусусий секторга улушбай асосда ҳисса қўшган инвесторлар (акциядорлар)нинг манфаатларини ҳимоя қилиниш зарурлиги каби омилларнинг мавжудлиги давлатнинг тадбиркор сифатида амал қилишини объектив зарурат қилади.

Давлат корхоналарини молиялаштириш механизмини ўрганишда давлат тадбиркорлигининг моҳиятини ўрганиш катта аҳамият касб этади. Чунки, давлатнинг тадбиркор сифатида юзага чиқиши, тадбиркорликнинг шакли ва фаолият турларига қараб, фаолиятни молиялаштириш механизми ҳам шаклланади

O'QUV ISHLAR BO'YICHA O'RINBOSARLARINING MEHNATINI TASHKIL ETISHNING MOHIYATI, MAQSADLARI VA VAZIFALARI

Abduraxmonov Yodgorbek Abdulaziz o'g'li

Toshkent shahar 102-son kimyo va biologiya fanini chuqurlashtirib o'qitishga ixtisoslashtirilgan umumta'lim maktabi o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumta'lim maktab direktor o'rinbosarlarining o'quv jarayonlarini samarali boshqarish masalalari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: direktor o'rinbosari, maktab, ta'lim-tarbiya, vazifa, sifat, samarali boshqaruv

Rahbar va mutaxassis ishining maqsadlari va mazmuni umuman xodimning o'zini ham tashkil etish nuqtayi nazaridan olib qaralishi kerak.

Agar xodim faoliyatining maqsadlari noaniq belgilangan bo'lsa yoki u mazkur maqsadlarni yaxshi tasavvur etmasa, u holda samarali ishlash uchun shart-sharoitlar mavjud emasligi haqida gapirish mumkin.

Rahbarning, mutaxassisning samarali faoliyatiga tayyorligi shaxsning bilimlari, malakalari, ko'nikmalari va shaxsiy fazilatlari bilan belgilanadi.

Aqliy mehnatni oqilona tashkil etish, uning samaradorligini oshirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish vazifalari hozirgi vaqtda alohida ahamiyat kasb etadi. Har qanday sohadagi aqliy mehnat fikrlash mehnatidan tashqari sof tashkiliy, texnik elementlarni ham o'z ichiga oladi, ularning muayyan qismi ko'pgina kasblar uchun umumiy hisoblanadi. Demak, xodimning shaxsiy mehnatini tashkil etish muammolarini ishni tashkil etish, foydalanilgan usullar, tamoyillar nuqtayi nazaridan o'rganish mumkin. Shaxs mehnatini tashkil etishning ikkinchi tomoni kundalik ish tajribasida boshqaruv xodimlari tatbiq etadigan shaxsning ish texnikasi, texnikaviy vositalaridir.

Xodimning shaxsiy mehnatini fan va ilg'or tajriba yutuqlaridan foydalanishga, texnikaviy vositalarni tatbiq etishga asoslangan holda tashkil etishni, lavozim vazifalarini bajarish jarayonida xodim bilan foydalaniladigan texnika vositalari o'rtasida o'zaro ta'sir ko'rsatish eng yaxshi tarzda o'rnatish imkonini beradigan bilim sohalari xodimlar menejmenti deyiladi.

Xodimlar menejmentining ilmiy asosini boshqaruv faoliyati tajribasidan to'plangan hamda boshqaruv xodimlari mehnat faoliyatini tashkil etish tamoyillari, usullari tarzida taqdim etilgan shaxsiy mehnatni tashkil etish to'g'risidagi butun bilimlar majmui tashkil

etadi. Xodimlar menejmenti fan sifatida rahbarlar, mutaxassislar va boshqa xizmatchilarning samarali mehnati omillari va shartlarini namoyon qiladi. Ana shu asosda nazariya ishlab chiqiladi, uning mazmuni boshqarish jarayonida kishilar oqilona faoliyatining tamoyillari, shakllari va usullari hisoblanadi.

Biroq shuni esda tutish zarurki, rahbar, mutaxassisning mehnati faqat obyektiv jihatdan shartli bo'lib qolmasdan, shu bilan birga u tashabbuskor ijodiy xususiyatga ham egadir. Shu munosabat bilan ularning mehnatini tashkil etish, bir tomondan, muayyan qonuniyatlarga, tamoyillarga, qoidalarga bo'ysunganligi haqida, ikkinchi tomondan, bu qoidalar qaror topgan ishlab chiqarish vaziyatini hisobga olgan holda tatbiq etilish darajasini aniqlash uchun ijodiy mushohada qilib ko'rilishini talab etishi haqida gapirish mumkin. Bu yerdagi tegishli tamoyillar va qoidalar faqat rahbarning, mutaxassisning o'ziga xos ish uslubi, o'z mehnatini tashkil etish ko'nikma va malakalari, usullarini takomillashtirish ustida ishlashi uchun faqat boshlang'ich nuqta bo'lib xizmat qiladi.

Qabul qilingan ta'rifdan kelib chiqib, xodimlar menejmenti quyidagi o'zaro bog'langan masalalarni ilmiy asoslangan holda hal qilishni o'z ichiga oladi:

-boshqaruv apparatidagi mehnatni tashkil etish (mehnat taqsimoti, mehnatni mazmuniga ko'ra tartibga solish, mehnatni vaqti bo'yicha tartibga solish), tizimlar va ish usullarini tanlash;

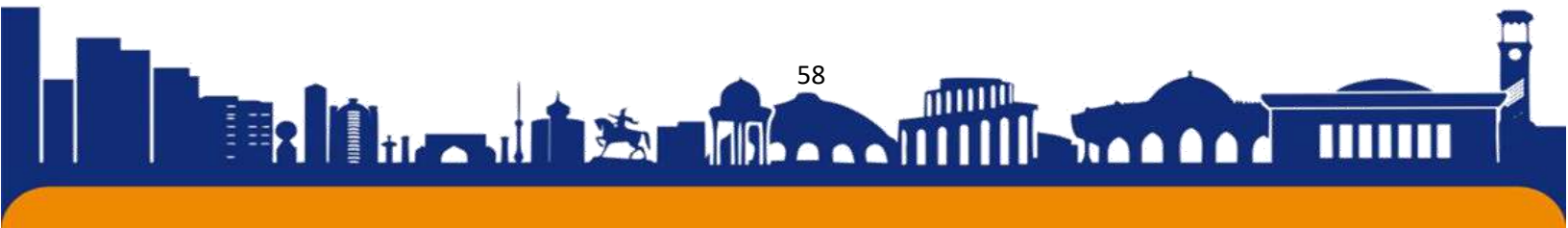
-shaxsiy mehnatni tashkil etishning o'ziga xos muammolari (ish vaqtini rejalashtirish va taqsimlash, tashrif buyuruvchilar oqimini boshqarish, o'ziga xos ish uslubi, yozishmalarni oqilona yuritish va hokazolar.);

-ish o'rinlarini tashkil etish va jihozlash;

-hisoblash va tashkiliy texnika vositalaridan foydalanishni tashkil etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Po'latov Sh. Ta'lim muassasalarini ilmiy-metodik boshqarish texnologiyasi. – T.: -- "Tafakkur" nashriyoti. 2012
2. Q.X.Abdurahmonov, Sh.R.Xolmominov Xodimlarni boshqarish Toshkent 2005
3. Magrupov A. Yu. Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy omillari. avtoreferat. Toshkent.2020.
4. Пинский А. Общественное участие в управлении школой: на пути к школьным управляющим советам // Вопросы образования. 2004. № 2.

**TARIXIY ISTIQBOLDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHNING
NAZARIY MUAMMOLARI**

Karimova Go‘zal Ibragimovna

Oriental Universiteti Talabalar harakati monitoringi bo‘limi inspektori

Annotatsiya: Ushbu tezisda umumta‘lim maktablarini boshqarishda inson resurslaridan samarali foydalanishning nazariy muammolari haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: inson resurslarini boshqarish, nazariya, tashkilot, klassik, insoniy munosabatlar va inson resurlari nazariyalari.

Odamlarni boshqarish muammolari juda katta tarixiy davrni o‘z ichiga oladi hamda u insoniyat yaratilgandan boshlab o‘zining dastlabki kurtaklarini yoza boshlagan. Islomning muqaddas kitobi Qur‘oni Karimda odamlarni boshqarish uchun hurlik, ozodlik, tenglik, yaxshilik, qardoshlikka da‘vat etuvchi g‘oyalar ilgari surilar ekan, bu bilan insonning jamiyatdagi o‘rni va uni boshqarish tamoyillari diniy nuqtayi nazardan o‘rganiladi.

Odamlarni boshqarish sohasidagi muayyan vazifalarni bajarish bilan shug‘ullanuvchi xizmatlarning rivojlanish tarixi ham qadim zamonlarga borib taqalib, Yuliy Sezar, Aleksandr Makedonskiy, Turkistonda esa Amir Temur hukmronligi davridan boshlab shakllana boshlaganligi haqida ma‘lumotlar mavjud. Dastlabki paytlarda odamlarni boshqarish juda oddiy tamoyillarga tayangan bo‘lib, u asosan, harbiy tavsifga ega edi. O‘sha davrlarda harbiy intizomni o‘rnatish maqsadida odamlarni boshqarish uchun ularni jazo bilan qo‘rqitish, har qanday buyruq va farmonlarga so‘zsiz itoat etish kabi usullardan foydalanilgan. Amir Temur davrida markazlashgan, intizomli davlatning barpo etilganligiga esa Sohibqironning o‘z qo‘l ostidagilarni “Qo‘rquv bilan umid o‘rtasida ushlab” usulini qo‘llagani sabab bo‘lgan. Shu bilan bir qatorda, bobomiz Amir Temur har qanday kuchli davlatni barpo etishda undagi intellektual potentsialning ahamiyatiga ishongan.

Inson resurslarini boshqarish tarixiga Angliyada asos solingan degan fikr keng tarqalgan, aslida u yerda hunarmandlar birlashmalarga uyushib, ulardan mehnat sharoitini yaxshilashda foydalanganlar.

Aslida xodimlarni boshqarish muammosiga e‘tibor faqat XIX asrning oxirlarida vujudga kelgan bo‘lib, u ishlab chiqarishning fabrika tizimi paydo bo‘lishi bilan bog‘lanadi. Dastlab mehnat bir xil, kam malaka talab qiladigan, birmuncha kam haq to‘lanadigan va

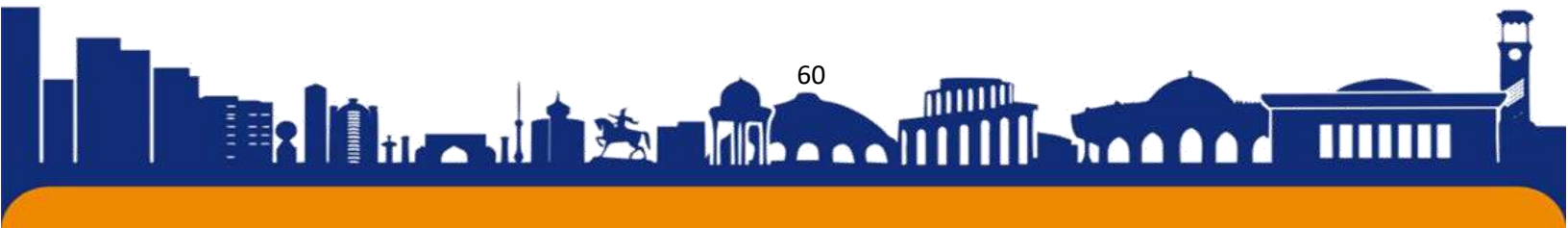
xavfsizlik texnikasi zaif bo'lgan ish bajarilib, keyinchalik mutlaqo o'ziga xos shart-sharoitlar yaratildi. Ish bilan bandlarning o'z huquqlari uchun kurash olib borishi boshlandi. Kasaba uyushmalari yuzaga keldi, mehnat qonunlari, baxtsiz hodisalardan sug'urtalash ishlari yo'lga qo'yila boshlandi. O'tgan asr 20-yillarining boshlarida kadrlar xizmati (bo'limlar, departamentlar) AQShda va G'arbiy Yevropaning bir qator mamlakatlarida ommalashdi. Bu. Xizmatlarning xodimlari ma'muriyat bilan "ko'k yoqaliklar" o'rtasidagi munosabatlarni yo'lga qo'ya boshladilar, kadrlar bo'limi ishchilarning kayfiyatini aniqlab, ularning talablarini rahbariyatga etkazib turar, ishchilarni ko'p yil halol mehnat qilganligi va firmaga sadoqati uchun mukofotlashar, o'sha yillarda kamroq bo'lsa ham, birgalikda bayramlar o'tkazishar, xodimlarning ayrim uy-joy maishiy masalalarini hal etishar, kasaba uyushmalari tashkil etilishini oldini olishar yoki ularni "xotirjam" qilish bilan shug'ullanishar hamda kadrlarga oid hujjatlarni rasmiylashtirishar edi.

Ommaviy ishlab chiqarish rivojlanishi bilan menejmentning klassik nazariyalari degan nazariyalar (boshqaruvning Teylorcha andozasi) paydo bo'ldi. Ular 1880-yildan 1930-yilgacha bo'lgan davr oralig'ida keng rivoj topdi. Bu nazariyalar F. Teylor, F. Gelbreyt, L. Gelbreyt, G. Gant, G.Emerson, M. Veber, A. Fayol, G. Ford va boshqalar nomi bilan bog'liq edi.

Menejment nazariyasining mazkur klassiklari barcha korxonalar uchun "optimal" bo'lgan boshqarish va mehnatni tashkil etishning ilmiy usullarini ishlab chiqdilar. Teylorizmning umuman boshqarish va xususan, xodimlarni boshqarish, to'g'risidagi qarashlarida asosiy g'oya mehnat eng oddiy operatsiyalar majmuidan iborat deb tasavvur qilish edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Mirsolieva M. T. Oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish. Ped. fan. bo'yicha dok. ... dis. -T.: 2019.
2. Abdurahmonov Q. H. Mehnat iqtisodiyoti. Darslik. - T.: 2004.
3. Abdurahmonov Q. H., Xolmo'minov Sh.R., Hayitov A.B., Akbarov A.M. Personalni boshqarish. O'quv qo'llanma. -T.: 2004.
4. Abdurahmonov Q.H., Xolmo'minov Sh.R., Hayitov A.B., Akbarov A.M. Xodimlarni boshqarish. O'quv qo'llanma. -T.: «ILM ZIYO», 2005.

Energetik ichimliklar quvvat emas, kulfat Manbai.

Nazarova.N.I, Akramova.M.B,

Davolash ishi fakultiteti, 212 va 310 guruh talabalari.

Ilmiy rahbar: **Toshmatova.G.O,**

TTA Atrof muhit kafedrasi katta o'qituvchisi PhD

Dolzarbli. 2014-yilga kelib, JSST o'smirlar o'rtasida energetik ichimliklar ko'p iste'mol qilinayotgani yuzasidan xavotirli bayonot bilan chiqdi. 2017-yilda esa AQSHda 16 yoshli o'smirning o'limiga ko'p miqdorda iste'mol qilingan energetik ichimlik sabab bo'lgani aytili.

Energetik ichimlik , yuqori darajadagi a ni o'z ichiga olgan har qanday ichimlikogohlantiruvchi tarkibiy qism, odatdakofein , shuningdekshakar va ko'pincha vitaminlar yoki karnitin kabi qo'shimchalar va bu aqliy hushyorlik va jismoniy ish faoliyatini yaxshilashga qodir mahsulot sifatida targ'ib qilinadi . Energetik ichimliklar ajralib turadiJismoniy faollik paytida yoki undan keyin suv va elektrolitlar o'rnini bosadigan sport ichimliklar , shuningdek, qaynatilgan qahva va choydan kamroq ingredientlarni o'z ichiga oladi va kofeinsiz bo'lishi mumkin. Energetik ichimliklar ham bir-biridan farq qiladialkogolsiz ichimliklar , ular tarkibida kofein bo'lmagan yoki nisbatan oz miqdorda kofein mavjud. Ba'zi energetik ichimliklar ichimliklar hisoblansa-da, boshqalari, xususan, oziq-ovqat qo'shimchalari (masalan, taurin yoki boshqa aminokislotalar) bo'lganlar xun takviyesi sifatida sotilishi mumkin . Energetik ichimliklarga misollar: Red Bull, Monster, Rockstar, NOS va Amp.

Energetik ichimliklar ishlab chiqaruvchilari o'z mahsulotlari energiya darajasini oshiradi, deb da'vo qilmoqda. Ushbu da'volar odatda xususiy formulalarga asoslangan bo'lib , ularda ichimlikning ogohlantiruvchi ta'siri ingredientlarning o'ziga xos birikmasidan olinganligi aytilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, energetik ichimliklarning ogohlantiruvchi ta'siri birinchi navbatda kofeinga bog'liq. Taurin va B 6 va B 12 vitaminlari kabi boshqa ingredientlar biologik ta'sir ko'rsatishi mumkin, ammo energiya darajasini oshirishi ma'lum emas; ba'zi tarkibiy qismlarning (masalan, glyukuronolakton) ta'siri noma'lum. Energetik ichimliklardagi vitaminlar va ba'zi boshqa qo'shimchalar darajasi ko'pincha tavsiya etilgan kunlik iste'moldan ancha yuqori.

Energetik ichimliklar alkogolsiz ichimliklar toifasida 16% dan 18% gacha bozor ulushini egallaydi, bu erda ular shiddatli kurash olib boradi. Asosiy raqobatchilar - kofein va antioksidant miqdori yuqori bo'lgani uchun juda raqobatbardosh bo'lgan ichishga tayyor

choy va gazlangan suvlar. Bundan tashqari, rivojlanayotgan mamlakatlarda ayniqsa mashhur bo'lgan energiya ta'minotining yangi tendentsiyasi raqobatni kuchaytirdi va AQSh va Buyuk Britaniya kabi yirik mamlakatlarda talabning o'sishi bilan bog'liq. Natijada energetik ichimliklar ishlab chiqarish sohasi rivojlanmoqda.

So'nggi yillarda Qo'shma Shtatlarda energetik ichimliklar savdosi sezilarli darajada oshdi, bu sanoatning hozirgi bahosi 21,1 milliard dollarni tashkil etadi, bu 2023 yilga kelib 22,7 milliard dollarga ko'tarilishi kutilmoqda. Ushbu kuchli o'sish butun mamlakat bo'ylab ushbu ichimliklarga bo'lgan talabning sezilarli va ortib borayotganligini ta'kidlaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, energetik ichimliklarni iste'mol qilishda gender farqi bor, erkaklar esa ularni ayollarga qaraganda ancha yuqori darajada ichishadi. Hisobotga ko'ra, energetik ichimliklarni iste'mol qiladigan amerikaliklarning 39 foizi erkaklar foydasiga bo'lgan bozorni ko'rsatadi.

Bolalar va o'smirlar, homilador ayollar, yurak-qon tomir kasalliklari va diabet bilan og'riqan bemorlar bunday ichimliklarni ichishdan butunlay voz kechgani ma'qul.

Odatda kuniga bittadan ko'p ichmaslik tavsiya qilinadi va bu ikki sababga asoslanadi:

Kofein miqdori. AQSH oziq-ovqat va farmatsevtika idorasi kuniga 400 mg dan oshmasligini tavsiya qiladi. Energiya nuqtayi nazaridan esa ikkitadan oshmasligi kerak, ko'p bo'lmagan, shunda ham bu ratsiondagi stimulyatorning yagona manbai bo'lsa.

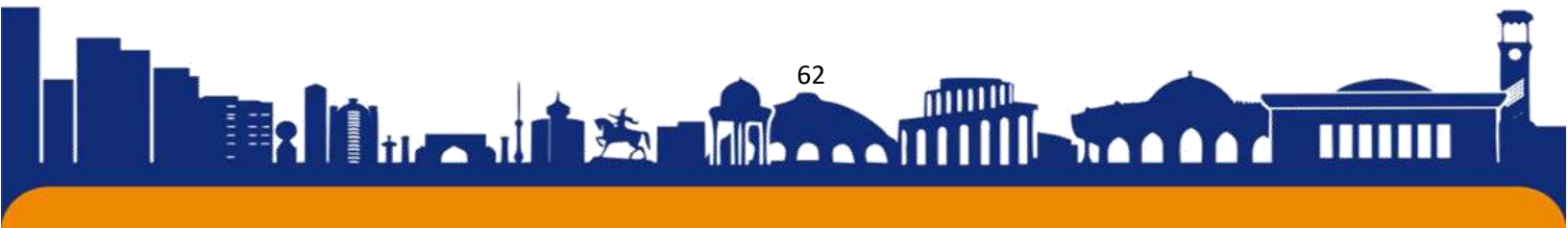
Shakar miqdori. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti shakar umumiy kaloriyalarning 10% dan, ideal holda esa 5% dan ko'p bo'lmashligini tavsiya qiladi. Kuniga o'rtacha kaloriya miqdori 2000 kkal bo'lsa, bu mos ravishda 50 va 25 g bo'ladi.

Shunday qilib, kuniga bitta energetik sog'liq uchun nisbatan xavfsizdir, ammo bunday holatda shakar iste'mol qilmang va boshqa stimulyatorlardan voz keching.

O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2019-yilning yanvar oyida energetik ichimliklarga bir qator cheklovlar kirituvchi qonunni imzolagan edi. Yosh avlodni himoya qilish maqsadida 18 yoshga to'lmagan shaxslarga energetik ichimliklar sotishni taqiqlovchi qoida joriy etildi. Energetik ichimliklarni soat 7:00 dan 22:00 gacha televidenie va radiolarda reklama qilish taqiqlandi. Bundan tashqari, birinchi navbatda bolalar va o'smirlar uchun mo'ljallangan bosma nashrlarda, tibbiyot, sport va ta'lim muassasalarida butunlay taqiqlangan.

Maqsadi. Bolalar va o'smirlar energetik ichimliklar ichishni kamaytirishga qaratilgan chora tadbirlar ularning nojo'ya ta'sirlari.

Xulosa.

1- Energetik ichimliklar me'yordan ortiq va surunkali iste'mol qilinsa, bosh miya, markaziy nerv tizimi, bo'g'imlar va boshqa a'zolariga jiddiy ziyon yetadi. Tarkibidagi kofein — psixostimulyator modda.

2- U vaqtinchalik tetiklik hissini bag'ishlab, charchoqni aritishi, aqliy faoliyatni kuchaytirishi mumkin, ammo ma'lum bir vaqtdan so'ng, masalan, 1 – 1,5 soat o'tgach, inson organizmida horg'inlik battar kuchayadi, bosh og'rig'i paydo bo'ladi va nafaqat aqliy, balki jismoniy faoliyat ham susayadi.

3- Bunday mahsulotlarni tez-tez iste'mol qiluvchilarda keyinchalik bo'g'implarda og'riqlar paydo bo'la boshlaydi va ma'lum bir asoratlarga olib keladi. O'smirlar va bolalar uchun hafta mobaynida kofein iste'molini 60 mg.dan oshirmaslik kerak.

4- Bitta energetik ichimlik tarkibida esa o'rtacha 30 mg kofein mavjud. Energetiklar ichish 18 yoshga to'lmagan bolalar va o'smirlar, homilador va emizuvchi ayollar, yurak-qon tomir xastaliklariga chalingan hamda qandli diabeti bor bemorlarga tavsiya etilmaydi.

5- Yuqori konsentratsiyalangan quvvatbaxsh ichimliklar tarkibidagi taurin – energetik jarayonni jadallashtiruvchi va nerv tizimini rivojlantiruvchi modda. Uning inson organizmi uchun sutkalik me'yori – 400 mg. Ayrim energetiklar tarkibida esa bu modda 2 barobargacha oshiq bo'ladi va o'smirlar sog'ligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

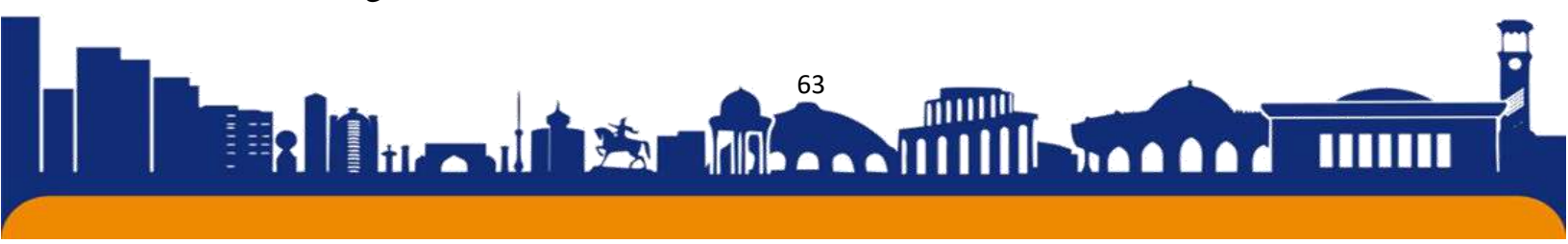
6- O'tkir holatlardan tashqari, energetik ichimliklar ham uzoq muddatda yurakka zarar yetkazishi mumkin. Olimlar tetiklantiruvchi ichimliklarni iste'mol qilish qon tomirlari endotelial funksiyasini kamaytirishi va trombotsitlar agregatsiyasini rag'batlantirishi mumkinligini aniqladi. Uzoq muddat ichilsa, qonda tromb paydo bo'lish xavfini oshiradi.

7- Me'yordagi energetik ichimliklar jigarga zarar keltirmaydi, lekin agar haddan tashqari oshirib yuborilsa yoki spirtli ichimlik qo'shilsa, tananing asosiy filtri bardosh bera olmasligi mumkin.

8- Shifokorlar asosiy omil energetik ichimliklar tarkibidagi va katta dozalarda gepatotoksisitega ega bo'lgan B3 vitaminining haddan tashqari ko'pligi deb hisoblaydi.

9- Energetik ichimliklar ko'pincha sport musobaqalarida ishlatiladi, chunki kofein sportchilarning ish faoliyatini yaxshilashi mumkin. Shu bilan birga, bu siydik va natriy miqdorini oshiradi, bu suvsizlanish va elektrolitlar yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin.

10- Shuning uchun uzoq vaqt davomida jismoniy faollik paytida, ayniqsa, issiq sharoitda energetik ichimliklar ichmaslik kerak.

11- Yuqori kislotalilik va ko'p miqdorda shakar tufayli energetik ichimliklar tish emaliga yomon ta'sir qiladi.

12- Amerikalik o'smirlar ishtirok etgan ikkita tadqiqot eroziya va tishlarning parchalanishi shakarli ichimliklar, shu jumladan, energetik ichimliklar miqdori bilan bevosita bog'liqligini tasdiqladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1- Miyeong, Xan (2012 yil 19 fevral). "Energetik ichimlik, bu haqiqatan ham ishlaydimi?" . Sog'liqni saqlash Chosun yangiliklari . 2023-yil 23-martda olindi .

2- Haesoo, Li (2014 yil 11 noyabr). "Energetik ichimliklarning to'rtta asosiy tarkibiy qismi" . Global iqtisodiy . 2023-yil 23-martda olindi .

3- McLellan TM, Liberman HR (2012). "Energetik ichimliklar tarkibida kofeindan tashqari faol komponentlar bormi?".NutrRev.70(12): 730–44.doi: 10.1111/j.1753-4887.2012.00525.x .PMID23206286.

4- Van Den Eynde F, Van Baelen PC, Portzky M, Audenaert K (2008). "Energetik ichimliklarning kognitiv ishlashga ta'siri".Psixiatriya bo'yicha mutaxassis.50(5): 273–81.PMID18470842.

5- Alford, C.; Koks, H.; Wescott, R. (2001 yil 1 yanvar). "Red Bull energiya ichimligining inson faoliyati va kayfiyatiga ta'siri" . Aminokislotalar . 21 (2): 139–150. doi : 10.1007/s007260170021 . PMID 11665810 . S2CID 25358429

6- Mora-Rodriges R, Pallarés JG (2014). "Energetik ichimliklar bilan bog'liq ishlash natijalari va kiruvchi nojo'ya ta'sirlar".NutrRev.72(1-ilova): 108–20.doi:10.1111/nure.12132.PMID25293550.

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING INNOVATSION
USULLARI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich talim
yo'nalishi 5-BT-22 guruh talabasi

Omonova Sitora

Tel: +998930526803

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Filologiya fakulteti ingliz fani o'qituvchisi

Qayumova Mohinur Murodullayevna

Tel: +998888491805

mohinurqayumova10@gmail.com

omonovasitora6803@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirish uchun ingliz tili o'qitishning samarali, zamonaviy va innovatsion metodlari haqida to'xtalib o'tiladi.

Kalit so'zlar: aralash texnika, qiziqarli o'yinlar, boshlang'ich sinflar, zamonaviy innovatsion metodlar, pantomima.

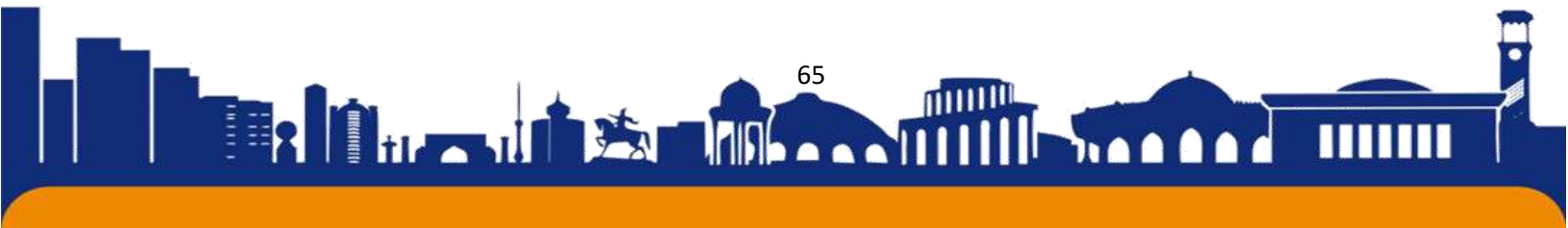
**INNOVATIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH IN PRIMARY SCHOOLS
ABSTRACT**

This article presents productive, modern and innovative methods of teaching English, in order to get learners more interested in learning English in primary classes.

Keywords: mixed technique, interesting games, primary classes, modern and innovative methods, pantomime.

KIRISH

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng, yoshlarning chet tillarini o'rganishga bo'lgan qiziqishi oshdi va davlatimiz tomonidan til o'rganishga ko'plab imkoniyatlar yaratilmoqda. Birinchi prezidentimiz Islom Karimov aytganidek: "Hozirgi paytda xorijiy tillarni o'rgatishga yurtimizda katta ahamiyat berilmoqda. Bu ham, albatta, bejiz emas.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Bugun jahon hamjamiyati o'ziga munosib o'rin egallashga intilayotgan mamlakatimiz uchun, chet ellik sheriklarimiz bilan hamjihatlikda, hamkorlikda o'z buyuk kelajagini qurayotgan xalqimiz uchun xorijiy tillarni mukammal bilishning ahamiyatini baholashning hojati yo'qdir". Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda ijobiy o'zgarishlarga sabab bo'lgan qararlardan biri bu O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda "Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-1875-soni Qaroridir . Ushbu qarorga muvofiq chet tillarini , asosan , ingliz tilini boshlang'ich sinfdan boshlab o'rgatish, ularni chet tillarini o'rgatishga bo'lgan qiziqishini yanada oshirish uchun barcha umumta'lim maktablarda 1-sinfdan boshlab ingliz tili darslarini turli xil qiziqarli o'yinlar tarzida o'qitish va shu bilan birga o'quvchilarning og'zaki nutqini ham rivojlantirish, 2-sinfdan boshlab esa, alifbo, o'qish va grammatikani o'qitishni zamonaviy, innovatsion usullar orqali o'tish bosqichma-bosqich boshlandi.

So'nggi paytlarda ingliz tilini o'rganadigan har qanday yoshdagi odamlar sonijuda ko'paymoqda. Buning sababi, hayot jarayonida ingliz tilini bilmasdan yashash qiyinlashib bormoqda. Ammo til o'rganish ham yosh davrlariga bog'liq. Hatto, olimlar bolalar kattalarga nisbatan tilni tez va oson o'zlashtirishni isbotlashgan. Bolalarda til o'rganishga bo'lgan tabiiy moyillik, ularda taqlid qilish xususiyati kuchli ekanligi, kattalarga qaraganda bolalar vaqtining ko'pligi va o'rgangan ma'lumotlarni tez xotirada saqlashi buning asosiy sabablaridandir.

MUHOKAMA

Xitoy ixtirochilaridan biri Masaru Ibuka mashhur "Ushdan keyin juda kech" kitobida yozganidek: "...bolaning miyasi cheksiz miqdordagi ma'lumotlarga ega bo'lishi mumkin...". Yana shunga e'tibor qaratish kerakki, 6-7 yoshdagi bolalar ma'lumotlar ma'nosini tushinib emas, uni mexanik tarzda yodlaydi. Shuning uchun ham ingliz tilini o'rganayotgan boshlang'ich sinf o'quvchilariga tilni o'rgatishni grammatik tushuncha berishdan boshlamaslik zarur. Aks holda chet tilini o'rgatishning dastlabki qadamidanoq bolani charchatishi va til o'rganishga bo'lgan qiziqishini susaytirip qo'yishi mumkin. Chunki boshlang'ich sinfdagi o'quvchilarga chet tilini o'rgatish qiyin shu bilan birga mas'uliyatli vazifalardan biri hisoblanadi . Shuning uchun ham boshlang'ich sinflarga ingliz tilini mazmunli va qiziqarli o'rgatish uchun quyidagi innovatsion metodlardan foydalanish mumkin :

- Ko'rish orqali eslab qolish . Ma'lumki, yosh bolalar eshitgan ma'lumotlaridan ko'ra, ko'proq ko'rgan predmetlarini eslab qoladi. Shunday ekan , darsni turli xil

ko'rgazmali qurollar, plakatlar orqali, ko'zga ko'rinadigan va kundalik hayotda ko'p ishlatiladigan narsa, buyumlarga yozish orqali yangi so'zlarni o'rgatish va o'rgangan yangi so'zlari ishtirokida gaplar tuzish . Masalan, kitob (book), stol (table), doska (blackboard) , ruchka (pen), oyna (window) va shu kabilarga yozish. Kundalik hayotda ko'p ishlatiladigan bunday narsa-buyumlar ko'zga doimo tushib turishi va doimo qo'llanishi bois, bola bu so'zlarni ixtiyorsiz tarzda o'rganadi .

- Qo'shiq va she'rlar orqali tushinish yoki eslab qolish qiyin bo'lgan so'zlarni musiqaga solib kuylash. Bunda yangi so'zlarni eslab qolish bilan birga, bolaning og'zaki nutqi ham rivojlanadi. Bunga misol qilib, bolalarning ingliz tili alifbosini qo'shiq qilib o'rganishlari shunchaki yodlashdan ko'ra samarali ekanligini ko'rsatish mumkin .

- TO raqobatdosh grammatika va so'z boyligini o'zlashtirishga yordam beradigan o'yinlarning aksariyatini o'z ichiga oladi . Bunda bolalar o'qituvchi berganturli xil topshiriqlarni bajaradi . Natijada o'quvchilar orasida raqobat vujudga kelib, til o'rganishga bo'lgan qiziqishi yanada oshadi. Zero, Xitoy mutafakkirlari aytganidek: " Insonning barcha qiziqishlari raqobat orqali vujudga keladi".

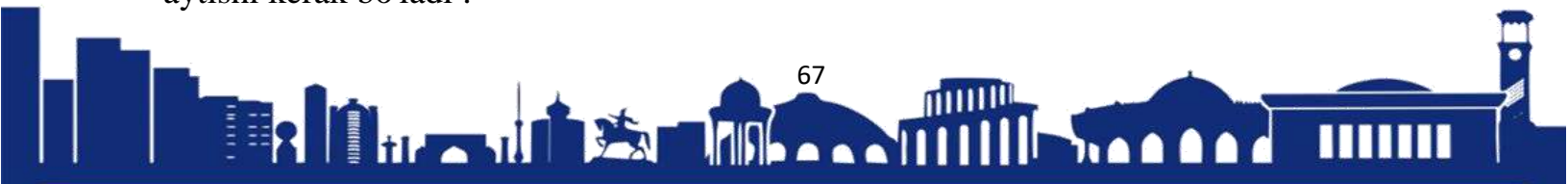
- Aralash texnika bu yerda biz ixtiyoriy ravishda turli xil texnikalarni birlashtira olamiz. Masalan, bunda bolalar o'yin o'ynashi, qo'shiqlar aytishi, rasm chizishi, turli xil harakatlar orqali yangi so'zlarni ko'rsatib berishi mumkin . Texnikaning afzalligi xilma-xillikda. Bunda o'quvchi faqat bitta narsa orqali cheklanib qolmaydi.

- Multfilmlar orqali o'rgatish. Ma'lumki, bolalar turli xil multfilmlarni ko'rishga qiziqadi. Ingliz tilidagi multfilmlarni ko'rish jarayonida esa, multfilmdagi gaplarni tushunmasa-da, multfilm qahramonlarining harakatlari orqali ular ishlatayotgan so'zlarni tushunishga intiladi. Bu esa bolalar uchun qiziq va til o'rganishlari uchun samarali yo'l.

- Qiziqarli o'yinlar orqali o'rganish; Ingliz tili fanini o'qitishda turli xil o'yinlar orqali o'rgatishning o'rni beqiyosdir. Dars davomida har xil o'yinlar o'ynatib turish sinfda fanni o'rganishga bo'lgan ishtiyoqni yanada oshiradi, faol bo'lmagan o'quvchilarni ham darslarda yaxshiroq qatnashishga undaydi. Quyidagi o'yinlar so'zimizga misol bo'la oladi.

- "Quvnoq topishmoqlar"(Merry Riddles) o'quvchilarga topishmoqlar o'rgatish ingliz tilini o'rgatishda muhim ahamiyatga ega, ular o'zlariga notanish bo'lgan so'zlarni o'rganadilar va o'ylab topishmoq javobini topadilar.

- "Pantomima" (pantomime) . Bunda o'qituvchi o'quvchilarga biron bir so'zni aytadi va o'quvchi uni ko'rsatadi. Qolgan o'quvchilar esa so'zni topib, inglizcha nomini aytishi kerak bo'ladi .

- Sezgi a'zolar orqali o'rganish (sabzavot, mevalar , oziq-ovqatlarni tatib ko'rish, turli xil buyumlarni ushlab ko'rish, gullarni hidlab ko'rish). Ushbu yangi metodni o'rganishdan oldin bir amaliyotchi psixologning fikrlarini keltirish kerak: "Bolalarning esida biror narsaning mahkam o'rtnashib qolishini xohlovchi pedagog bola sezgi organlarining mumkin qadar ko'prog'ini ko'zi, qulog'i, tovush organi, muskulsezgisi va hatto, hidlash va ta'm bilish organlarini esda tutib qolish jarayonida qatnashtirishga harakat qilishi kerak".

NATIJA

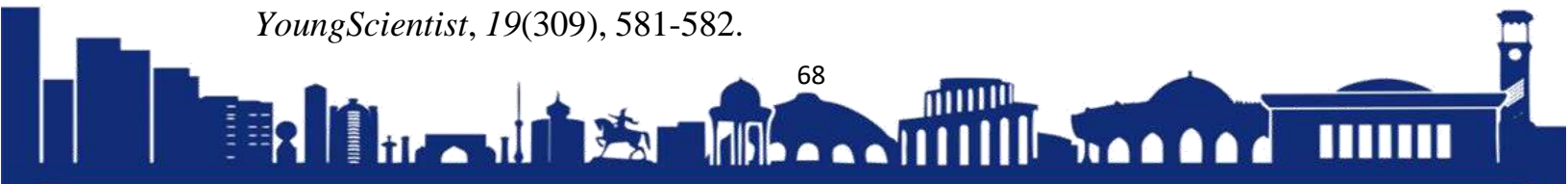
Darhaqiqat, sezgi a'zolar orqali til o'rganish boshqa usullarga qaraganda foydali va samarali hisoblanadi . Masalan, o'quvchi birgina olmani tatib ko'rish jarayonida uning rangi, ta'mi, hajmi, hidi qanday ekanligini biladi va uning inglizcha nomini ham aytadi. Natijada esa, o'qituvchi bolalardan ranglarning inglizcha nomini so'rab qolsa, bolalar darrov meva yegan paytini eslaydi. Demak, bunday usullardan foydalanish o'quvchining ma'lumotlarni uzoq muddatda xotirasida saqlab qolishga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilariga til o'rgatishni majburiyat sifatida emas, aksincha, qiziqarli o'yinlar va innovatsion metodlardan foydalangan holda olib borishi , ularning kelajakda oladigan bilimlari uchun poydevor bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shunday ekan, ta'lim tizimi ham o'z oldiga erkin fikrlovchi, barkamol, yetuk shahsni tarbiyalashni vazifa qilib qo'yar ekan, kelgusida biz bo'lajak o'qituvchilar innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish yo'llarini yanada mukammalroq ishlab chiqish bilan o'z hissamizni qo'shishimiz mumkin .

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrdagi "Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1875-sonli qarori.
2. Turdaliyeva G.N "Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar"// 2020 .
3. Bekmuratova U.B . " Ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish" // Toshkent 2012.
4. Toliboboeva, S. J. (2020). TEACHING INTERCULTURAL COMMUNICATION IN ENGLISH. *Science and Education*, 1(Special Issue 2).
5. Толибобоева, Ш. (2020). Ingliz tilini o'qitishdagi zamonaviy ta'lim texnologiyalari. *Young Scientist*, 19(309), 581-582.

6. Juldasheva, N. N. (2020). Хорижий тилларни ўқитишда ахборот технологияларва инновацион методларнинг ўрни. *Молодой ученый*, (12), 332-333.

7. Ashirbaeva, A. (2020). POSITIVE TRAITS OF TEACHING LANGUAGE THROUGH LITERATURE. *ScienceandEducation*, 1(SpecialIssue 2).

8. Umirova, Z. (2020). IMPORTANCE OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES.

International Scientific Conference of Students and Young Scientists "FARABI ALEMI".

**MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARGA INGLIZ TILINI O'QITISH
METODIKASI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich talim
yo'nalishi 5-BT-22 guruh talabasi

Toshtemirova Mohinur Akram qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Filologiya fakulteti ingliz fani o'qituvchisi

Qayumova Mohinur Murodullayevna

[Tel:+998904112628](tel:+998904112628)

[Tel:+998902959933](tel:+998902959933)

mohinurqayumova10@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limdagi bolalarga ingliz tili o'qitishning zarurat ekanligi asoslanib, chet tilini o'qitish boshlang'ich ta'lim yoshidan boshlab amalga oshirishning afzalliklari haqida fikr yuritilgan bo'lib, boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga chet tili o'qitishning eng zamonaviy va samarali usullari sifatida o'yin texnologiyasi, axborot-kommunikatsiya vositalari va multfilmlardan foydalanish imkoniyatlari haqidagi mulohazalar keltirilgan. Bu esa, o'z navbatida, tegishli chet til o'qitish texnologiyasini qo'llashni taqozo etadi. Bundan tashqari ushbu maqolada maktab o'quvchilariga ingliz tilini o'rgatish usullari, ularni darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirish haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: pedagog, xorijiy tillar, o'qituvchi mas'uliyati, 3 4 5 6 so'z metodi, yashil ruchka, 80/20 usuli, texnologiya, multfilm, kommunikatsiya, Shexter usuli.

Abstract. Based on the necessity of teaching English to children in primary education, this article discusses the advantages of teaching a foreign language from the age of primary education, and the most modern and effective method of teaching a foreign language to children of primary education age. comments on possibilities of using game technology, information, and communication tools, and cartoons are presented as methods. This, in turn, requires the use of appropriate foreign language teaching technology. In addition, this article talks about ways to teach English to schoolchildren, to increase their interest in the lesson

Keywords: pedagogue, foreign languages, teacher's responsibility, 3 4 5 6 word method, green pen, 80/20 method, technology, cartoon, communication, Schechter's method.

KIRISH

Soha mutaxassislarining fikricha chet tilini o'qitishda ko'p yuzaga kelayotgan muammolarning asosiy sababi o'rganuvchilarning yoshi bilan bog'liq hisoblanadi. Ularning fikricha ingliz tilini o'rganishni ancha ertaroq boshlashni tavsiya etadi. Bundan tashqari hozirgi kunda ingliz tili eng rivojlangan tillar sirasiga kirmoqda. Ingliz tili insonning har bir bosayotgan qadami uchun kerak bo'lmoqda. O'zbekistondagi barcha oliy yurtlarda hamda maktablarda ingliz tili fani o'qitila boshladi. Ingliz tilini ko'plab insonlar, ayniqsa, yoshlar qiziqib o'rganishmoqda. O'qituvchi orqali fan seviladi deganlaridek, fanlarning qiziqarli bo'lishi, dars jarayoni samarali o'tishi, bularning barchasi albatta o'qituvchiga va uning o'qitish metodikasiga bog'liq.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng, chet tillarini o'rganish rivojlandi va yoshlar uchun ko'plab kitoblar sotib olindi. Bugun jahon hamjamiyati o'ziga munosib o'rin egallashga intilayotgan mamlakatlarimiz uchun, chet ellik sheriklarimiz bilan hamjihatlikda, hamkorlikda o'z buyuk kelajagini qurayotgan xalqimiz uchun imkoniyatlar tillarni mukammal bilishning ahamiyatini oshirishning hojati yo'qdir. Hozirgi kunda barcha bilim yurtlarida ingliz tili fani darslik sifatida kiritildi. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, o'qituvchi orqali fan seviladi. Bunda o'qituvchi o'z darsiga mas'uliyatli bo'lishlari kerak. Ya'ni darsga kirishda yaxshi kayfiyat bilan kirishi va o'quvchilarga mehribon bo'lishi kerak. Bundan tashqari o'quvchilarni darsga qiziqtirish va ingliz tilini yaxshi o'rganishlari uchun ko'plab metodikalar mavjud. Masalan, barchamizga ma'lumki, pedagoglar o'quvchi xatolarini qizil ruchkada tekshirishadi. Aksincha, o'qituvchilar yashil ruchkada ularning to'g'ri yozilgan so'zlarini tekshirishsa va ularni rag'batlantirsa, ya'ni e'tiborni kamchilikka emas yutuqqa qaratsa, albatta, o'quvchida o'ziga bo'lgan ishonch va bu fanga bo'lgan qiziqish ortadi. Bundan tashqari yana, o'quvchilar fikrini jamlashi uchun 3 4 5 6 metodikasi ham qo'l keladi. Ya'ni, dars boshida doskaga 3 4 5 6 ta katakli jadval chiziladi hamda ulardan o'tgan dars yodlagan so'zlarini shu katak ichiga joylashtirish so'raladi. Albatta, bu metodika o'quvchilar diqqatini jamlashga va o'tgan mavzuni eslab olishga yordam beradi. Yana bir metodikalardan biri bu 80/20 usuli. Bu usul pedagoglar uchun judayam foydali. Bu o'quvchilarni to'g'ri yo'naltirishga va bilimini oshirishga yordam beradi. Misol uchun, tadbirkorlarda bir gap bor: mijoz 20 foiz ,tadbirkor 80 foiz gapirsa, bunda tadbirkor 30 foiz natijaga erishadi, aksincha, tadbirkor 20 foiz, mijoz esa 80 foiz gapirsa bunda tadbirkor 100 foiz natijaga erishadi. Bu yerda o'qituvchi 80 foiz o'quvchilarning faolligini oshirishi, 20 foizi esa ularni yo'naltirib turishini bildirmoqda. Shunda 100 foiz o'quvchi darsni yaxshi

o'zlashtiradi Hatto K.D.Ushinskiy ham shunday deb yozgan edi: "Bola biz bir necha yil ichida o'rgana olmaydigan darajada chet tilini bir necha oyda o'rganadi". Boshlang'ich ta'lim ta'lim yoshidagi bolalarga chet tilini o'qitishda quyidagi o'yinlardan foydalanish tavsiya etiladi:

1. Vaziyatli o'yinlar;
2. Raqobatbardosh o'yinlar;
3. Ritmik musiqiy o'yinlar;
4. Badiiy-ijodiy o'yinlar.

Vaziyatli o'yinlar - u yoki bu sabablarga ko'ra aloqa vaziyatlarini simulyatsiya qiladigan rol o'ynash o'yinlarini o'z ichiga oladi. Rol o'ynash bu bolalarning muayyan rollarini bajarish, turli xil hayotiy vaziyatlar o'ynaladigan o'yin faoliyati hisoblanadi. Masalan, sotuvchi - xaridor, shifokor -bemor va boshqalar. Raqobatbardosh o'yinlar - lug'at va savodxonlikni targ'ib qiluvchi ko'pgina o'yinlarni o'z ichiga oladi. Ritmik musiqiy o'yinlar - bu har qanday an'anaviy o'yinlardan farqli ravishda , masalan, sheriklar tanlovi bilan raqs tushadigan o'yinlar bo'lib, bu muloqot qobiliyatlarini o'zlashtirishga emas, balki nutqning fonetik jihatlarini yaxshilashga yordam beradigan o'yinlar sirasiga kiradi. Badiiy - ijodiy o'yinlar - bunday o'yinlar bolaning badiiy ijod chegarasida turgan faoliyat turi bo'lib, bunday o'yinlar orqali bolalarning ichki dunyosini kashf qilish mumkin. Bunday metodikalardan tashqari multfilmlar ham bolalar uchun ingliz tilini o'rganishda eng yaxshi yordamchi hisoblanadi. Bolalar multfilmlarni yaxshi ko'radilar va ularni ketma-ket tomosha qilish ularga pozitiv kayfiyat bag'ishlaydi. Shuning uchun ingliz tilidagi multfilmlar bir vaqtning o'zida bolalarning pozitiv-kommunikativ sifatlarini shakllantirish bilan birga chet tilini o'rgatishning ko'plab muammolarini hal qilishga yordam beradi.

Boshlang'ich ta'lim ta'limda ingliz tilini o'rganish "Shexter" usuli, ya'ni "nazariydan amaliyotga" klassik modelga emas, balki teskari, tabiiyroq idrok tizimiga asoslanadi. Bunda bolalarga ona tilimizni o'rgatishimiz juda qulay. Yosh bolalar qanday gapirishni bilmaydilar. O'qituvchilar tomonidan kerakli jumlar va nutq qismlarini qurish qoidalarini tushuntirilib, didaktik o'yinlar orqali ingliz tilini zamonaviy usullarda o'rgatiladi. Ingliz tilining ushbu texnikasi uch bosqichdan iborat: birinchidan so'zlar va iboralar, ikkinchi va uchinchi bosqichda grammatik va sintaktik tuzilmalardan foydalanish samaradorligi pedagog va psixologlar nuqtai nazaridan eng muvaffaqiyatlilardan biri hisoblanadi. Bu usulning boshidanoq bolalar bilan ingliz tilida ishlashning ma'lum bir uslubini rivojlantirish, muloqotning eng odatiy holatlariga mos keladigan so'zlardan foydalanish kerak. Bunday so'zlar (salomlashish, xayrlashish, qisqa mashqlar, ingliz tilida qabul qilingan xushmuomalalik formulalaridan foydalanish) bolalarga chet tili aloqasini

o'rnatishga imkon beradi, ingliz tiliga o'tishni osonlashtiradi, bolalarga dars boshlanganligini, endi darsning ma'lum bir bosqichi o'tishini ko'rsatadi. Boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishning o'ziga xos xususiyati shundaki, u shunchaki stolda o'tirib, kitob va daftarlarni varaqlamaydi. Jarayon zerikarli bo'lmasligi va bolalar o'zlari bilimga intilishlari kerak. Bolalarning ingliz tili alifbosini qo'shiq qilib o'rganishlari shunchaki yodlashdan ko'ra samarali ekanligini ko'rsatish mumkin.

XULOSA.

Darslar qanchalik qiziq bo'lsa, o'quvchi darsga emas, xuddiki dam olishga kelgandek u fanni maroq bilan o'rganadi. Shu sababli, o'qituvchilar bu metodlardan foydalanishlari lozim. Shunday qilib boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga chet tilini o'qitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish va axborot - kommunikatsiya usullaridan foydalanish bolalarning proksimal rivojlanish zonasiga yo'naltirilgan bo'lib, pedagogik maqsadni bola uchun jozibali faoliyat motivi bilan birlashtiradi. Boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda yoshiga mos ijodiy va didaktik o'yinlar va ochiq mashg'ulotlar bilan ularning shaxsiy kamolotini zamonaviy usullar asosida shakillantirish mumkin. Ta'limda har bir mashg'ulotning yangicha axborot texnologiyalari va kompyuter qurilmalaridan muvaffaqiyatli foydalanish, ko'rgazmali materiallardan bolalar uchun foydali maxsulotlarni tadbiq qilish va natijasini mustahkamlash o'quvchi bilimni mustahkamlash uchun eng zo'r usul hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Muminova F.M. "Ingliz tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish,,
2. "O'QITUVCHI" NASHRIYOT-MATBAA IJODIY UYI . Toshkent 2012.
3. David A. J, Eggen, P Kauchak. O'qitish usullari. Talabalarning bilim olishini targ'ib qilish[M] 2002.
4. Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi.-T.:O'qituvchi,2016 y.
5. Yo'ldosheva D.A. Kichik yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishning innovatsion usullari. 2022.

Veb-sayt:

1. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES google web – site.
2. "Tafakkur manzili" internet web-sahifasi.

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING INNOVATSION
USULLARI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi 2- bosqich talabasi

Jaylovova Dildora

Ilmiy rahbar: Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Xorijiy filologiya fakulteti Ingliz
tili fani o'qituvchisi

Turdialiyeva Shahnoza

Tel: +(998) 90 410 1224

Email: jaylovovadildora82@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning chet tillarini o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirish hamda tez va oson o'rganishini ta'minlash uchun ingliz tili o'qitishning samarali, zamonaviy va innovatsion metodlari va usullari haqida to'xtalib o'tiladi.

Kalit so'zlar: chet tili, aralash texnika, qiziqarli o'yinlar, boshlang'ich sinflar, zamonaviy innovatsion metodlar, pantomima.

ABSTRACT This article presents productive, modern and innovative methods of teaching English, in order to get learners more interested in learning English in primary classes.

Keywords: foreign languages, mixed technique, interesting games, primary classes, modern and innovative methods, pantomime.

KIRISH

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng, yoshlarning chet tillarini o'rganishga bo'lgan qiziqishi oshdi va davlatimiz tomonidan til o'rganishga ko'plab imkoniyatlar yaratilmoqda. Ayniqsa yosh avlodni har tomonlama barkamol jahon bilan yuzma yuz chiqa oladigan qilib tarbiyalash hozirgi kunning eng muhim rejalaridan biridir. Birinchi prezidentimiz Islom Karimov aytganidek: "Hozirgi paytda xorijiy tillarni o'rgatishga yurtimizda katta ahamiyat berilmoqda. Bu ham, albatta, bejiz emas.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Bugun jahon hamjamiyati o'ziga munosib o'rin egallashga intilayotgan mamlakatimiz uchun, chet ellik sheriklarimiz bilan hamjihatlikda, hamkorlikda o'z buyuk kelajagini qurayotgan xalqimiz uchun xorijiy tillarni mukammal bilishning ahamiyatini

baholashning hojati yo'qdir". Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda ijobiy o'zgarishlarga sabab bo'lgan qarorlardan biri bu O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda "Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-1875-soni Qaroridir. Ushbu qarorga muvofiq chet tillarini, asosan, ingliz tilini boshlang'ich sinfdan boshlab o'rgatish, ularni chet tillarini o'rgatishga bo'lgan qiziqishini yanada oshirish uchun barcha umumta'lim maktablarda 1-sinfdan boshlab ingliz tili darslarini turli xil qiziqarli o'yinlar tarzida o'qitish va shu bilan birga o'quvchilarning og'zaki nutqini ham rivojlantirish, 2-sinfdan boshlab esa, alifbo, o'qish va grammatikani o'qitishni zamonaviy, innovatsion usullar orqali o'tish bosqichma-bosqich boshlandi. So'nggi paytlarda ingliz tilini o'rganadigan har qanday yoshdagi odamlar soni juda ko'paymoqda. Buning sababi, hayot jarayonida ingliz tilini bilmasdan yashash qiyinlashib bormoqda. Ammo til o'rganish ham yosh davrlariga bog'liq. Hatto, olimlar bolalar kattalarga nisbatan tilni tez va oson o'zlashtirishni isbotlashgan.

MUHOKAMA

Xitoy ixtirochilaridan biri Masaru Ibuka mashhur "Uchdan keyin juda kech" kitobida yozganidek: "...bolaning miyasi cheksiz miqdordagi ma'lumotlarga ega bo'lishi mumkin...". Yana shunga e'tibor qaratish kerakki, 6-7 yoshdagi bolalar ma'lumotlar ma'nosini tushinib emas, uni mexanik tarzda yodlaydi. Shuning uchun ham ingliz tilini o'rganayotgan boshlang'ich sinf o'quvchilariga tilni o'rgatishni grammatik tushuncha berishdan boshlamaslik zarur. Aks holda chet tilini o'rgatishning dastlabki qadamidanoq bolani charchatishi va til o'rganishga bo'lgan qiziqishini susaytirib qo'yishi mumkin. Chunki boshlang'ich sinfdagi o'quvchilarga chet tilini o'rgatish qiyin shu bilan birga mas'uliyatli vazifalardan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinflarga ingliz tilini mazmunli va qiziqarli o'rgatish uchun quyidagi innovatsion metodlardan foydalanish mumkin:

- Aralash texnika bu yerda biz ixtiyoriy ravishda turli xil texnikalarni birlashtira olamiz. Masalan, bunda bolalar o'yin o'ynashi, qo'shiqlar aytishi, rasm chizishi, turli xil harakatlar orqali yangi so'zlarni ko'rsatib berishi mumkin. Texnikaning afzalligi xilma-xillikda. Bunda o'quvchi faqat bitta narsa orqali cheklanib qolmaydi.

- Multfilmlar orqali o'rgatish. Ma'lumki, bolalar turli xil multfilmlarni ko'rishga qiziqadi. Ingliz tilidagi multfilmlarni ko'rish jarayonida esa, multfilmdagi gaplarni tushunmasa-da, multfilm qahramonlarining harakatlari orqali ular ishlatayotgan so'zlarni tushunishga intiladi. Bu esa bolalar uchun qiziq va til o'rganishlari uchun samarali yo'l.

- "Pantomima" (pantomime) . Bunda o'qituvchi o'quvchilarga biron bir so'zni aytadi va o'quvchi uni ko'rsatadi. Qolgan o'quvchilar esa so'zni topib, inglizcha nomini aytishi kerak bo'ladi .

- Sezgi a'zolar orqali o'rganish (sabzavot, mevalar , oziq-ovqatlarni tatib ko'rish, turli xil buyumlarni ushlab ko'rish, gullarni hidlab ko'rish). Ushbu yangi metodni o'rganishdan oldin bir amaliyotchi psixologning fikrlarini keltirish kerak: "Bolalarning esida biror narsaning mahkam o'rnashib qolishini xohlovchi pedagog bola sezgi organlarining mumkin qadar ko'prog'ini ko'zi, qulog'i, tovush organi, muskul sezgisi va hatto, hidlash va ta'm bilish organlarini esda tutib qolish jarayonida qatnashtirishga harakat qilishi kerak".

NATIJA

Darhaqiqat, sezgi a'zolar orqali til o'rganish boshqa usullarga qaraganda foydali va samarali hisoblanadi . Masalan, o'quvchi birgina olmani tatib ko'rish jarayonida uning rangi, ta'mi, hajmi, hidi qanday ekanligini biladi va uning inglizcha nomini ham aytadi. Natijada esa, o'qituvchi bolalardan ranglarning inglizcha nomini so'rab qolsa, bolalar darrov meva yegan paytini eslaydi. Demak, bunday usullardan foydalanish o'quvchining ma'lumotlarni uzoq muddatda xotirasida saqlab qolishga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilariga til o'rgatishni majburiyat sifatida emas, aksincha, qiziqarli o'yinlar va innovatsion metodlardan foydalangan holda olib borishi , ularning kelajakda oladigan bilimlari uchun poydevor bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shunday ekan, ta'lim tizimi ham o'z oldiga erkin fikrlovchi, barkamol, yetuk shahsni tarbiyalashni vazifa qilib qo'yar ekan, kelgusida biz bo'lajak o'qituvchilar innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish yo'llarini yanada mukammalroq ishlab chiqish bilan o'z hissamizni qo'shishimiz mumkin .

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Turdaliyeva G.N "Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar"// 2020 .

2. Mohinur Murodulayevna. "THEORETICAL-METHODOLOGICAL ANALYZE OF COSMOS AND INDIVIDUAL ON CONTEXT OF EXPERIMENTAL SCIENCE." *Интернаука* 28 (2018): 77-79.

3. Juldashaeva, N. N. (2020). Хорижий тилларни ўқитишда ахборот технологиялар ва инновацион методларнинг ўрни. *Молодой ученый*, (12), 332-333.

4. Qayumova, Mohinur Murodullayevna, Muhlis Sobirjonovna Sobirjonova, and Feruz Qurbonaliyevich Saidov. "Galileo's influence on John Milton concept "individual". Similarities and differences between the outlook of Galileo and John Milton." *Science and Education* 2.6 (2021): 494-498.

MOBIL INVENTARIZATSIYA

Shukrullayev Shamsiddin Po'latjon o'g'li

Andijon mashinasozlik instituti Intellektual muhandislik tizimlari yo'nalishi talabasi

Ushbu maqola tayyor va yarimtayyor mahsulotlarni inventarizatsiya jarayonini avtomatlashtirish va sanoqdan o'tkazish jarayoniga asoslanagan. Bizning bu loyihamızda mobil ilova yordamida mahsulotlarni sanoqdan o'tkazib uning ma'lumotlarini serverga yetkazishdan iboratdir. Ushbu platforma ilova ko'rinishda bo'lib vazifasi inventarizatsiya jarayoni ya'ni ombordagi yarim tayyor mahsulotlarni sanog'ini bilish uchun QR kodlar va shtrix kodlarni skaner qilish orqali mahsulotlarning umumiy ma'lumotlarini ma'lumotlar bazasiga to'plab borishdan iborat.

Inventarizatsiya tizimi – mavjud bo'lgan xomashyo, materiallar yoki tayyor mahsulotlar miqdori to'g'risida hisobot beradigan kuzatuv tizimi. Bu kerakli miqdordagi materiallarni, kerakli sifatda, kerakli joyda o'z vaqtida bo'lishini ta'minlaydi. Keyingi kun uchun nima borligini bilish uchun mahsulot har safar sotilganda yoki mahsulot ishlab chiqarishda xomashyo ishlatilganda ushbu tizim yangilanadi. Shuningek, bu sizga har doim kerakli hamma narsaga ega bo'lishingiz uchun mahsulotlarga oldindan buyurtma berishga imkon beradi.[1]. Odamlar inventarizatsiya tizimi haqida o'ylashganda, uni chakana savdo bilan bog'lash odatiy holdir. Biroq do'konlar muvaffaqiyatli ishlashi uchun samarli inventarizatsiya tizimini talab qilishiga qaramay, u ko'plab boshqa korxonalarda, masalan, ishlab chiqarish, kommunal xizmatlar, sog'liqni saqlash, hukumat va ta'lim sohasida qo'llaniladi. Ta'minot zanjirining bir qismi sifatida inventarizatsiya tizimi xaridlarni nazorat qilish, zaxiralarni saqlashni ta'minlash, sotiladigan mahsulotlar sonini nazorat qilish kabi jihatlarni o'z ichiga oladi.

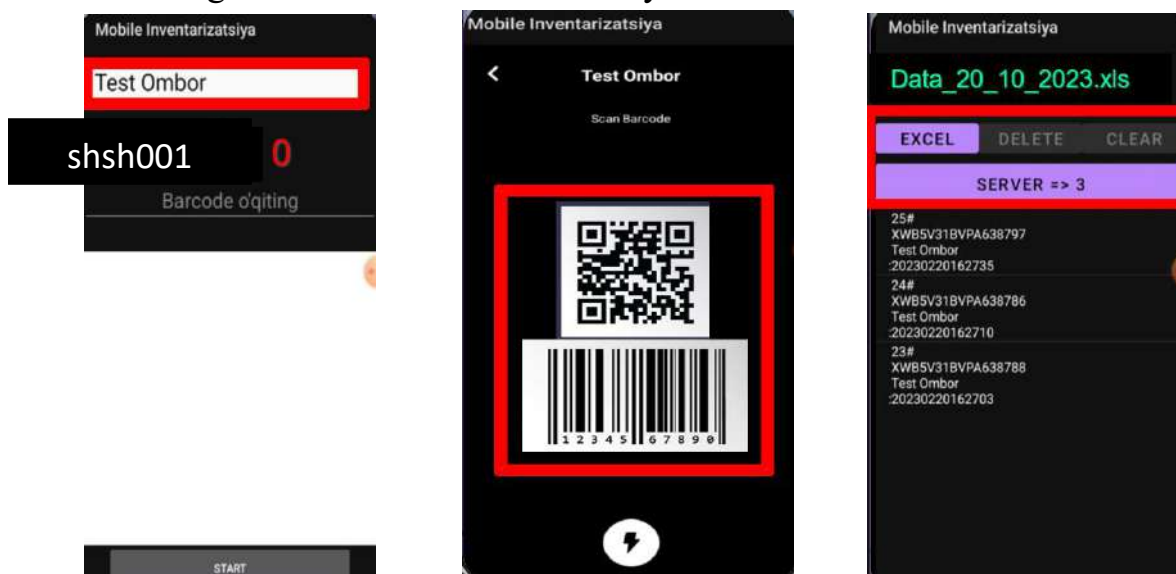
Inventarizatsiya tashkilotning mol-mulki mavjudligini va uning moliyaviy majburiyatlarining holatini ma'lum bir sanada faktik ma'lumotlarni buxgalteriya ma'lumotlari bilan taqqoslash orqali tekshirish. Bu mulkiy qadriyatlar va mablag'larning xavfsizligini amalda nazorat qilishning asosiy usuli hisoblanadi[2].

Mobil inventarizatsiya loyihaga bo'lgan ehtiyoj va talab barcha tashkilotlarda, ta'lim muassasalarida, ishlab chiqarish korxonalarida yuqori. Ya'ni Oliy ta'lim muassasalarini misol qiladigan bo'lsak, har yili universitetlarga va institutlarga kerakli jihozlar (kompyuter, stol-stul, javon, va hokozolar) keltiriladi va ular kop hollarda inventarizatsiya jarayonidan o'tkazilmaydi buning oqibatida mahsulotlar yo'qolishi, hisobi chiqmasligi mumkin biz buning oldini olish maqsadida ushbu loyhani ishlab chiqishga qaror qildik.

Oliy ta`limga yana bir foyda tomoni shundan iboratki oraliq nazoratlari va yakuniy nazorat ishlariga inventarizatsiya jarayonini qo`llamoqchimiz. Yani nazorat ishlari tekshirilgandan so`ng uni natijasi skaner qilinadi va ballar excel formatda dekanat bazasiga tushadi. Ishlab chiqarish korxonalarida, MCHJ larda bu loyhaga extiyoj yuqoridir. Biz bu loyihani dastlab o`z viloyatimiz miqyosida targ`ib qilamiz. So`ng butun O`zbekistondagi ta`lim muassasalar, davlat tashkilotlar, avto sanoatlar, turli korxonalar va sexlar uchun targ`ib qilamiz[3].

Bu loyihaning asosiy mijozlari va foydalanuvchilari ishlab chiqarish korxonalari, zavodlar, sexlar, ta`lim muassasalari vahokozolar hisoblanadi. Shuning uchun ham loyihani boshlashdan oldin bir necha ishlab chiqarish korxonalari bilan gaplashilgan va ularning taklif va talablari o`rganilgan shu taklifdan kelib chiqqan holda ushbu loyiha ishlab chiqariladi.

Mobil ilovaning ko`rinishi taxminan shunday ko`rinishda bo`ladi.

Ilova ochiladi

**Belgilangan joy
skanerlan**

**Ma`lumotlar yig`iladi
va saqlanadi**

Ushbu loyiha ishlab chiqilgandan so`ng tegishli tartibda davlat ro`yxatidan o`tkaziladi. Tegishli tashkilotga ma`qul kelib, tasdiqdan o`tsa Respublika miqiyosida joriy etilishi mumkin. Chunki hozirgi kunda jarayonlarini avtomatlashtirish va identifikatsiyalashtirish eng dolzarb masalalardan biri bo`lib kelmoqda. Hamda hozirgi kunda barcha ishlab chiqarish korxonalari avtomatlashtirilib borilmoqda. Ushbu platforma ish jarayoni ancha yengilashtirishga yordam beradi. Bundan tashqari IT sohasiga qaratilgan e`tibor va imkoniyatlar loyihaning rivojlanishiga va yaxshi natijaga erishishiga asos bo`la oladi[4].

Kutilayotgan natijalarga keladigan bo'lsak kelgusi yil bahorga qadar O'zbekistondagi 10 ga yaqin avto sanoat korxonalarini va turli muassasa, tashkilot, fabrikalarni avtomatlashtirish.

Mobil inventarizatsiyani avtomatlashtirish va boshqarish tizimi uzoq vaqt davomida muvaffaqiyatli ishlashni rejalashtirgan har bir korxonaga uchun zarur. Axir, bu sizga xazinalarni nazorat qilish va to'ldirish funksiyasini amalga oshirishga imkon beradi. Strukturaviy element sifatida avtomatlashtirish vositalari muhim rol o'ynaydi. Ishonch bilan ayta olamizki, ular asta-sekin takomillashtiriladi va kelajakda biz korxonaning ushbu tarkibiy qismini faqat sozlash kerak bo'lgan avtonom tizim sifatida ko'rishimiz mumkin. U mustaqil harakatlarni amalga oshirishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Nikol Pontius (2019). Inventarizatsiyani boshqarish tizimlarining 4 turi: doimiy va boshqalar. Zahiralarni davriy nazorat qilish va ularni qo'llab-quvvatlaydigan zahiralarni boshqarish tizimi. Kamera. Olingan.camcode.com
2. Business Jarhons (2019). Zahiralarni boshqarish tizimi. Olingan:businessjargons.com
3. Akhmadjonovich, S. D. (2022). Socio-Economic Aspects of Management Quality. European Multidisciplinary Journal of Modern Science, 4, 394–398.
4. Автоматизация процессов машиностроения / под ред. А. И. Дашенко, — М.: Высш. шк., 1991. — 480 с.

**PEDAGOGIK TA'LIM YO'NALISHLARIDA XORIJ TILLARINI O'QITISH
AHAMIYATI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich talim
yo'nalishi 5-BT-22 guruh talabasi

Safarova Rushana Murodulla qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Filologiya fakulteti ingliz fani o'qituvchisi

Qayumova Mohinur Murodullayevna

Annotatsiya: Dunyo globalashuv jarayoni insonlardan o'z ona tilidan tashqari yana bir necha xorijiy tillarni o'rganishni taqozo qilmoqda. Hozirgi tadqiqotlar ushbu jarayonni erta yoshda boshlash samariliroq bo'lishini ko'rsatadi. Bizning yurtimizda ham ushbu masalaga qat'iy e'tibor qaratilgan, xorijiy tillarni o'qitishda xususan ingliz tilini o'qitishda dunyoning yetakchi tashkilot va universitetlar hamkorligida yangicha yondashuv asosida dasturlar ishlab chiqilmoqda. Oxirgi 3 yilda bu jarayon maktab ta'limida ayniqsa o'z rivojini topmoqda. Davlat qaramog'idagi hamda xususiy tarmoqdagi maktab ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'rgatish bo'yicha keng ko'lamliloyihalar amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada chet tillarini xususan, ingliz tilini bolalikni ilk yoshida o'qitishda ta'limiy o'yinlardan foydalanishning muhimligi va aynan turli o'yinlar orqali til ko'nikmalari oson o'zlashtirilishi yuzasidan fikrlar yoritilgan.

Kalit so'z: xorijiy til, erta yoshda til o'rganish, ta'limiy o'yin, faoliyat, nozik vosita mahorati, ko'z-qo'l muvofiqlashuvi, faol ta'lim turlari.

Abstract: The process of globalization requires people to learn several foreign languages in addition to their mother tongue. Current research shows that starting this process at an early age is more effective. In our country, strict attention is paid to this issue, programs are being developed based on a new approach to teaching foreign languages, especially English, in cooperation with the world's leading organizations and universities. In the last 3 years, this process is especially developing in school education. Large-scale projects on teaching English are being implemented in state-owned and private schools. This article highlights the importance of using educational games in the teaching of Shet languages, especially English in early childhood, and the easy acquisition of language skills through various games.

Key words: foreign language, language learning at an early age, educational game, activity, fine motor skills, hand-eye coordination, types of active education.

KIRISH.

Bog'cha va maktab yoshida o'yin bolaning eng asosiy va sevimli mashg'uloti bo'lganligi tufali bola atrof olamni ham o'yin orqali kashf etadi. Agar xorijiy tillarni ham o'yinga qorishtirgan xolda o'rgatilsa bu til ko'nikmalarining o'zlashtirilish samaradorligini bir necha barobarga oshiradi. O'yin bolani nafaqat jismoniy faolligini oshiradi shuningdek ruhiy tetiklikni ham shakllanitirshga yordam beradi. O'yin bolani o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashiga, atrofdagilar bilan ijtmoiy munosabatlarni shakllantirishga ham katta ko'mak beradi. Aynan o'yin orqali bolalar ta'lim oladilar va o'z iqtidorlarini kashf etadilar. Bunga erishish uchun sezgi organlarini faollashtiruvchi muhitni, jumladan vizual, eshitish, kinestetik kabi faol ta'lim turlaridan foydalanish maqsadga muvofiq xisoblanadi. Ta'limiy o'yinlar musiqa asboblarnini chalish, qo'shiqlar kuylash, she'r aytish, raqsga tushish, o'yin o'ynash, videolar tomosha qilish, qo'l mehnati vositasida turli narsalar yasashni o'z ichiga oladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI .

Dunyo olimlari 10 yoshgacha bo'lgan davrda bola chet tilini oson o'zlashtirishishi bo'yicha yakdil fikr bildirishgan. Bu davrda bola tillarni tushunib emas balki mexanik tarzda o'rganadi shuning uchun xorijiy tilni qo'llanilishi va talaffuzi oson o'zlashtiriladi. Ammo shunday bo'lsada bolaning har qanday tilning tovushlarini taqlid qilish qobiliyati bilan tug'ilishini hisobga olsak bu jarayonni ertaroq boshlash fikridagilar ham ko'pchilikni tashkil qiladi. Inson miyasini o'rganilish bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar natijasida, chaqaloq tug'ilishidan uch yoshigacha bo'lgan davr bola rivojlanishning eng muhim davri ekanligi isbotlangan. Shuningdek, uch yoshli bolaning miyasi katta yoshdagi odam miya faoliyatidan ikki karra tezroq va yaxshiroq ishlashi ham aniqlangan. Shuning uchun ingliz mutaxassislarining fikricha bolaning birinchi yildayoq ikkinchi tilni tanishtirib borish uni oson o'zlashtirishiga yordam bo'lishini ta'kidlashadi. Ammo har qanday xolatda xam bolaning psixologik va til o'zlashtirish qobiliyatini hisobga olish nihoyatda muhim omil ekanligini unitmasligimiz kerak.

Bolaning tayyorligi har qanday bola alohida shaxs individ hisoblanadi, tabiiyki ulardagi rivojlanish bosqichlari ham bir biridan farq qiladi. Psixologlarning fikricha bolani erta yoshdan gapirishga majbur qilish yoki uni tengdoshlariga qiyoslab rivojlantirishga harakat qilish ko'p hollarda aks ta'sirini beradi va yaxshi bo'lmagan natijalarga olib keladi. Maktab yoshidagi bolalarga chet tilini o'rgatishda psixologik-pedagogik xususiyatlarni, ya'ni ularning qiziquvchanliklarini va serhafsasaliklarini inobatga olish lozim. Shuningdek, bolalar uzoq muddat davomida o'z diqqatlarini bir turdagi faoliyatga qarata olmasliklarini yodda tutish zarur . Ota ona o'z farzandini har tomonlama yetuk bo'lishini istaydi va ko'p

xollarda bolaning psixologik va fiziologik tayyorligini xisobga olmasdan unga turli fanlardan yuklamalar berishga, til o'rgatishga yoki sport mashg'ulotlariga jalb qilishga xarakat qiladilar. Aksar xolatlarda ota onalar kutilgan natijaga erisha olmagach, bolaga tanbeh berish yoki tengdoshlariga qiyoslash orqali bolaga ta'sir o'tkazishga xarakat qiladilar. Ammo bu ikki urinish ham bolaning o'rganishga bo'lgan rag'batini susaytiradi va atrofdagi narsalarga bo'lgan qiziqishini so'nishiga sababchi bo'lib qoladi. Bolaning erkin fikrlashga o'rgatish, undagi qiziquvchanlikni va atrofni o'rganishga bo'lgan rag'batni kuchaytirish, bolaning tasavvurini boyitish, ijodkorligini yuzaga chiqarishni eng oson va maqbul yo'li bu o'yindir. Bolalar o'ynashganda ular o'z g'oyalarini amaliyotga tatbiq qiladilar, farazlarni sinovdan o'tkazadilar, zaruriy ko'nikmalarni egallaydilar, o'z tasavvurlaridan foydalanishadi va o'zlarining dunyolarini kashf etishadi.

METADOLOGIYA.

“Dressing” ta’limiy faoliyat turi orqali bolalarga dunyo xalqlarning ertak qahramonlarini tanishtirish mumkin. Ertak qahramonlarining obrazlarini bolalarga tanishtirilayotganda ularning kiyimlarini kiydirish va rol ijro etish ingliz tilida olib boriladi va bu faoliyat yordamida bolaning ingliz tili so'z boyligi ortadi va bola tasavvuri, dunyoqarashi kengayadi. Ushbu ta’limiy faoliyat orqali bolalar, inson tana a’zolariga hamda kiyim kechakka oid bo’lgan so’zlarni o’rganadilar va amaliyotda qo’llash imkoniga ega bo’ladilar.

Inson tana a’zolari: head(bosh), arms(qo’llar), hands(qo’llar), foot (feet)(oyoqlar), legs(oyoqlar), eyes(ko’zlar)... Kiyimlar: dress(qizlar ko’ylagi), shirt(og’il bolalar ko’ylagi), t-shirt(futbolka), shoes(poyafzal), slippers(shippaklar), cap(kepka), belt(kamar), gloves(qo’lqoplar) ... Buyruq ham tana a’zolariga urg’u bergan xolda beriladi: put your arms through here (qo’lingizni shu yerga kiriting), tie this around your waist/wrist (belingizga taqing), put these on your feet (bularni oyog’ingizga kiying) — first your right foot (avval o’ng oyog’ingizdan boshlang), then your left foot (so’ng chap oyog’ingizga), put this over your head (boshingizga kiying).

XULOSA.

Ta’limiy faoliyatda bolalarni faol qatnashishini ta’minlash, har bir bolaga aloxida e’tibor qaratish va bolani ushbu mashg’ulotda biror narsa o’rganish uchun rag’batlantirib borish lozim. Mashg’ulotga yutuqqa erishayotgan bolalarni ishi uchun maqtab qo’yish ham ulardagi rag’batni kuchaytiradi. Ammo psixologlarning fikricha maqtov shaxsga nisbatan emas balki qilingan ishiga nisbatan qaratilishi kerak ,deyiladi. Chunki, maqtov shaxsga nisbatan berilsa bu bolani keyinchalik hudbinlikka yetaklab borishi mumkin ekan. Ishiga qaratilgan maqtov keyinchalik ham har qanday ishni sifatli va tez bo’lishini ta’minlaydi.

FOYDANILGAN ADABIYOT:

1. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari va boshlang'ich maktab o'quvchilariga chet tilini o'rgatishda o'yinlar. Baxramova M.D. Tuzuvchi: Baxramova.M.D.,—T.2016.

Veb-sayt:

1. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-early-childhood-education-and-care-8_en. internet resurs

2. <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-young-children-learn-english-through-play> internet resurs

3. <https://www.parents.com/baby/development/intellectual/how-to-teach-your-child-a-foreign-language/> internet resurs

**INGLIZ TILINI BOSHLANG'ICH SINFLAR KESIMIDA O'QITISHDA
INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH**

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich talim
yo'nalishi 5-BT-22 guruh talabasi

To'xtamurodova Muxlisa

Ilmiy rahbar : Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Filologiya fakulteti ingliz fani
o'qituvchisi

Qayumova Mohinur Murodullayevna

Tel:+998 91 077 80 03

Annotatsiya. Bolalarga ingliz tilini o'rgatish qiziqarli bo'lishi va ularning his-tuyg'ulari, harakatlari va o'zaro munosabatlariga e'tibor qaratish kerak. Til o'rganish ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun rag'batlantiruvchi va interaktiv vaziyatlar va tadbirlarni yaratish juda muhimdir. Yosh bolalarni ingliz tilini o'rganish uchun qiziqarli va rag'batlantiruvchi turli vaziyatlar hosil qilish va bolalarni unda faol ishtrok etishlarini ta'minlash barcha mavjud imkoniyatlardan foydalanish ayniqsa muhim ahamiyati yoritilgan.

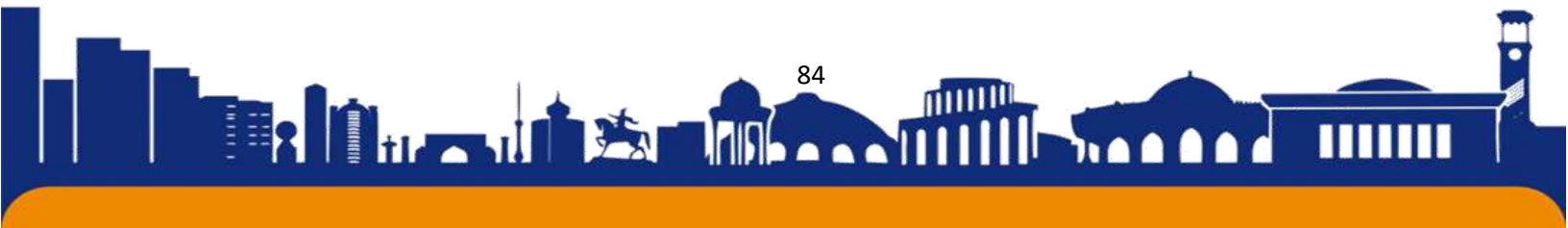
Kalit so'z: Ta'limda o'yin, kompyuter, mashqlar, o'yinlar, "Quvnoq topishmoqlar", "Rasmdagi gaplar" o'yini.

Abstract. In this article, as a result of the use of modern approaches and innovative methods in teaching English in primary grades, the development of students' logical thinking skills, fluency in speech, the formation of the ability to quickly and correctly answer, and the desire for knowledge it is reported that he tries to prepare well for classes.

Key word: game in education, computer, exercises, games, "Happy riddles", "Sentences in the picture" game.

KIRISH.

Yosh bolalarni ingliz tilini o'rganishida qiziqarli va muloqot qilishga rag'batlantiruvchi vaziyatlar va faoliyatlarga jalb qilish til ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun juda muhim omil hisoblanadi. Faoliyat maqsadi ingliz tilini o'rgatish bo'lsa-da, u o'yin kabi bolalarni o'ziga jalb qila olishi hamda ushbu mashg'ulotlarga bolalar beixtiyor kirishib ketishi va bolalar xorijiy tilni o'z ona tili kabi tabiiy tarzda o'zlashtirib borishligini ta'minlash ham alohida e'tiborga muhtojdir. Ilmiy-ommabop xorijiy badiiy va multiplikatsion filmlarni o'zbekcha subtitr yordamida muntazam namoyish etish yoshlarimizga dunyo xalqlarining o'tmishi, madaniyati, ilm-fani bilan yaqindan tanishish

imkonini berdi. Shu bilan birga, bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi hamda atrofdagilar bilan ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishga katta ko'mak beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METADOLOGIYA

Ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanish, eng samarali vositalardan biridir. O'yin davomida ularning tafakkuri, dunyoqarashi, fikrlashi kengayib boradi. Olimlar ta'limga o'yin orqali yondashuv ta'lim jarayonida osonlashtiradi, deb hisoblagan. Nafaqat osonlashtiradi, balki bu fanga qiziqishini kuchaytirib, bolani chuqur bilim

olishiga undaydi. O'yin tarzidagi darslar bolalarning og'zaki nutqini rivojlanishiga yordam beradi.

Birinchi sinf o'quvchilari rasmlari yoki videolari turli ko'rishlarni juda yaxshi ko'rishadi. Faoliyat maqsadi ingliz tilini o'rgatish bo'lsa-da, u o'yin kabi bolalarni o'ziga jalb qila olishi hamda ushbu mashg'ulotlarga bolalar beixtiyor kirishib ketishi va bolalar xorijiy tilni o'z ona tili kabi tabiiy tarzda o'zlashtirib borishligini ta'minlash ham alohida e'tiborga muhtojdir. O'quvchilar so'zlarni tinglab, ularni talaffuz etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Mavzuni kompyuter yordamida taqdim etishda ta'limni individuallashtirish printsipligiga e'tibor berish lozim. Ayrim o'quvchilar so'zning grafik, ayrimlari esa tovushli obrazni qabul qilishda qiyinchilikka uchraydilar. Kompyuter u yoki bu qiyinchilikni mashqlar vositasida bartaraf etib, o'quvchining ingliz tilidan o'zlashtirishga qiynalayotgan jihatlarni topishga va ularni bartaraf etishga yordam beradi.

Ikkinchi sinfdan boshlab grammatikani o'zlashtirishga qaratilgan boshqa ta'limiy o'yinlarni ham tashkil etish mumkin. Masalan, "Kim savodxon?", Kim zukko?, "Men kimman?", "Zanjir", "Rolli o'yin", "So'z o'rnini top kabi qiziqarli o'yinlar shular jumlasidandir. "Kim zukko?" o'yini imlo savodxonlikni oshirishda yaxshi natija beradi. Bunda karton qog'ozga 5-6 ta so'z yozilgan bo'lib, so'zlar to'g'ri va noto'g'ri yozilgan bo'ladi. O'quvchilardan noto'g'ri yozilgan so'zni topib, to'g'ri yozib berish talab qilinadi. Qaysi o'quvchi noto'g'ri yozilgan so'zlarni to'g'ri va birinchi bo'lib yozib berishga qarab o'yin g'olibi aniqlanadi.

Biz bilamizki, hozirgi ta'lim jarayonida o'quvchi sub'ekt bo'lishi lozim. Bunda ko'proq interfaol metodlarga e'tiborni qaratish ta'lim samaradorligini oshiradi. Ingliz tili darslariga qo'yilgan eng muhim talablardan biri mustaqil fikrlashga o'rgatishdir. Bugungi kunda ingliz tili o'qituvchilari Amerika Qo'shma Shtatlari, Angliya pedagoglari tajribasiga tayangan holda, quyidagi innovatsion metodlardan foydalanib kelmoqda. Boshlang'ich ta'lim ta'limda ingliz tilini o'rganish "Shexter" usuli, ya'ni "nazariydan amaliyotga" klassik modelga emas, balki teskari, tabiiyroq idrok tizimiga asoslanadi. Bunda bolalarga ona tilimizni o'rgatishimiz juda qulay. Yosh bolalar qanday gapirishni

bilmaydilar. O'qituvchilar tomonidan kerakli jumlar va nutq qismlarini qurish qoidalarini tushuntirilib, didaktik o'yinlar orqali ingliz tilini zamonaviy usullarda o'rgatiladi. Ingliz tilining ushbu texnikasi uch bosqichdan iborat: birinchidan so'zlar va iboralar, ikkinchi va uchinchi bosqichda grammatik va sintaktik tuzilmalardan foydalanish samaradorligi pedagog va psixologlar nuqtai nazaridan eng muvaffaqiyatli lardan biri hisoblanadi.

MUHOKAMA

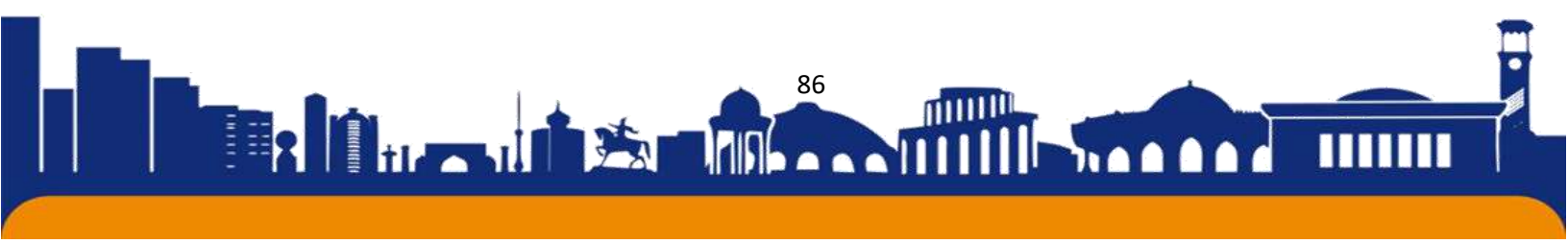
Bola tabiatan juda qiziquvchan bo'ladi va u atrof olamni o'rganish uchun barcha his tuyg'ularini ishga soladi. O'yin bolaning eng asosiy va sevimli mashg'uloti bo'lganligi bois, bolaga atrof olam va undagi barcha zaruriy bilim va ko'nikmalar o'yin vositasida tanishtirib borilsa, ko'nikmalarni o'zlashtirish samaradorligi bir necha barobarga oshadi. O'yin bolani nafaqat jismoniy faolligini oshiradi shuningdek, u ruhiy tetiklikni ham shakllantirishga yordam beradi. O'yin bolani o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga, atrofdagilar bilan ijtmoy munosabatlarni shakllantirishga ham katta ko'mak beradi. Aynan o'yin orqali bolalar ta'lim oladilar o'z iqtidorlarini kashf etadilar. Bunga erishish uchun sezgi organlarini faollashtiruvchi muhitni, jumladan vizual, eshitish, kinestetik kabi faol ta'lim turlaridan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

NATIJA

Boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishning o'ziga xos xususiyati shundaki, u shunchaki stolda o'tirib, kitob va daftarlarni varaqlamaydi. Jarayon zerikarli bo'lmasligi va bolalar o'zlari bilimga intilishlari kerak. Ta'lim shakllari iloji boricha ko'proq leksik birliklarni o'zlashtirishga emas, balki mavzuga qiziqishni tarbiyalashga, bolaning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga va o'z fikrlarini ifoda etishga qodir bo'lishi kerak. Bolalarning ingliz tili alifbosini qo'shiq qilib o'rganishlari shunchaki yodlashdan ko'ra samarali ekanligini ko'rsatish mumkin. Boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda yoshiga mos ijodiy va didaktik o'yinlar va ochiq mashg'ulotlar bilan ularning shaxsiy kamolotini zamonaviy usullar asosida shakllantirish mumkin.

XULOSA.

Bolalarda ingliz tilini o'qitishda o'quvchilarni yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ulardagi chet tilini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish, ehtiyojni to'la qondirishga yordam beruvchi pedagogik texnologiyalarga asoslangan zamonaviy didaktik ishlanmalarni tayyorlash va ularni amalga oshirishning mustahkam mexanizmini ishlab chiqish muaommoning amaliy yechimini ta'minlaydi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

Jalolov J. Chet tili o'qitish metodikasi. 2012, b-67

Qayumova, Mohinur Murodulayevna. "THEORETICAL-METHODOLOGICAL ANALYZE OF COSMOS AND INDIVIDUAL ON CONTEXT OF EXPERIMENTAL SCIENCE." Интернаука 28 (2018): 77-79.

Ergashovna M. G. TYPES OF FABRICS AND THEIR ANALYSIS //Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies. – 2023. – T. 2. – №. 5. – С. 59-61.

Qayumova, Mohinur Murodulayevna, Muhlisa Sobirjonovna Sobirjonova, and Feruz Qurbonaliyevich Saidov. "Galileo's influence on John Milton concept "individual". Similarities and differences between the outlook of Galileo and John Milton." Science and Education 2.6 (2021): 494-498.

5. Отабоева, М. Р. Chet tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalar.

6. Zayniddin Sanaqulov "Chet til o'qitish metodikasida zamonaviy

**INGLIZ TILINI BOSHLANG'ICH SINFLAR KESIMIDA O'QITISHDA
INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH**

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich talim
yo'nalishi 5-BT-22 guruh talabasi

To'xtamurodova Muxlisa

Ilmiy rahbar : Denov tadbirkorlik va pedagogika institute Filologiya fakulteti ingliz fani
o'qituvchisi

Qayumova Mohinur Murodullayevna

Tel:+998 91 077 80 03

Annotatsiya. Bolalarga ingliz tilini o'rgatish qiziqarli bo'lishi va ularning his-tuyg'ulari, harakatlari va o'zaro munosabatlariga e'tibor qaratish kerak. Til o'rganish ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun rag'batlantiruvchi va interaktiv vaziyatlar va tadbirlarni yaratish juda muhimdir. Yosh bolalarni ingliz tilini o'rganish uchun qiziqarli va rag'batlantiruvchi turli vaziyatlar hosil qilish va bolalarni unda faol ishtrok etishlarini ta'minlash barcha mavjud imkoniyatlardan foydalanish ayniqsa muhim ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'z: Ta'limda o'yin, kompyuter, mashqlar, o'yinlar, "Quvnoq topishmoqlar", "Rasmdagi gaplar" o'yini.

Abstract. In this article, as a result of the use of modern approaches and innovative methods in teaching English in primary grades, the development of students' logical thinking skills, fluency in speech, the formation of the ability to quickly and correctly answer, and the desire for knowledge it is reported that he tries to prepare well for classes.

Key word: game in education, computer, exercises, games, "Happy riddles", "Sentences in the picture" game.

KIRISH.

Yosh bolalarni ingliz tilini o'rganishida qiziqarli va muloqot qilishga rag'batlantiruvchi vaziyatlar va faoliyatlarga jalb qilish til ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun juda muhim omil hisoblanadi. Faoliyat maqsadi ingliz tilini o'rgatish bo'lsa-da, u o'yin kabi bolalarni o'ziga jalb qila olishi hamda ushbu mashg'ulotlarga bolalar beixtiyor kirishib ketishi va bolalar xorijiy tilni o'z ona tili kabi tabiiy tarzda o'zlashtirib borishligini ta'minlash ham alohida e'tiborga muhtojdir. Ilmiy-ommabop xorijiy badiiy va multiplikatsion filmlarni o'zbekcha subtitr yordamida muntazam namoyish etish yoshlarimizga dunyo xalqlarining o'tmishi, madaniyati, ilm-fani bilan yaqindan tanishish

imkonini berdi. Shu bilan birga, bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi hamda atrofdagilar bilan ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishga katta ko'mak beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METADOLOGIYA

Ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanish, eng samarali vositalardan biridir. O'yin davomida ularning tafakkuri, dunyoqarashi, fikrlashi kengayib boradi. Olimlar ta'limga o'yin orqali yondashuv ta'lim jarayonida osonlashtiradi, deb hisoblagan. Nafaqat osonlashtiradi, balki bu fanga qiziqishini kuchaytirib, bolani chuqur bilim

olishiga undaydi. O'yin tarzidagi darslar bolalarning og'zaki nutqini rivojlanishiga yordam beradi.

Birinchi sinf o'quvchilari rasmlari yoki videolari turli ko'rishlarni juda yaxshi ko'rishadi. Faoliyat maqsadi ingliz tilini o'rgatish bo'lsa-da, u o'yin kabi bolalarni o'ziga jalb qila olishi hamda ushbu mashg'ulotlarga bolalar beixtiyor kirishib ketishi va bolalar xorijiy tilni o'z ona tili kabi tabiiy tarzda o'zlashtirib borishligini ta'minlash ham alohida e'tiborga muhtojdir. O'quvchilar so'zlarni tinglab, ularni talaffuz etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Mavzuni kompyuter yordamida taqdim etishda ta'limni individuallashtirish printsipligiga e'tibor berish lozim. Ayrim o'quvchilar so'zning grafik, ayrimlari esa tovushli obrazni qabul qilishda qiyinchilikka uchraydilar. Kompyuter u yoki bu qiyinchilikni mashqlar vositasida bartaraf etib, o'quvchining ingliz tilidan o'zlashtirishga qiynalayotgan jihatlarni topishga va ularni bartaraf etishga yordam beradi.

Ikkinchi sinfdan boshlab grammatikani o'zlashtirishga qaratilgan boshqa ta'limiy o'yinlarni ham tashkil etish mumkin. Masalan, "Kim savodxon?", Kim zukko?, "Men kimman?", "Zanjir", "Rolli o'yin", "So'z o'rnini top kabi qiziqarli o'yinlar shular jumlasidandir. "Kim zukko?" o'yini imlo savodxonlikni oshirishda yaxshi natija beradi. Bunda karton qog'ozga 5-6 ta so'z yozilgan bo'lib, so'zlar to'g'ri va noto'g'ri yozilgan bo'ladi. O'quvchilardan noto'g'ri yozilgan so'zni topib, to'g'ri yozib berish talab qilinadi. Qaysi o'quvchi noto'g'ri yozilgan so'zlarni to'g'ri va birinchi bo'lib yozib berishga qarab o'yin g'olibi aniqlanadi.

Biz bilamizki, hozirgi ta'lim jarayonida o'quvchi sub'ekt bo'lishi lozim. Bunda ko'proq interfaol metodlarga e'tiborni qaratish ta'lim samaradorligini oshiradi. Ingliz tili darslariga qo'yilgan eng muhim talablardan biri mustaqil fikrlashga o'rgatishdir. Bugungi kunda ingliz tili o'qituvchilari Amerika Qo'shma Shtatlari, Angliya pedagoglari tajribasiga tayangan holda, quyidagi innovatsion metodlardan foydalanib kelmoqda. Boshlang'ich ta'lim ta'limda ingliz tilini o'rganish "Shexter" usuli, ya'ni "nazariydan amaliyotga" klassik modelga emas, balki teskari, tabiiyroq idrok tizimiga asoslanadi. Bunda bolalarga ona tilimizni o'rgatishimiz juda qulay. Yosh bolalar qanday gapirishni

bilmaydilar. O'qituvchilar tomonidan kerakli jumlar va nutq qismlarini qurish qoidalarini tushuntirilib, didaktik o'yinlar orqali ingliz tilini zamonaviy usullarda o'rgatiladi. Ingliz tilining ushbu texnikasi uch bosqichdan iborat: birinchidan so'zlar va iboralar, ikkinchi va uchinchi bosqichda grammatik va sintaktik tuzilmalardan foydalanish samaradorligi pedagog va psixologlar nuqtai nazaridan eng muvaffaqiyatli lardan biri hisoblanadi.

MUHOKAMA

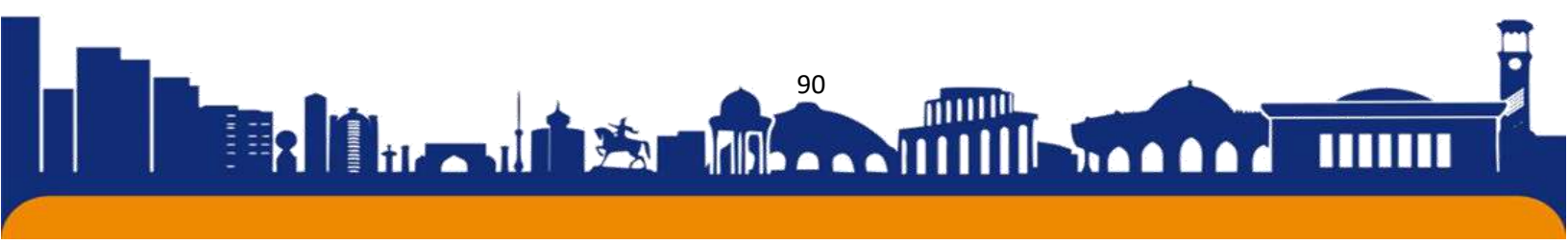
Bola tabiatan juda qiziquvchan bo'ladi va u atrof olamni o'rganish uchun barcha his tuyg'ularini ishga soladi. O'yin bolaning eng asosiy va sevimli mashg'uloti bo'lganligi bois, bolaga atrof olam va undagi barcha zaruriy bilim va ko'nikmalar o'yin vositasida tanishtirib borilsa, ko'nikmalarni o'zlashtirish samaradorligi bir necha barobarga oshadi. O'yin bolani nafaqat jismoniy faolligini oshiradi shuningdek, u ruhiy tetiklikni ham shakllantirishga yordam beradi. O'yin bolani o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga, atrofdagilar bilan ijtmoy munosabatlarni shakllantirishga ham katta ko'mak beradi. Aynan o'yin orqali bolalar ta'lim oladilar o'z iqtidorlarini kashf etadilar. Bunga erishish uchun sezgi organlarini faollashtiruvchi muhitni, jumladan vizual, eshitish, kinestetik kabi faol ta'lim turlaridan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

NATIJA

Boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishning o'ziga xos xususiyati shundaki, u shunchaki stolda o'tirib, kitob va daftarlarni varaqlamaydi. Jarayon zerikarli bo'lmasligi va bolalar o'zlari bilimga intilishlari kerak. Ta'lim shakllari iloji boricha ko'proq leksik birliklarni o'zlashtirishga emas, balki mavzuga qiziqishni tarbiyalashga, bolaning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga va o'z fikrlarini ifoda etishga qodir bo'lishi kerak. Bolalarning ingliz tili alifbosini qo'shiq qilib o'rganishlari shunchaki yodlashdan ko'ra samarali ekanligini ko'rsatish mumkin. Boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda yoshiga mos ijodiy va didaktik o'yinlar va ochiq mashg'ulotlar bilan ularning shaxsiy kamolotini zamonaviy usullar asosida shakllantirish mumkin.

XULOSA.

Bolalarda ingliz tilini o'qitishda o'quvchilarni yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ulardagi chet tilini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish, ehtiyojni to'la qondirishga yordam beruvchi pedagogik texnologiyalarga asoslangan zamonaviy didaktik ishlanmalarni tayyorlash va ularni amalga oshirishning mustahkam mexanizmini ishlab chiqish muaommoning amaliy yechimini ta'minlaydi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

Jalolov J. Chet tili o'qitish metodikasi. 2012, b-67

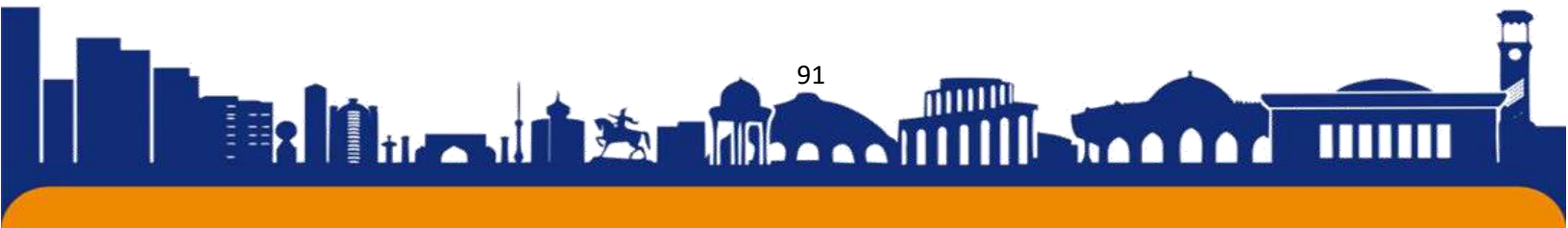
Qayumova, Mohinur Murodulayevna. "THEORETICAL-METHODOLOGICAL ANALYZE OF COSMOS AND INDIVIDUAL ON CONTEXT OF EXPERIMENTAL SCIENCE." Интернаука 28 (2018): 77-79.

Ergashovna M. G. TYPES OF FABRICS AND THEIR ANALYSIS //Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 59-61.

Qayumova, Mohinur Murodullayevna, Muhlisa Sobirjonovna Sobirjonova, and Feruz Qurbonaliyevich Saidov. "Galileo's influence on John Milton concept "individual". Similarities and differences between the outlook of Galileo and John Milton." Science and Education 2.6 (2021): 494-498.

5. Отабоева, М. Р. Chet tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalar.

6. Zayniddin Sanaqulov "Chet til o'qitish metodikasida zamonaviy

**PEDAGOGIK TA'LIM YO'NALISHLARIDA XORIJ TILLARINI O'QITISH
AHAMIYATI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Boshlang'ich talim yo'nalishi
5-BT-22 guruh talabasi **Yo'ldashyeva Maftuna**
Tel:+99895 192 60 04

Annotatsiya: Bolalarga ingliz tilini o'rgatish qiziqarli bo'lishi va ularning his-tuyg'ulari, harakatlari va o'zaro munosabatlariga e'tibor qaratish kerak. Til o'rganish ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun rag'batlantiruvchi va interaktiv vaziyatlar va tadbirlarni yaratish juda muhimdir. Asosiy maqsad ingliz tilini o'rgatish bo'lishi mumkin bo'lsa-da, bolalarni o'yin kabi mashg'ulotlarga jalb qilish nafaqat ularning qiziqishini uyg'otibgina qolmay, balki o'z ona tiliga o'xshash tabiiy ravishda chet tilini bosqichma-bosqich o'rganishni ham ta'minlaydi.

Kalit so'z: xorij tili , ta'limiy o'yinlar, rol o'yini, Playing with blocks or legos, shakllar, lego o'yini, aqliy xushyorlik, ona tili.

Abstract: Teaching English to children should be fun and focus on their feelings, actions and interactions. It is important to create stimulating and interactive situations and activities for the acquisition of language learning skills. Although the main goal may be to teach English, engaging children in activities such as games not only arouses their interest, but also allows them to gradually learn a foreign language in a natural way similar to their mother tongue. also provides step-by-step learning.

Key words: foreign language, educational games, role-playing game, Playing with blocks or legos, forms, lego game, mental alertness, native language.

KIRISH.

Bolalarning maktabda qanday o'qishi, yuksak maqsadlar bilan kamol topishi ko'p jihatdan oila muhiti, mahalla e'tibori hamda maktab ta'lim muassasasidagi tarbiyaga bog'liq. Maqolada berilgan ilmiy kuzatishlar va tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson umri davomida oladigan barcha axborotning 70 foizini 6 yoshgacha bo'lgan davrda olishi aynan bola shaxsining rivojlanishida maktab ta'limining o'rni nechog'li muhimligidan dalolat beradi. Xorijiy tillarni ham bolalarga erta yoshida o'rgatish til ko'nikma va malakalarining oson o'zlashtirishiga sabab bo'lar ekan. Ayniqsa ushbu bilim, ko'nikma, malakalar turli o'yin va ta'limiy faoliyatlar orqali singdirib borilsa, bola xoirijiy tillarni o'z ona tilisi kabi tabiiy tarzda rivojlantirib boradi. Ta'limiy o'yinlar bolada nafaqat bilim ko'nikma, malakalarni shakllantiradi balki ,shu bilan birga u bolani jismonan sog'lom rivojlanishini

ta'minlaydi, ruhan tetiklashtiradi, o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi hamda atrofdegilar bilan ijtmoy munosabatlarni shakllantirishga katta ko'mak beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI.

Yosh bolalar o'zlarining his-tuyg'ulari va harakatlari orqali o'rganishadi, shuning uchun ingliz tilini o'rganish ham ana shu his tuyg'ular va xatti harakatlar orqali amalga oshirilishi kerak. Yosh bolalarni ingliz tilini o'rganishida qiziqarli va muloqot qilishga rag'batlantiruvchi vaziyatlar va faoliyatlarga jalb qilish til ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun juda muhim omil hisoblanadi. Faoliyat maqsadi ingliz tilini o'rgatish bo'lsa-da, u o'yin kabi bolalarni o'ziga jalb qila olishi hamda ushbu mashg'ulotlarga bolalar beixtiyor kirishib ketishi va bolalar xorijiy tilni o'z ona tili kabi tabiiy tarzda o'zlashtirib borishligini ta'minlash ham alohida e'tiborga muhtojdir. Yosh bolalarni ingliz tilini o'rganish uchun qiziqarli va rag'batlantiruvchi turli vaziyatlar hosil qilish va bolalarni unda faol ishtrok etishlarini ta'minlash barcha mavjud imkoniyatlardan foydalanish ayniqsa muhim ahamiyatga ega.

Bola tabiatan juda qiziquvchan bo'ladi va u atrof olamni o'rganish uchun barcha his tuyg'ularini ishga soladi. O'yin bolaning eng asosiy va sevimli mashg'uloti bo'lganligi bois, bolaga atrof olam va undagi barcha zaruriy bilim va ko'nikmalar o'yin vositasida tanishtirib borilsa, ko'nikmalarni o'zlashtirish samaradorligi bir necha barobarga oshadi. O'yin bolani nafaqat jismoniy faolligini oshiradi shuningdek, u ruhiy tetiklikni ham shakllantirishga yordam beradi. O'yin bolani o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga, atrofdegilar bilan ijtmoy munosabatlarni shakllantirishga ham katta ko'mak beradi. Aynan o'yin orqali bolalar ta'lim oladilar o'z iqtidorlarini kashf etadilar. Bunga erishish uchun sezgi organlarini faollashtiruvchi muhitni, jumladan vizual, eshitish, kinestetik kabi faol ta'lim turlaridan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ta'limiy o'yinlar musiqa asboblarni chalish, qo'shiqlar kuylash, she'r aytish, raqsga tushish, o'yin o'ynash, videolar tomosha qilish, qo'l mehnati vositasida turli narsalar yasashni o'z ichiga oladi. Rangli ko'rgazmalar, kartalar, musobaqalar, rol o'yinlar, turli shakllar yasash kabi o'yinlar bolalarni jismoniy va aqliy faoliyatini rivojlantiruvchi eng qiziqarli usullardan biridir.

METADOLOGIYA.

"Playing with blocks or legos" Bolalarga ingliz tilida shakllar, ranglar va raqamlar haqida tushuncha berish maqsad qilinganda aynan bloklar, kubiklar hamda lego o'yini orqali amalga oshirilganda o'zlashtirish natijasi yaxshiroq bo'lishi amaliyotda o'z isbotini topgan. Bloklar, kubiklar va lego o'yinchoqlarini o'ynash bolani fikrlashga undaydi va biror ish qilishda uning ijodiy qobiliyatini yuzaga chiqaradi, shu bilan birga bu o'yinlar vositasida bolaning ingliz tilida lug'at boyligini oshirish imkoniyati ham paydo bo'ladi.

O'yinlarda so'z boyligini ingliz tilida savol berish hamda asosiy tushunchalarni ko'rsatma orqali yetkazish bilan amalga oshiriladi. Bola bu o'yin orqali sanashni va tartiblashni o'rganadi:

How many blocks are there? (u yerda nechta kubik bor?)

Shall we put the blue ones here? (bu yerga ko'k kubikni qo'yamizmi?)

Narsalar joylashuvini predloglar orqali o'rganadilar: in(ichida), on(ustida), under(ostida), below(pastda), behind(orqasida), next to(yonida). O'lchov birliklari haqida tushuncha ega bo'ladilar: big(katta), small(kichik), long(uzun), short(qisqa). Quyidagi so'zlar yordamida bola yasayotgan narsalarga ko'rsatma beriladi: Find the the red block, please!(qizil kubikni toping!), Pull the blue one, please!(ko'k kubikni torting!), push them!(ularni suring!), Build the house, please!(uy quring!) make the car, please! (mashina yasang!). Bola yasayotgan narsa va shakllarga ta'rif beriladi: square(kvadrat), rectangle(to'g'ri to'rtburchak), tower(minora), house(uy), castle(saroy), garden(bog').

XULOSA.

Ingliz tilida shakllar, ranglar va raqamlar bilan tanishtirish uchun "Bloklar yoki legolar bilan o'ynash" kabi mashg'ulotlardan foydalanish bolaning tasavvur va ijodiy qobiliyatlarini oshirishda samarali ekanligini isbotlaydi. Bu o'yinlar orqali bolalar nafaqat jismoniy malakalarini oshiribgina qolmay, balki aqliy xushyorligini ham shakllantiradilar. Bunday tadbirlar bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga, ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishga, e'tiqodini mustahkamlashga yordam beradi. Bloklardan qurish kabi o'yinlar bolalarga shakllar, o'lchamlar, balandliklar, uzunliklar, vertikal va gorizontal yo'nalishlar kabi tushunchalarni o'rganishga yordam beradi. Bolalarni erta yoshdan o'yin va turli o'quv mashg'ulotlari orqali chet tillari bilan tanishtirish til ko'nikma va malakalarini oson o'zlashtirish va o'zlashtirishga yordam beradi. O'quv o'yinlari nafaqat bolalarning bilim va ko'nikmalarini shakllantiradi, balki ularning jismoniy salomatligi, aqliy salomatligi, o'ziga ishonchi va ijtimoiy o'zaro munosabatlariga hissa qo'shadi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Iriskulov A.T va boshqalar Kids' English pupil's book 2sinf –Toshkent —O'zbekiston;2014

2. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari va boshlang'ich maktab o'quvchilariga chet tilini o'rgatishda o'yinlar. Baxramova M.D. Tuzuvchi: Baxramova.M.D.,—T.2016.

3. Xoshimov O'. Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi. T., - 2003

Veb-sayt:

1. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-early-childhood-education-and-care-8_en. internet resurs

3. <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-young-children-learn-english-through-play> internet resurs

4. <https://www.parents.com/baby/development/intellectual/how-to-teach-your-child-a-foreign-language/> internet resurs

Ingliz tilini boshlang'ich sinflar kesimida o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Xudoyqulova Nilufar Rahimqul qizi

Ilmiy rahbar: Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Filologiya fakulteti Ingliz tili

fani o'qituvchisi

Mohinur Qayumova Murodullayevna

mohinurqayumova2606@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar usullarni qo'llash natijasida, o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanishi, nutqi ravonlashishi, tez va to'g'ri javob berish malakasi shakllanishi, bilimga ishtiyoq uyg'otishi, darslarga puxta hozirlik ko'rishga intilishi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy, innovatsiya, boshlang'ich, o'yin, ta'limiy, ta'lim, "Quvnoq topishmoqlar", "Rasmi" o'yin, "Rasmdagi gaplar" o'yini.

Abstract: In this article, as a result of the use of modern approaches and innovative methods in teaching English in primary grades, the development of students' logical thinking skills, fluency in speech, the formation of the ability to quickly and correctly answer, and the desire for knowledge it is reported that he tries to prepare well for classes.

Keywords: modern, innovation, elementary, game, educational, educational, Fun Riddles, Picture Game, Picture Word Game.

Kirish.

Bolalar xorijiy til bilan ilk tanishishni salomlashish madaniyati, ranglar va kundalik so'zlarni dialog shaklida o'rganishdan boshladilar. Shubhasiz, mamlakatimiz ta'lim dargohlarida xorijiy tillar xonalarini zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va o'qitishning ilg'or texnik vositalari bilan jihozlash, teleradiokanallarda bolalar va o'smirlarni xorijiy tillarga o'rgatuvchi ko'rsatuv va eshittirishlarni berib borish, boshqa mamlakatlar tarixi va madaniyati, jahon ilm-fani va texnik yangiliklariga bag'ishlangan ilmiy-ommabop xorijiy badiiy va multiplikatsion filmlarni o'zbekcha subtitr yordamida muntazam namoyish etish yoshlarimizga dunyo xalqlarining o'tmishi, madaniyati, ilm-fani bilan yaqindan tanishish imkonini berdi.

Adabiyotlar tahlili

Boshlang'ich sinflarda, ayniqsa, birinchi sinfda o'quvchilarga chet tillarni o'rgatishda o'quvchining yoshi, fiziologik, psixologik xususiyatlarini hisobga olish kerak. Qarorda ta'kidlanganidek, birinchi sinflarda o'yin tarzidagi darslar va og'zaki nutq darslari shaklida chet tillarini o'rgatishni amalga oshirish, haqiqatan, kichik yoshdagi o'quvchilarga mosligidir. Ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanish, eng samarali vositalardan biridir. O'yin davomida ularning tafakkuri, dunyoqarashi, fikrlashi kengayib boradi. Olimlar ta'limga o'yin orqali yondashuv ta'lim jarayonida osonlashtiradi, deb hisoblagan. Nafaqat osonlashtiradi, balki bu fanga qiziqishini kuchaytirib, bolani chuqur bilim olishiga undaydi. O'yin tarzidagi darslar bolalarning og'zaki nutqini rivojlanishiga yordam beradi. Birinchi sinf o'quvchilari rasmi yoki videoli turli ko'rishlarni juda yaxshi ko'rishadi. Turli xil rangli rasmlar orqali, ularning nutqlarini o'stirishda o'yinlardan muntazam foydalanib turish lozim. Masalan, Bu nima?, Bu kim?, Kim ko'p so'z biladi?" kabi o'yinlardan foydalanish mumkin. O'yin jarayonida bolalarning so'zlarni eslab qolishi, to'g'ri talaffuz etishiga qarab rag'batlantirib borish zarur. Bolalarning so'z boyliklarini ortib borishiga qarab boshqa turdagi o'yinlar, turli xil musobaqalarni tashkil etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalarga dastlab "Meva nomlari", "Kasblar", "Uy jihozlari" kabi mavzulardagi mashqlarni o'yinlar yordamida bajartirish mumkin. So'ngra ular kompyuterdagi rang-barang tasvirlarga uyg'un holatda ko'rsatilsa, o'quvchilarning nutqi rivojlanib, atrof-muhitga munosabat doirasi kengayadi. Yangi mavzuni namoyish etish bosqichida ekranda so'zlar va uni aks ettiruvchi rasmlar paydo bo'ladi. O'quvchilar so'zlarni tinglab, ularni talaffuz etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Mavzuni kompyuter yordamida taqdim etishda ta'limni individuallashtirish printsipiga e'tibor berish lozim. Ayrim o'quvchilar so'zning grafik, ayrimlari esa tovushli obrazni qabul qilishda qiyinchilikka uchraydilar. Kompyuter u yoki bu qiyinchilikni mashqlar vositasida bartaraf etib, o'quvchining ingliz tilidan o'zlashtirishga qiynalayotgan jihatlarini topishga va ularni bartaraf etishga yordam beradi.

Ikkinchi sinfdan boshlab grammatikani o'zlashtirishga qaratilgan boshqa ta'limiy o'yinlarni ham tashkil etish mumkin. Masalan, "Kim savodxon?", Kim zukko?, "Men kimman?", "Zanjir", "Rolli o'yin", "So'z o'rnini top kabi qiziqarli o'yinlar shular jumlasidandir. "Kim zukko?" o'yini imlo savodxonlikni oshirishda yaxshi natija beradi. Bunda karton qog'ozga 5-6 ta so'z yozilgan bo'lib, so'zlar to'g'ri va noto'g'ri yozilgan bo'ladi. O'quvchilardan noto'g'ri yozilgan so'zni topib, to'g'ri yozib berish talab qilinadi. Qaysi o'quvchi noto'g'ri yozilgan so'zlarni to'g'ri va birinchi bo'lib yozib berishga qarab o'yin g'olibi aniqlanadi.

Metodologiya.

Biz bilamizki, hozirgi ta'lim jaroyonida o'quvchi sub'ekt bo'lishi lozim. Bunda ko'proq interfaol metodlarga e'tiborni qaratish ta'lim samaradorligini oshiradi. Ingliz tili darslariga qo'yilgan eng muhim talablardan biri mustaqil fikrlashga o'rgatishdir. Bugungi kunda ingliz tili o'qituvchilari Amerika Qo'shma Shtatlari, Angliya pedagoglari tajribasiga tayangan holda, quyidagi innovatsion metodlardan foydalanib kelmoqda:

“Quvnoq topishmoqlar” (Merry riddles) o'quvchilarga topishmoqlar o'rgatish. Ingliz tilini o'rgatishda muhim ahamiyatga ega, ular o'zlariga notanish bo'lgan so'zlarni o'rganadilar va o'ylab topishmoq javobini topadilar. “Tezkor javob” (Quick answers) o'tilgan dars samaradorligini oshirishda yordam beradi. “Chigil yozdi” (Warm-up exercises) o'quvchilarni darsga qiziqtirish uchun sinfda har xil o'yinlardan foydalanish. “Pantomima” (Pantomime) bu usul juda qiyin mavzular tushuntirilishi kerak bo'lgan darsda yoki yozma mashqlar bajarilib, o'quvchilar charchagan paytda foydalanilsa bo'ladi. “Hikoya zanjiri” (A chain story) usuli o'quvchilarning og'zaki nutqini oshirishda va xotirani mustahkamlashda yordam beradi. “Rolli o'yinlar” (Acting characters) bu usul darsning barcha tiplarida qo'llanilishi mumkin “Rasmlar so'zlaganda” (When pictures speak) usuli ancha qulay bo'lib, ingliz tilini o'rgatishda, o'quvchilarning o'g'zaki nutqini rivojlantirishda yordam beradi, buning uchun mavzuga oid rasmlardan foydalanish lozim. “Kviz kartochkalari” (Quiz cards) o'quvchilarning soniga qarab kartochkalar tarqatiladi va hamma o'quvchilar bir vaqtda darsda ishtirok etish imkonini beradi bu esa vaqtni tejaydi.

“So'z o'rnini top” o'yinida so'zlarning o'rnini almashtirib qo'yiladi hamda so'zlarni o'z o'rniga to'g'ri qo'yish orqali gap hosil qilinadi. “To'plam” o'yini ma'lum bir mavzu asosida o'quvchilarning olgan bilimlarini mustahkamlash maqsadida o'tkaziladi. O'yin qatorlar musobaqasi yoki kichik guruhlarda ishlash shaklida tashkil etiladi. Masalan, belgini bildirgan so'zlarni toping deb, guruhlarga topshiriq beriladi. Berilgan vaqt ichida qaysi guruh ko'p topa olsa g'olib bo'ladi. Multfilmlar. Bolalar chet tilini o'rganish mobaynida multfilmdagi gaplarni tushunmasa-da, multfilmdagi qahramonlarning harakatlari orqali ular ishlatayotgan so'zlarni tushunishga harakat qiladi. Bu esa bolalar uchun til o'rganishda qiziq va samarali yo'l hisoblanadi. Bolalar uchun ingliz tili qo'shiqlaridan tortib she'r va hikoyalar, videoroliklar orqali o'rgatib kelinmoqda.

“**Rasmlı**” o'yin. O'quvchilar Present Continuous tarkibini yaxshiroq o'zlashtirishlari uchun rasmlı o'yinni qo'llash mumkin. O'quvchilarga hali ko'rmagan rasmlaridagi personaj nima qilayotganini topish taklif etiladi. Masalan, P1: Is the girl sitting at the table? P 2 : No, she is not.

P1: Is the girl standing?

P 2:: Yes, she is

Rasmda ifodalangan harakatni to'g'ri topgan o'quvchi g'olib xisoblanadi. U boshlovchi bo'lib boshqa rasmni oladi.

“Rasmdagi gaplar”o’yini. Bu o’yin grammatik formalarni mashq qildirish uchun yaxshi ko’rgazmali vosita hisoblanadi. Kartalarda odamni qandaydir harakatlarini ifodalovchi bir necha rasmlar bor, masalan: konkida uchayotgan, shaxmat o’ynayotgan, kitob o’qiyotgan rasmlar bor. O’qituvchi rasmlarni ko’rsatadi (bola konkida uchayapti) va so’raydi: What is he doing? O’quvchilar o’zlarida xuddi shunday rasmni topadilar va javob beradilar: He is skating.

Xulosa o’rnida ta’kidlash joizki, ingliz tilini o’qitishda o’quvchilarni yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ulardagi chet tilini o’zlashtirishga bo’lgan qiziqish, ehtiyojni to’la qondirishga yordam beruvchi pedagogik texnologiyalarga asoslangan zamonaviy didaktik ishlanmalarni tayyorlash va ularni amalga oshirishning mustahkam mexanizmini ishlab chiqish muaommoning amaliy yechimini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrda «CHet tillarini o’rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida»gi PQ-1875-sonli qarori.

2. Iriskulov A.T va boshqalar Kids’ English pupil’s book 2sinf –Toshkent —O’zbekiston;2014

3. Passov Ye.I. Kommunikativniy metod obucheniya inoyazichnomu govoreniy u. M.: Prosvechenie,1991

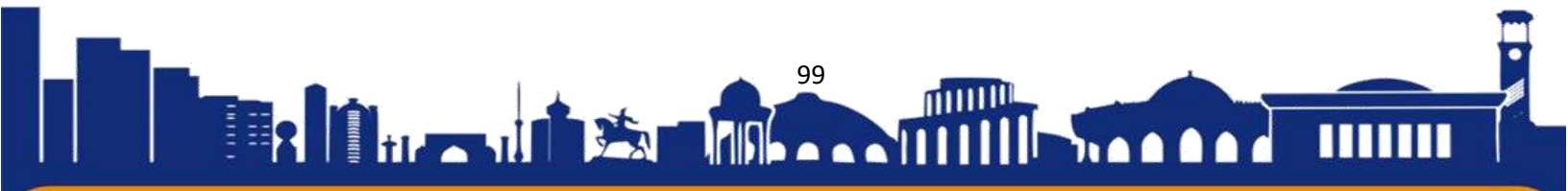
4. Qayumova, Mohinur Murodulayevna. "THEORETICAL-METHODOLOGICAL ANALYZE OF COSMOS AND INDIVIDUAL ON CONTEXT OF EXPERIMENTAL SCIENCE." Интернаука 28 (2018): 77-79.

5. rgashovna M. G. TYPES OF FABRICS AND THEIR ANALYSIS //Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 59-61.

6. Qayumova, Mohinur Murodulayevna, Muhlisa Sobirjonovna Sobirjonova, and Feruz Qurbonaliyevich Saidov. "Galileo’s influence on John Milton concept “individual”. Similarities and differences between the outlook of Galileo and John Milton." Science and Education 2.6 (2021): 494-498.

4. Xoshimov O‘. Yoqubov I. Ingliz tili o‘qitish metodikasi. T., - 2003

7. Vyatyutnev M.N. Obuchenie inostrannomu yaziku v nachalnoy shkole. /inostranniy yazik v shkole, 1990

Maktabgacha boʻlgan yoshdagi bolalarda chet tillarini oʻqitishning ilmiy pedagogik asoslari

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Boshlang'ich talim yo'nalishi
5-BT-22 guruh talabasi **Ismayilova Gulshoda**
Tel:+99897 350 11 14

Annotatsiya. Maqolada boshlang'ich ta'limdagi bolalarga ingliz tili o'qitishning zarurat ekanligi asoslanib, chet tilini o'qitish boshlang'ich ta'lim yoshidan boshlab amalga oshirishning afzalliklari haqida fikr yuritilgan bo'lib, boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga chet tili o'qitishning eng zamonaviy va samarali usullari sifatida o'yin texnologiyasi, axborot-kommunikatsiya vositalari va multfilmlardan foydalanish imkoniyatlari haqidagi mulohazalar keltirilgan. Bu esa, o'z navbatida, tegishli chet til o'qitish texnologiyasini qo'llashni taqozo etadi. Bundan tashqari ushbu maqolada maktab o'quvchilariga ingliz tilini o'rgatish usullari, ularni darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirish haqida so'z boradi. Dars jarayonida o'quvchilar diqqatini jamlash, yangi so'zlarni yodlatish usullari, turli xil shunga o'xshash o'qitish metodikalari ifodalangan.

Kalit so'zlar: pedagog, xorijiy tillar, o'qituvchi mas'uliyati, 3 4 5 6 so'z metodi, yashil ruchka, 80/20 usuli, texnologiya, multfilm, kommunikatsiya, Shexter usuli.

Abstract. Based on the necessity of teaching English to children in primary education, this article discusses the advantages of teaching a foreign language from the age of primary education, and the most modern and effective method of teaching a foreign language to children of primary education age. comments on possibilities of using game technology, information and communication tools and cartoons are presented as methods. This, in turn, requires the use of appropriate foreign language teaching technology. In addition, this article talks about ways to teach English to schoolchildren, to increase their interest in the lesson. In the course of the lesson, methods of concentrating students' attention, memorizing new words, and various similar teaching methods are presented.

Key words: pedagogue, foreign languages, teacher's responsibility, 3 4 5 6 word method, green pen, 80/20 method, technology, cartoon, communication, Schechter's method.

KIRISH.

Olimlarning fikricha ingliz tilini o'rganishni ancha ertaroq boshlashni tavsiya etadi. Bundan tashqari hozirgi kunda ingliz tili eng rivojlangan tillar sirasiga kirmoqda. Ingliz tili insonning har bir bosayotgan qadami uchun kerak bo'lmoqda. Shu sababli, 2015-yildan boshlab O'zbekistondagi barcha oliy yurtlarda hamda maktablarda ingliz tili fani

o'qitila boshladi. Ingliz tilini ko'plab insonlar, ayniqsa, yoshlar qiziqib o'rganishmoqda. O'qituvchi orqali fan seviladi deganlaridek, fanlarning qiziqarli bo'lishi, dars jarayoni samarali o'tishi, bularning barchasi albatta o'qituvchiga va uning o'qitish metodikasiga bog'liq. Chet til – bu xorijiy mamlakat tilidir. Respublikamizda G'arbiy Yevropa tillari va Sharq tillari o'qitilib kelinmoqda. Bu tillar ta'lim muassalarining o'quv rejalaridan o'rin olgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng, chet tillarini o'rganish rivojlandi va yoshlar uchun ko'plab kitoblar sotib olindi. Bugun jahon hamjamiyati o'ziga munosib o'rin egallashga intilayotgan mamlakatlarimiz uchun, chet ellik sheriklarimiz bilan hamjihatlikda, hamkorlikda o'z buyuk kelajagini qurayotgan xalqimiz uchun imkoniyatlar tillarni mukammal bilishning ahamiyatini oshirishning hojati yo'qdir. Hozirgi kunda barcha bilim yurtlarida ingliz tili fani darslik sifatida kiritildi. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, o'qituvchi orqali fan seviladi. Bunda o'qituvchi o'z darsiga mas'uliyatli bo'lishlari kerak. Ya'ni darsga kirishda yaxshi kayfiyat bilan kirishi va o'quvchilarga mehribon bo'lishi kerak. Albatta bu o'quvchilar kayfiyatiga va darsga bo'lgan qiziqishlariga ta'sir qiladi. Bundan tashqari o'quvchilarni darsga qiziqtirish va ingliz tilini yaxshi o'rganishlari uchun ko'plab metodikalar mavjud. Masalan, barchamizga ma'lumki, pedagoglar o'quvchi xatolarini qizil ruchkada tekshirishadi. Aksincha, o'qituvchilar yashil ruchkada ularning to'g'ri yozilgan so'zlarini tekshirishsa va ularni rag'batlantirsa, ya'ni e'tiborni kamchilikka emas yutuqqa qaratsa, albatta, o'quvchida o'ziga bo'lgan ishonch va bu fanga bo'lgan qiziqish ortadi. Bundan tashqari yana, o'quvchilar fikrini jamlashi uchun 3 4 5 6 metodikasi ham qo'l keladi. Ya'ni, dars boshida doskaga 3 4 5 6 ta katakli jadval chiziladi hamda ulardan o'tgan dars yodlagan so'zlarini shu katak ichiga joylashtirish so'raladi. Albatta, bu metodika o'quvchilar diqqatini jamlashga va o'tgan mavzuni eslab olishga yordam beradi. Yana bir metodikalardan biri bu 80/20 usuli. Bu usul pedagoglar uchun judayam foydali. Bu o'quvchilarni to'g'ri yo'naltirishga va bilimini oshirishga yordam beradi. Misol uchun, tadbirkorlarda bir gap bor: mijoz 20 foiz ,tadbirkor 80 foiz gapirsa, bunda tadbirkor 30 foiz natijaga erishadi, aksincha, tadbirkor 20 foiz, mijoz esa 80 foiz gapirsa bunda tadbirkor 100 foiz natijaga erishadi. Bu yerda o'qituvchi 80 foiz o'quvchilarning faolligini oshirishi, 20 foizi esa ularni yo'naltirib turishini bildirmoqda. Shunda 100 foiz o'quvchi darsni yaxshi o'zlashtiradi. Ma'lumki, erta yoshdagi bolalarning chet tilini o'zlashtirish imkoniyatlari chinakamiga beqiyosdir. Hatto K.D.Ushinskiy ham shunday deb yozgan edi: "Bola biz bir necha yil ichida o'rgana olmaydigan darajada chet tilini bir necha oyda o'rganadi". Boshlang'ich

ta'lim ta'lim yoshidagi bolalarga chet tilini o'qitishda quyidagi o'yinlardan foydalanish tavsiya etiladi:

1. Vaziyatli o'yinlar;
2. Raqobatbardosh o'yinlar;
3. Ritmik musiqiy o'yinlar;
4. Badiiy-ijodiy o'yinlar .

Vaziyatli o'yinlar - u yoki bu sabablarga ko'ra aloqa vaziyatlarini simulyatsiya qiladigan rol o'ynash o'yinlarini o'z ichiga oladi. Rol o'ynash bu bolalarning muayyan rollarini bajarish, turli xil hayotiy vaziyatlar o'ynaladigan o'yin faoliyati hisoblanadi. Masalan, sotuvchi - xaridor, shifokor -bemor va boshqalar. Raqobatbardosh o'yinlar - lug'at va savodxonlikni targ'ib qiluvchi ko'pgina o'yinlarni o'z ichiga oladi. Bu turdagi o'yinlarga krossvord, kim oshdi savdolari, buyruqlarni bajarish va shu kabi o'yinlar kiradi. Ritmik musiqiy o'yinlar - bu har qanday an'anaviy o'yinlardan farqli ravishda , masalan, sheriklar tanlovi bilan raqs tushadigan o'yinlar bo'lib, bu muloqot qobiliyatlarni o'zlashtirishga emas, balki nutqning fonetik jihatlarini yaxshilashga yordam beradigan o'yinlar sirasiga kiradi. Badiiy - ijodiy o'yinlar - bunday o'yinlar bolaning badiiy ijod chegarasida turgan faoliyat turi bo'lib, bunday o'yinlar orqali bolalarning ichki dunyosini kashf qilish mumkin. Bunday metodikalardan tashqari multfilmlar ham bolalar uchun ingliz tilini o'rganishda eng yaxshi yordamchi hisoblanadi. Bolalar multfilmlarni yaxshi ko'radilar va ularni ketma-ket tomosha qilish ularga pozitiv kayfiyat bag'ishlaydi. Shuning uchun ingliz tilidagi multfilmlar bir vaqtning o'zida bolalarning pozitiv-kommunikativ sifatlarini shakllantirish bilan birga chet tilini o'rgatishning ko'plab muammolarini hal qilishga yordam beradi.

Boshlang'ich ta'lim ta'limda ingliz tilini o'rganish "Shexter" usuli, ya'ni "nazariydan amaliyotga" klassik modelga emas, balki teskari, tabiiyroq idrok tizimiga asoslanadi. Bunda bolalarga ona tilimizni o'rgatishimiz juda qulay. Yosh bolalar qanday gapirishni bilmaydilar. O'qituvchilar tomonidan kerakli jumlar va nutq qismlarini qurish qoidalarini tushuntirilib, didaktik o'yinlar orqali ingliz tilini zamonaviy usullarda o'rgatiladi. Ingliz tilining ushbu texnikasi uch bosqichdan iborat: birinchidan so'zlar va iboralar, ikkinchi va uchinchi bosqichda grammatik va sintaktik tuzilmalardan foydalanish samaradorligi pedagog va psixologlar nuqtai nazaridan eng muvaffaqiyatlilardan biri hisoblanadi. Bu usulning boshidanoq bolalar bilan ingliz tilida ishlashning ma'lum bir uslubini rivojlantirish, muloqotning eng odatiy holatlariga mos keladigan so'zlardan foydalanish kerak. Bunday so'zlar (salomlashish, xayrlashish, qisqa mashqlar, ingliz tilida qabul qilingan xushmuomalalik formulalaridan foydalanish) bolalarga chet tili aloqasini

o'rnatishga imkon beradi, ingliz tiliga o'tishni osonlashtiradi, bolalarga dars boshlanganligini, endi darsning ma'lum bir bosqichi o'tishini ko'rsatadi. Metodning muvaffaqiyatli bo'lishining eng muhim sharti bolalarning nutq-fikrlash faoliyatini faollashtirish va ularni chet tili muloqotiga jalb qilishdir.

MUHOKAMA

Bolalarda ingliz tilini o'qitishda o'quvchilarni yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ulardagi chet tilini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish, ehtiyojni to'la qondirishga yordam beruvchi pedagogik texnologiyalarga asoslangan zamonaviy didaktik ishlanmalarni tayyorlash va ularni amalga oshirishning mustahkam mexanizmini ishlab chiqish muaommoning amaliy yechimini ta'minlaydi.

Yosh bolalarni ingliz tilini o'rganish uchun qiziqarli va rag'batlantiruvchi turli vaziyatlar hosil qilish va bolalarni unda faol ishtrok etishlarini ta'minlash barcha mavjud imkoniyatlardan foydalanish ayniqsa muhim ahamiyatga ega. Bolaning tayyorligi har qanday bola alohida shaxs individ hisoblanadi, tabiiyki ulardagi rivojlanish bosqichlari ham bir biridan farq qiladi. Psixologlarning fikricha bolani erta yoshdan gapirishga majbur qilish yoki uni tengdoshlariga qiyoslab rivojlantirishga harakat qilish ko'p hollarda aks ta'sirini beradi va yaxshi bo'lmagan natijalarga olib keladi. Maktab yoshidagi bolalarga chet tilini o'rgatishda psixologik-pedagogik xususiyatlarni, ya'ni ularning qiziquvchanliklarini va serhafsasaliklarini inobatga olish lozim. Shuningdek, bolalar uzoq muddat davomida o'z diqqatlarini bir turdagi faoliyatga qarata olmasliklarini yodda tutish zarur.

Xulosa.

Pedagoglar o'quvchilariga shu kabi metodikalarni qo'llashsa, dars judayam qiziqarli hamda o'quvchi uchun juda foydali bo'ladi. Darslar qanchalik qiziq bo'lsa, o'quvchi darsga emas, xuddiki dam olishga kelgandek u fanni maroq bilan o'rganadi. Shu sababli, o'qituvchilar bu metodlardan foydalanishlari lozim. Shunday qilib boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga chet tilini o'qitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish va axborot - kommunikatsiya usullaridan foydalanish bolalarning proksimal rivojlanish zonasiga yo'naltirilgan bo'lib, pedagogik maqsadni bola uchun jozibali faoliyat motivi bilan birlashtiradi. Boshlang'ich ta'lim yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda yoshiga mos ijodiy va didaktik o'yinlar va ochiq mashg'ulotlar bilan ularning shaxsiy kamolotini zamonaviy usullar asosida shakllantirish mumkin. Ta'limda har bir mashg'ulotning yangicha axborot texnologiyalari va kompyuter qurilmalaridan muvaffaqiyatli foydalanish, ko'rgazmali materiallardan bolalar uchun foydali maxsulotlarni tadbqiq qilish

va natijasini mustahkamlash o'quvchi bilimni mustahkamlash uchun eng zo'r usul hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Muminova F.M. "Ingliz tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish,,

2. "O'QITUVCHI" NASHRIYOT-MATBAA IJODIY UYI . Toshkent 2012.

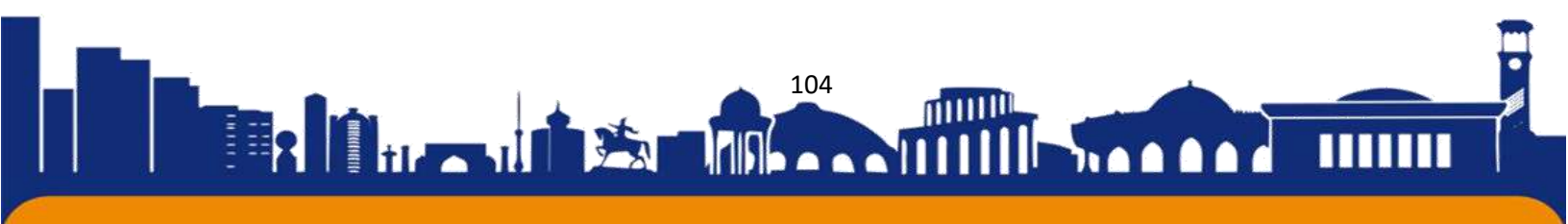
3. David A. J, Eggen, P Kauchak. O'qitish usullari. Talabalarning bilim olishini targ'ib qilish[M] 2002.

4. Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi.-T.:O'qituvchi,2016 y.

Veb-sayt:

1. . "Tafakkur manzili" internet web-sahifasi.

2. ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES google web – site.

Maktabgacha bo`lgan yoshdagi bolalarda chet tillarini o`qitishning ilmiy pedagogik asoslari

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Boshlang'ich talim yo'nalishi

*5-BT-22 guruh talabasi **Nomozova Muharram Boynazar qizi***

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning chet tilini o'rganishi haqida fikr-mulohazalar bildirildi.

Kalit so`z: Texnologiya, metod, o'qitish, bolalar, malakali, samarali ta'lim.

Аннотация: В данной статье приводятся отзывы об обучении иностранному языку детьми дошкольного возраста.

Ключевые слова: Технология, метод, обучение, дети, качественное, эффективное образование.

Abstract: This article provides feedback on foreign language learning by children of preschool age.

Key word: Technology, method, teaching, children, qualified, effective education.

Kirish.

Maktabgacha ta'lim -yoshlarimiz ta'limi va tarbiyasining ilk bosqichi hisoblanadi. To'g'ri maktabgacha tarbiya dasturi bizning bolalarimizga noyob aqlga mos keladigan tarzda o'sishi va o'rganishiga yordam berishi kerak. Ammo bolalar kattalarnikidan farqli ravishda kelajakni, ertani o'ylab o'rganishmaydi. Ingliz tilidagi dars «shu yerda va aynan hozir» manosida o'tkazilishi kerak. Bolalar chet tilini hikoyalarni tushunish yoki o'yinlarda g'alaba qozonish orqali osonroq o'rganadilar. Agarda xohlasalar, o'zlari ishtirokidagi o'yinlar orqali o'rgangan ma'lumotlarini mustahkamlab oladilar. Bir tomondan, til bilan ifodalangan kontent bolalar hayoti, kundaligi bilan bog'liq bo'lishi kerak, boshqa tomondan, bolalarni muloqotga chorlaydigan faoliyat yoki vazifalar qiziqarli va muhim bolishi kerak.

Adabiyotlar tahlili.

O'quvchilar dars davomida o'zlarini darsning bir qismi sifatida tushunishadi va dars jarayonida huddi asar qahramonidek o'zlarini tutishadi, harakat qilishadi. Boshlang'ich sinflarda, odatda, chet tillarni o'rganish hayotiy situatsiya va o'yinlarga asoslangan harakat usullaridan foydalangan tarzda o'rganilganda juda samarali hamda muvaffaqiyatli bo'ladi. Agar o'yinli-syujetli situatsiyalar orqali chet tili o'rgatilsa, barcha bolalar bajonu-dil ishtirok etishadi, sababi ular shu tarzda o'sha situatsiyaning bir bo'lagi ekanligini his etishadi. O'quvchilar chet tili bilan, birinchi navbatda, o'z

sinf xonalarida birga "yashaydilar". Shuning uchun sinfda muloqot imkoni bo'lsa, o'sha chet tilida bo'lishi kerak. Bolalar nafaqat yor'riqnomalarni tushunish bilan cheklanib qolmasdan, balki chet tili orqali o'z ehtiyojlarini ifodalashlari ham mumkin. Shu nuqtai nazardan, ingliz tilida gaplashadigan shaxs (ona tili bo'lgan)lar bilan muloqot qilishi, sinfga taklif etish ham foydali hisoblanadi. Konstruktiv yondashuvga ko'ra, bolalar imkonqadar ko'proq tilda o'zlari so'zlar mazmunini, qoidalarni bilib olishlari kerak. Bu shuningdek, ularning asosiy fikrlash qobiliyatini rivojlanishiga yordam beradi. Barcha o'quvchilar singari, bolalar ham turli xil ta'lim uslublariga ega. Bolalar uchun moljallangan ta'lim barcha ta'lim uslublarini hisobga oladi. Taktik va kinestetik o'rganish turlari o'quvchidan alohida e'tibor talab qiladi. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning iqtidorlari, malakalari, bilimlari va qiziqishlari kengroq boladi. Chet tilini o'rganish, shuningdek, o'rganuvchining yaxshi tushuna olish qobiliyatiga bog'liqdir.

Metadologiya.

Bolalar tez o'rganishadi, lekin tezda unutishadi. Shuning uchun, nutqni bir necha bor takrorlab, shu mavzuga doir o'yin yoki tarqatmalar orqali bolalarning esida qolishiga yordamlashish mumkin. Kurslar doim bo'lib, muntazam takrorlashlar ajralmasqismdir. Xorijiy tillarni muvaffaqiyatli o'rgatish keng qamrovli usullarni talab qiladi. Bunga yana bir misol sifatida, bolalarga ingliz tilidagi yoki o'zlari o'rganayotgan tildagi "listening" ya'ni eshittirishlarni qo'yib berish hamda bu bolaga qanchalik ta'sir qilishini kuzatish zarur. Agar ularga bu eshittirishlar tushunarsiz bo'lsa undanda osonroqlarini tinglatish zarur. Shuningdek "listening" dagi so'zlarni avval tarjimasini yozdirib ularga ma'nosini tushuntirish hamda nutqiy faoliyatda qanday qo'llanilishini tushuntirish lozim. Har qanday bola alohida shaxs individ hisoblanadi, tabiiyki ulardagi rivojlanish bosqichlari ham bir biridan farq qiladi. Psixologlarning fikricha bolani erta yoshdan gapirishga majbur qilish yoki uni tengdoshlariga qiyoslab rivojlantirishga harakat qilish ko'p hollarda aks ta'sirini beradi va yaxshi bo'lmagan natijalarga olib keladi. Bog'cha va kichik maktab yoshidagi bolalarga chet tilini o'rgatishda psixologo-pedagogik xususiyatlarni, ya'ni ularning qiziquvchanliklarini va serhafsasalaliklarini inobatga olish lozim. Shuningdek, bolalar uzoq muddat davomida o'z diqqatlarini bir turdagi faoliyatga qarata olmasliklarini yodda tutish zarur. Ota -ona o'z farzandini har tomonlama yetuk bo'lishini istaydi va ko'p xollarda bolaning psixologik va fiziologik tayyorligini xisobga olmasdan unga turli fanlardan yuklamalar berishga, til o'rgatishga yoki sport mashg'ulotlariga jalb qilishga xarakat qiladilar. Aksar xolatlarda ota -onalar kutilgan natijaga erisha olmagach, bolaga tanbeh berish yoki

tengdoshlariga qiyoslash orqali bolaga ta'sir o'tkazishga xarakat qiladilar. Ammo bu ikki urinish ham bolaning o'rganishga bo'lgan rag'batini susaytiradi va atrofdagi narsalarga bo'lgan qiziqishini so'nishiga sababchi bo'lib qoladi. Bunday ko'ngilsiz holatlarni oldini olishda ota -ona va tarbiyachilarning roli beqiyosdir. Bolaning erkin fikrlashga o'rgatish, undagi qiziquvchanlikni va atrofni o'rganishga bo'lgan rag'batni kuchaytirish, bolaning tasavvurini boyitish, ijodkorligini yuzaga chiqarishni eng oson va maqbul yo'li bu o'yindir. Bolalar o'ynashganda ular o'z g'oyalarini amaliyotga tatbiq qiladilar, farazlarni sinovdan o'tkazadilar, zaruriy ko'nikmalarni egallaydilar, o'z tasavvurlaridan foydalanishadi va o'zlarining dunyolarini kashf etishadi .

Xulosa.

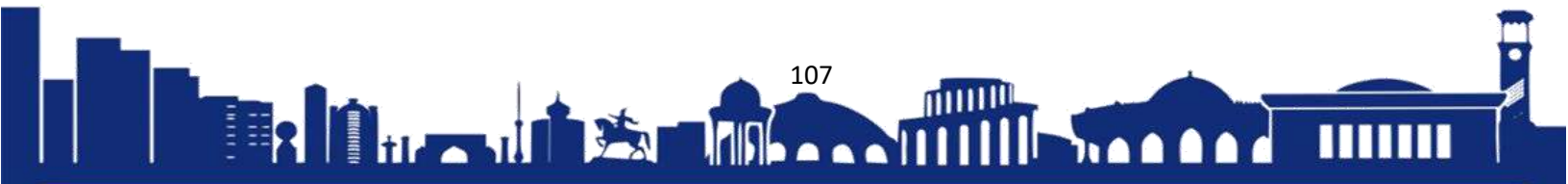
Umumiy qilib aytganda, aslida chet tilini o'rganishni bolaning juda ham yosh davirlardan boshlagan ma'qul hisoblanadi. Kichik yoshdagi bolalarning miyya faoliyati to'xtovsiz o'sish rivojlanishda davom etayotgani uchun ular miyya faoliyati to'liq shakllanib bo'lgan, katta shaxslarga nisbatan yangi ma'lumotni ancha tezroq qabul qilish qobiliyatiga egadirlar. Ushbu o'ziga xosliklarni inobatga olgan holda darsni rejalashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Masalan, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga chet tilini o'qitishda asosan o'yin, rasmlar, qo'shiq va she'rlardan, multfillardan foydalanish samarali usul hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida bizdan barcha o'rgatiladigan narsalarni shunga ko'ra tasvirlashni talab etadi. Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, bolalarning qiziqishi ularning kundalik hayotda bajarayotgan ishlariga, o'yinlariga asoslanadi. Shuning uchun ilmiy yo'nalishni ham kundalik yumushlarga, qiziqishlarga bog'labo'rgatish pedagogning mahoratiga bog'liq.

Foydanilgan adabiyotlar:

1.M. Berdiyeva, S. Bo'ranova Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda nutq o'stirish mashg'ulotlari orqali bolalarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishning samarali usullari.

2.<https://blog.xabar.uz/post/maktabgacha-ta-lim-jarayonida-xorijiy-tillarni-o-qitishning-zamo>

3. <https://goaravetisyan.ru/uz/sekrety-obucheniya-doshkolnikov-angliiskomu-vozzrastnye/>

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING INNOVATSION
USULLARI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

*2- bosqich talabasi **To'rayeva Oqila***

Ilmiy rahbar: Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Xorijiy filologiya fakulteti Ingliz tili

fani o'qituvchisi

Turdialiyeva Shahnoza

Tel: +(998) 88 194 6005

Email: turayevaoqila75@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida ingliz tilini o'qitishda innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning erkin fikrlashi, nutqiy teranliklari, hozirjavobliklari, til o'rganishga bo'lgan ishtiyoqi, darslarda faol qatnashishlari uchun o'qituvchi muallimlar tomonidan ilgari surilayotgan zamonaviy usullar haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Innovatsiya, grammatik struktura, leksik birlik, fonetik o'zgarishlar, boshlang'ich ta'lim.

ABSTRACT

This article discusses innovative approaches to teaching English in secondary schools, modern methods put forward by teachers for students to think freely, depth of speech, responsiveness, passion for language learning, active participation in lessons. referred to.

Keywords: Innovation, grammatical structure, lexical unit, phonetic changes, primary education.

KIRISH

Bugungi kunda yosh avlodning xorijiy tillarni, ayniqsa ingliz-tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishi ortib bormoqda. Shu boyis, umumta'lim maktablarida bu tilni chuqurroq o'rgatish uchun pedagog xodimlardan innovatsion usullardan keng foydalanish talab etilmoqda. Shu sababdan, 2012-yil 10-dekabrda qabul qilingan "Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi hamda 2013—2014 yildan boshlab umumta'lim maktablarining birinchi sinflarida xorijiy tillarni uzluksiz o'rgatishning joriy etilishi buning yaqqol isbotidir. Ingliz tili jahon tili sifatida

deyarlibarcha sohalarda eng kerakli til sifatida namoyon bo'lmoqda, shu sababli nafaqat boshlang'ich sinflarda, iqtisodiy, fan, va madaniy jihatdan rivojlangan davrlarning tillarini o'rganish jahon ilm-fani va taraqqiyoti yutuqlarini egallashning bosh omili ekanligini to'liq anglagan holda yuqori sinf o'quvchilari doirasida ham kasb tanlashlarida albatta tilning ahamiyatiga katta e'tibor qaratilmoqda. Boshqa sohalar singari til o'rganish ham o'quvchi yoshlarning zehni bilan birgalikda yosh davrlariga ham bog'liq.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

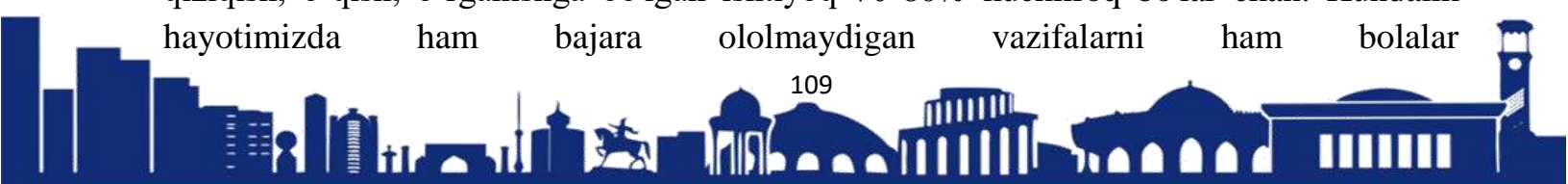
Kichik yoshli bolalarda til o'rganishga bo'lgan xohish-istak juda yuqori, ayniqsa hozirgi axborot kommunikatsiya vositalari bilan bu holat yuqori ko'rstkichlarni ko'rsatmoqda. Davlatimiz tomonida maktablarda yaratilgan shart-sharoitlar, o'quv xonalarining zamonaviy texnologiyalar bilan johzlanganligi, yosh bilimli kadrlar bilan ta'minlanganligi, maktab drslaridan tashqari mustaqil shug'illanish uchun barcha sinflar uchun online telekanallardagi televizion online darslarning tashkil etilganligi tahsinga sazovordiz. 1 va 2- sinf o'quvchilari tildagi grammatik, leksik, fonetik, birliklarni tushunmasliklari mumkin ammo multfilmlar, o'yinlar, rasmlar orqali tilni a'lo darajada o'zlashtirishlari mumkin. Shunga ko'ra grammatikada asosan ikki xil usuldan unumli foydalaniladi

- Inductive
- Deductive

Induktiv usulda o'quvchilarga avval grammatik qoidalar tushuntirilib so'ngra misollar orqali mustahkamlanadi. Bu usul ko'pincha yuqori sinf o'quvchilari uchun foydali. Masalan zamonlar, predloglar, artikllar yuqori sinf o'quvchilari uchun ma'lum termenlar bo'lib ular gaplarda ega, kesim aniqlovchi, to'ldiruvchi, hol kabi gap bo'laklarini qo'yib gap tuza olishadi. Deduktiv usulda avval ma'lum o'yinlar, mashqlar orqali mavzu tanishtirilib, so'ngra qoidaga bog'lab tushuntiriladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari ega, kesim, fe'l va boshqa birliklar haqida ma'lumotga ega bo'lmaganliklari sababli ularga o'yinlar qo'shiqlar orqali mavzu tushuntirish samaraliroq. Masalan Can –ingliz tilida “qila olmoq” modal fe'li bo'lib qo'shiqlar handout materiallar orqali o'rgatiladi.

- Can you play football
- Can you phone call
- It is very easy
- Can you do it Nansy?

Psixologlar fikriga ko'ra yoshi katta insonlarga nisbatan bolalarda yangilikka qiziqish, o'qish, o'rganishga bo'lgan ishtiyoq 70-80% kuchliroq bo'lar ekan. Kundalik hayotimizda ham bajara ololmaydigan vazifalarni ham bolalar

ogohlantirishlargaqaramasdan bajarib ko'rishga harakat qilishadi. Bir xillikdan juda tez zerikishadi shu sababli pedagog kadrlardan yangicha uslublarda, noan'anaviy tarzda darslarni tashkil etish, o'rganilayotgan xorijiy tilning muhitini to'liq yarata olish talab etiladi.

MUHOKAMA

Ingliz tilini o'qitishdagi yana bir muhim jihat shuki o'quvchining qay holatda ma'lumotni to'laqonli qabul qilishini nazorat qilish. Bir guruhdagi bolalarning o'y xayollari, fikrlashi, dunyoqarashi ma'lumotni qabul qilishi turlicha bo'ladi. Shunga ko'ra o'qituvchi har bir o'quvchining xarakteri xususiyatidan kelib chiqqan holda ta'lim jarayonini olib borishi kerak. Misol uchun, qaysidir o'quvchida ko'z bilan eslab qolish, yana birida eshitish orqali eslab qolish qobiliyati tabiatdan shakillangan bo'lishi mumkin. Shu xususiyatlarga ko'ra ingliz tilini o'rganish asosiy 3 yo'nalishda bo'ladi

- ✓ Visual learning- ko'rish orqali ma'lumotni eslab qolish
- ✓ Auditory learning -eshitish orqali ma'lumotni eslab qolish
- ✓ Kinaesthetic learning- harakatlar orqali ma'lumotni eslab qolish

Yuqoridagi xususiyatlarni inobatga olgan holda o'qituvchi o'quvchilar bilan dars mobaynida, mashqlar bajarishda, rol playlar tayyorlashda, o'yinlar orqali mavzu tushintirilsa yoki tashkillashtirilsa sezilarni natija hosil qiladi va o'quvchida til o'rganishga motivatsiya beradi.

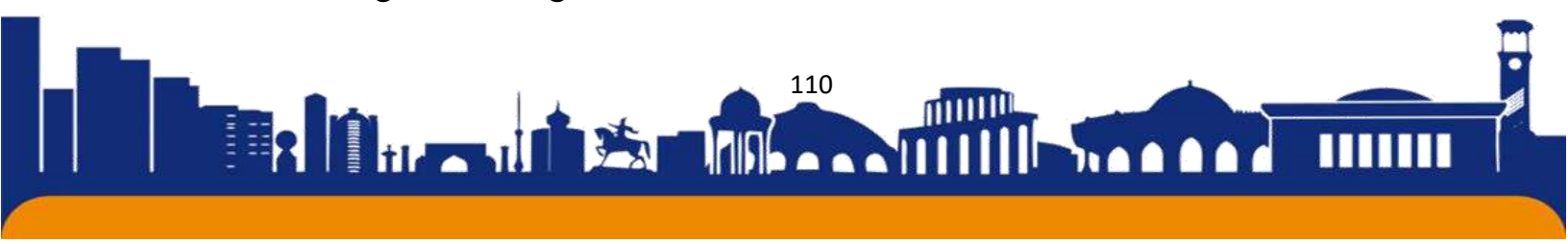
NATIJA

Quyida mana shunday mazmunli dars tashkil etishda darslarda foydalanishimiz muki bo'lgan didaktik o'yinlar va pedagogik texnologiyalardan bir nechtasini ko'rib chiqamiz.

- ❖ Kim tezroq-o'yin maqsadi writing-yozish texnikasini rivojlantirish.

O'yinning borishi:inglovchilarga gaplar yozilgan kartalar beriladi va kartadagi gaplarning so'zlari notartib joylashgan bo'ladi. Kim birinchi va to'g'ri tartibda joylashtirib yozsa shu o'quvchi g'olib bo'ladi. Bu o'yin ko'proq yuqori sinflarda samara beradi.

- ❖ Men kimman?- o'yin maqsadi speaking-gapirish texnikasini rivojlantirish. O'yinning borishi: guruhdagi xohlovchi chiqib biror narsa yoki shaxsni nomini aytmasdan tasvirlaydi va qolgan o'quvchilar ta'rifga ko'ra kim yoki nimaligini topishi kerak. Bu o'yin nutqiy savodxonlikni oshiradi. Bu o'yin ko'proq boshlang'ich sinflarga xos.

❖ Noisy dictation-o'yin maqsadi grammatikani rivojlantirish. O'yinning borishi: Sinfdagi o'quvchilar bir biriga yuzma-yuz qilib joylashtiriladi va vaqt belgilanib bir vaqtda bir birlarini ham eshitib ham ro'parasidagi o'quvchining aytga so'zlarini ilg'ab to'g'ri yoza olishi kerak. Bu o'yin biroz shovqinli bo'ladi va aynan mana shu shovqin ularga hatto shunday vaziyatda ham so'zlarni ilg'ay olishni rivojlantirish imkonini beradi. Listening- eshitish texnikasini oshiradi. Ingliz tilida so'zlar eshitilganidek yozilmaydi, masalan speak-gapirmoq so'zida {ea} diftongi [i] tovushini beradi [spi:k]. Agar o'quvchi so'zlarni to'g'ri anglay olsa demak bu yaxshi natija. Bu o'yin boshlang'ich hamda yuqori sinflarda ham qo'llaniladi.

XULOSA

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, umumta'lim maktablarida ingliz tilini turli sinflar doirasida o'quvchilarni yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ulardagi chet tilini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish va ehtiyojlarini to'liq qondirishga yordam beruvchi pedagogik innovatsion texnologiyalarga asoslangan zamonaviy dars ishlanmalar yordamida dars o'tish o'quvchilarda tilni o'rganish uchun yuqori samara beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Pulatova M.R. Handwritten copies of «Arba'in»works // Indonesian Journal of Education Methods Development. Volume 8, November 2019. – P. 194-196. ISSN: 0738-0593 (№23, SJIF – 5.083).
2. Muxlisa, Sobirjonova, and Qayumova Mohinur. "LINGVOKULTURALOGIYANING KELIB CHIQISH TARIXI." *Евразийский журнал академических исследований* 2.3 (2022): 379-383.
3. Qayumova, Mohinur Murodulayevna. "THEORETICAL-METHODOLOGICAL ANALYZE OF COSMOS AND INDIVIDUAL ON CONTEXT OF EXPERIMENTAL SCIENCE." *Интернаука* 28 (2018): 77-79.
4. Ergashovna M. G. TYPES OF FABRICS AND THEIR ANALYSIS //Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 59-61.
5. Qayumova, Mohinur Murodulayevna, Muxlisa Sobirjonovna Sobirjonova, and Feruz Qurbonaliyevich Saidov. "Galileo's influence on John Milton concept "individual". Similarities and differences between the outlook of Galileo and John Milton." *Science and Education* 2.6 (2021): 494-498.
6. Пассов Э. И. Общительный метод обучения иностранного разговора. — Москва., 1985: — 10 — bet.
7. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. — London., 2001: — 64-bet.
8. Jalolov J. Chet tili o'qitish metodikasi. — Toshkent., 2012: — 48-bet.

Pedagogik ta'lim yo'nalishlarida xorijiy tillarni o'qitishning ahamiyati

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
II bosqich 5BT-22-guruh talabasi

Naimova Diyoraxon

Ilmiy rahbar: Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Xorijiy filologiya fakulteti Ingliz tili

fani o'qituvchisi

Turdialiyeva Shahnoza

Annotatsiya.

Ushbu maqolada bugungi kunda boshlang'ich sinflarda xorijiy tillarni o'qitishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati va qo'llanishi haqida fikr yuritilgan. Ta'lim jarayonida turli interfaol usullarni qo'llashda o'qituvchida mavjud bo'lishi kerak bo'lgan kompetensiyani shakllantirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: xorijiy tillar, pedagogik texnologiyalar, ta'lim jarayoni, kompetensiya, innovatsiya, metod, ta'lim mazmuni.

Kirish

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan buyon barqaror ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotiga ega yangi demokratik huquqiy davlat qurilishini amalga oshirishning o'z yo'lini tanladi. "Ta'lim to'g'risida"gi qonunga muvofiq, jamiyat va davlatning iqtisodiy, ijtimoiy, ilmiy-texnikaviy va madaniy ehtiyojlariga javob beradigan ijtimoiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishi deb e'lon qilindi. Mamlakatimizda ta'lim tizimini islah qilish yangi, eng samarali ta'lim usullari, axborot texnologiyalari va imkoniyatlarini izlashni nazarda tutadi. "O'zbekistonda yangi pedagogik va axborot texnologiyalari ta'limning barcha sohalariga - o'quv jarayoni, ma'muriy boshqaruv, ilmiy sohaga joriy etilmoqda" Yangi pedagogik va axborot texnologiyalari sohasidagi yutuqlar uzluksiz ta'limning barcha bosqichlarida samarali o'qitish usullaridan foydalanish imkonini berdi. O'zbekistonda innovatsion yutuqlar uchun barcha darajalarda sifatli ta'lim tizimi bo'lishi kerak. O'qitish va o'rganish tizimini kengaytirish va yangi o'qitish usullaridan foydalanish nuqtai nazaridan yangi pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanishning past darajasi hali ham mavjud. Pedagogik va axborot texnologiyalaridan keng foydalanish sizga ko'proq moslashuvchanlik va kam xarajat bilan ta'lim olish uchun kurslarni tanlash, oliy

ta'lim tomonidan taqdim etilgan tegishli mutaxassisliklar mazmunini o'rganish imkonini beradi. "Chet tillarni o'qitishning asosiy maqsadi talabalarning kommunikativ madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish, chet tilini amaliy o'rganishga o'rgatishdir". O'qituvchining vazifasi har bir talaba uchun tilni amaliy o'rganish uchun sharoit yaratish, har bir talabaning o'z faoliyatini, ijodkorligini namoyish etishiga imkon beradigan bunday ta'lim usullarini tanlashdir. O'qituvchining ma'suliyati xorijiy tillarni o'qitish jarayonida talabaning bilim faoliyatini faollashtirishdir. Talabalarga xorij tillarini o'qitishda quyidagi metod va usullarni taqdim qilish mumkin. Hamkorlikda o'qitish, loyiha usullari, yangi axborot texnologiyalari, Internet-resurslardan foydalanish, masofaviy o'qitish kabi zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalar shaxsiy yo'naltirilgan,

O'qituvchi dars jarayonida pedagogik texnologiyalarni ishlatishda quyidagilarga e'tibor berishi lozim:

- o'quvchilar ongida muayyan mavzu asosida yangi tushunchalarni hosil qilish;
- yangi mavzuga oid qoida, atamalar mohiyatini ochib berish;
- yangi mavzuni o'tilgan mavzular bilan izchillikda yetkazish;
- o'quvchilarning fikrlash darajasini rivojlantirib borish;
- ta'limiy o'yinlarning izchilligi, xilma-xilligi va qiziqarli bo'lishiga erishish;
- shu mashg'ulotning o'zida yangi bilim asosida shakllangan ko'nikmalarini tekshirib borish;
- o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olish;
- dars jarayonida o'quvchilar ishtirokini kuchaytirib borish.

Demak, shuni ta'kidlash kerakki, kelajagamiz bo'lgan yoshlarning erkin fikrlovchi, barkamol shaxs bo'lib shakllanishi uchun ularni har tomonlama rivojlantirish zarur. Jumladan, xorijiy tillarni o'rganish darajalari mazkur maqsadni amalga oshirishda o'quvchilarning psixologik, jismoniy va ijtimoiy jihatlarini o'rganib, o'zlarini erkin tutishi va fikrini mustaqil ifodalashda to'siq bo'ladigan salbiy psixologik holatlarni aniqlash va bartaraf etishda qo'llanilishi lozim. Demak, boshlang'ich sinflarda ta'lim oladigan o'quvchilarning o'ziga xos bir qator muammolari mavjud. O'qituvchi ham pedagog, ham psixolog bo'lib qolmasdan, ular bilan ishlash texnikasini ham bilishi lozim.

Yuqoridagi maqsaddan kelib chiqib, bugungi kunda xorijiy tillarni o'qitish DTSda ko'rsatilgan «A» bosqich, ya'ni boshlang'ich sinflarni o'z ichiga oladi. Demak, xorijiy til o'qituvchisi 1-2-3-sinflarda ta'lim jarayonida qanchalik ustalik bilan pedagogik texnologiyalardan o'z o'rnida, maqsadli foydalansa, dars samaradorligi yuqori bo'ladi.

Bugungi har bir fan o'qituvchisi o'z fanining xususiyatidan kelib chiqib, ta'lim jarayonida turli interfaol usullardan foydalanmoqda. Bizning yo'nalishimizning maqsadi boshqa fanlardan farqli ravishda noan'anaviy darslarda pedagogik texnologiyalarning turli interaktiv usullaridan foydalanib, kichik yoshdagi o'quvchilarni erkin fikrlashga tayyorlashdir. Davlat ta'lim standartida har bir sinf uchun, masalan, 1-sinf uchun 200 ta, 2-sinf uchun 250 ta so'z va iboralarni o'rgatish maqsadi qo'yiladi, demak, xorijiy til o'qituvchisi pedagogik texnologiyalar asosida yuqorida ta'kidlangan maqsadlarni amalga oshirishi ko'zda tutiladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 8 maydagi «Uzluksiz ta'lim tizimining chet tillar bo'yicha davlat ta'lim standartini tasdiqlash to'g'risida»gi 124-sonli qarori boshlang'ich sinflar uchun xorijiy til o'rgatishning A-1 boshlang'ich darajasi qabul qilindi.

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimida xorijiy tillarni o'rgatish mazkur DTSga muvofiq quyidagi ikki bosqichda amalga oshiriladi:

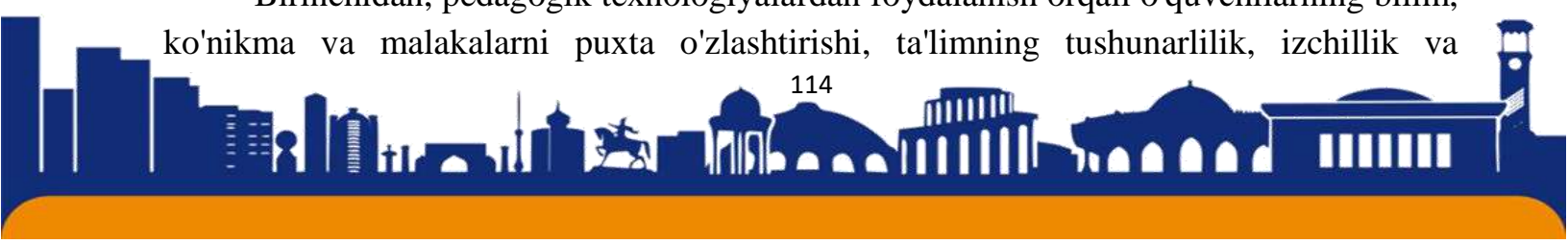
A-1 daraja: boshlang'ich ta'lim (1-4-sinflar);

A-2 daraja: umumiy o'rta ta'lim (5-9-sinflar).

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga xorijiy til o'qituvchilari nimalarni o'rgatishi, qaysi pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarga eng qulay usullar va uslublar yordamida tilni o'rgatish kerakligini ko'rsatish ta'limning innovatsion yo'nalishlarni tatbiq etishga undaydi. Tilni o'rgatishda o'qituvchi innovasiya - pedagogik texnologiyalarni ta'lim tizimiga kiritish, ta'lim tizimida eng ilg'or texnologiyalarni joriy qilish orqali ta'lim tizimini isloh qilish, ta'lim samaradorligini oshirish, shaxs ijtimoiylashuvini ta'minlash, bu borada muayyan muvaffaqiyatlarga erishish ta'lim jarayonida bolaga do'stona munosabatlarni shakllantirishga urinish natijasida vujudga keladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari darslarining to'g'ri, aniq, izchil samarali bo'lishi uchun bugungi kunda o'qituvchi quyidagilarga e'tibor berishi lozim.

Birinchi, pedagogik texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarni puxta o'zlashtirishi, ta'limning tushunarlik, izchillik va

kirishimlilik, nazariyani amaliyot bilan bog'lash, ko'rgazmalilik, bugungi kunning yangi yondashuvlari, multimedia o'quvchilarning ongliligini amalga oshirish orqali ta'minlanadi.

Ikkinchidan, boshlang'ich sinf o'quvchilariga faqatgina xorijiy tilni o'rgatishgina emas, balki o'z do'stlari bilan muloqotni tashkil qilish ham muhim ahamiyat kasb etishi lozim.

Uchinchidan, har bir o'qituvchi pedagogik texnologiyalardan dars jarayonida foydalanishda interfaol usullardan o'z o'rnida foydalanishi zarur.

To'rtinchidan, o'quvchilarning fikrlash faoliyatini shakllantirish uchun o'qituvchi o'quvchilarning fiziologik rivojlanishini hisobga olib, turli didaktik va rolli o'yinlar tashkil etishi lozim.

Beshinchidan, o'qituvchi interfaol usullardan - o'qituvchi va o'quvchi hamda o'quvchilararo birgalikdagi harakatdan foydalanishi kerak.

Oltinchidan, o'quvchilar o'tilgan mavzuni esdan chiqarmasliklarining oldini olish maqsadida takrorlash passiv amalga oshirilmasligi kerak.

Boshlang'ich sinflarda «Dars - muqaddas» kontekstida pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish bugungi kunda muhim, dolzarb hisoblanadi.

TADQIQOT NATIJALARI

Ma'lumki, bugungi kunda ilm-fan, texnika, axborot tizimi shiddatli rivojlanmoqda. O'qish va o'qitishda kundalik faoliyatga qatnashish uchun har tomonlama mukammal bilim, malaka va ko'nikmaga ega bo'lishni davrning o'zi talab qilmoqda. Zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitishning ilg'or uslublarini joriy etish yo'li bilan o'sib kelayotgan yosh avlodni chet tillarga o'qitish, shu tillarda erkin so'zlasha oladigan mutaxassislarni tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish hamda buning negizida ularning jahon sivilizatsiyasi yutuqlari hamda dunyo axborot resurslaridan keng ko'lamda foydalanishlari, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirishlari uchun shart-sharoit va imkoniyatlar yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrda «Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PK-1875-sonli qarori qabul qilindi. 2012 yildan boshlang'ich sinflarda xorijiy tillar o'qitish muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Ta'lim muassasalarida o'quvchilarga bilim berish bilan bir qatorda xorijiy til

o'qituvchilarining o'zlari ham 2013 yil o'quv yilidan boshlab haftaning juma kunlari - «Xorijiy til o'qitish metodikasi kuni»da tajribali trenerlar yordamida qo'shimcha kurslarda ta'lim olmoqdalar. Demak, o'qituvchilarda xorijiy tillarni zamonaviy talablar asosida o'qitish uchun kompetensiyalar shakllanmoqda.

Bugungi kunda 1-sinfdan boshlab xorijiy tillarni o'qitishni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun pedagoglarga pedagogik, psixologik talablar qo'yilmoqda. «O'qituvchi kimni o'qitadi, nimani o'rgatadi va qanday texnologiyalar asosida o'rgatadi?», degan savol qo'yiladi. Buning uchun xorijiy til o'qituvchisi, avvalambor, o'z ona tilini, uning fonetikasi, grammatikasini mukammal bilgandagina xorijiy tilni qiyoslash orqali o'quvchilarga o'rgata oladi.

Uzluksiz ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan har bir o'qituvchi, jumladan, xorijiy til o'qituvchilari tilshunoslik bo'yicha quyidagi zaruriy kompetensiyalarga ega bo'lishlari lozim: lingvistik, sotsiolingvistik, pragmatik.

MUHOKAMA

Tilshunoslikka oid bu kompetensiyalar umumiy holda tavsiya etilgan. Ularni «Klaster» usuli orqali qismlarga bo'lib o'rganish mumkin. Kompetensiyaviy yondashuvni amaliyotga tatbiq etish uchun tajribali mutaxassislarning 1-2- va 3-sinflarda xorijiy tillarni o'rgatishining ahvolini o'rganish, monitoring qilish yoki ularning faoliyatini o'rganish va ularga metodik yordam berish bugungi asosiy vazifalardan biridir.

Shu maqsadda Surxondaryo viloyati xalq ta'limi boshqarmasi, viloyat xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti tashabbusi bilan 2014 o'quv yilida viloyat xorijiy til o'qituvchilarining metod birlashmasi tashkil etildi. Metodik birlashmaga viloyatda faoliyat yurituvchi xorijiy til o'qituvchilari a'zo bo'lib, har oyda bir marta viloyat tumanlari maktablarida ochiq darslar tashkil etilmoqda, yosh o'qituvchilarga uslubiy yordam ko'rsatilib kelinmoqda. Bu esa o'z navbatida bugungi yoshlarga tavsiya etilayotgan kompetensiyalar qay darajada shakllanganligini o'rganish va ularga amaliy yordam berishda qo'l kelmoqda. «XXI asr o'qituvchisi tobora taraqqiy etib borayotgan bugungi fan-texnika yutuqlariga har doim hozirjavob bo'lishi, ulardan o'z darslarida samarali foydalana olishi kerak bo'lmoqda. Bu esa o'z navbatida kompetentli o'qituvchilarning ko'proq bo'lishiga bog'liqdir. Darslarda qo'llanadigan ilg'or pedagogik texnologiyalar o'quvchilarda xorijiy til faniga bo'lgan mehr-muhabbat tuyg'ularini uyg'otish, ularning chet tiliga bo'lgan qiziqishini oshirish va bu tilni mukammal bilish darajasiga ko'tarish, mantiqiy aniq va to'liq nutq egasi bo'lishiga erishish kabi muhim vazifalarni bajarishga yordam beradi»1.

O'qituvchilarimiz bugungi kunda ta'limning an'anaviy va noan'anaviy shakllari asosida darslarni tashkil qilib kelmoqdalar. Bizning bugungi kundagi asosiy vazifamiz DTS asosida o'quvchilarni har tomonlama erkin fikrlovchi, o'zining mustaqil fikrlarini to'liq bayon eta oladigan barkamol avlod qilib tarbiyalashdir. Demak, dars davomida shogirdlarimizni «o'quvchi-tinglovchi» sifatida emas, balki o'qituvchi bilan bimalol bahslashish ko'nikmalariga ega bo'lgan faol o'quvchilar sifatida tayyorlashimiz kerak bo'ladi.

XULOSA

Demak, «O'qituvchi chet tili darslarini pedagogik texnologiyalardan foydalanib shunday tashkil etsinki, u samaraga erishsin». Bu esa o'z navbatida yuqori kompetensiyaga erishgan o'qituvchining pedagogik mahoratiga bog'liqdir.

Bizga ma'lumki, xorijiy tillarni o'rganishga nisbatan eng qulay bo'lgan davr 5-8 yosh bo'lib, bu davrda bola tomonidan o'z ona tilini o'rganish tizimi to'liq o'rganilgan bo'lib, xorijiy tilni egallashga ongli ravishda yondashadi, atrofdegilar bilan xorijiy tilda aloqaga kirishish unchalik qiyinchilik tug'dirmaydi. Bolalikda xorijiy tillarni o'rganish jarayoni orqali rivojlanadigan layoqatlar bolaning kommunikativ qobiliyatlari rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrda «Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PK-1875-sonli qarori. // «Xalq so'zi» gazetasi, 11.12.2012 y., 240 (5660)-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 8 maydagi «Uzluksiz ta'lim tizimining chet tillar bo'yicha davlat ta'lim standartini tasdiqlash to'g'risida»gi 124-sonli qarori. // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2013 y., 20-son, 251-modda.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. - T.: «Ma'naviyat», 2008.
4. Jumanazarov I.I. Chet tili darslarida pedagogik texnologiyalarni tashkil etish - dolzarb muammo. / «Boshlang'ich ta'lim sifati va samaradorligini oshirish: muammolar, yechimlar» mavzusidagi Respublika amaliy konferensiyasi. - T.: 2014.
5. Kenjaboyev A. Pedagogik texnologiyalar - dars samaradorligining muhim omili. - T.: «Navro'z», 2012.

**MAKTABGACHA BO'LGAN YOSHDA GI BOLALARDA CHET TILLARINI
O'QITISHNING ILMIY PEDAGOGIK ASOSLARI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

II bosqich 5BT-22-guruh talabasi

Musayeva Iroda

Ilmiy rahbar: Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Filologiya fakulteti Ingliz tili

fani o'qituvchisi

Mohinur Qayumova Murodullayevna

mohinurqayumova2606@gmail.com

Annotatsiya:

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatish usullari yozilgan bo'lib, hozirda ingliz tili dunyo tili bo'lib bormoqda shu bois uni maktabgacha ya'ni boqcha yoshidan boshlash kerak maqola shu haqida ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: chet tili, so'zlar, fanetika, qoida, dog, rebbit, Ritmik musiqa, metodika.

KIRISH

Bugungi kunda xorijiy tillarni bilish ko'nikmasi professional ta'limning ajralmas qismlaridan biri bo'lib bormoqda. Bu maktabgacha ta'lim jarayonini ham chetda qoldirgani yo'q. Yoshlar ta'limi davomida xorijiy tillarni o'rgatishning ahamiyati sezilarli darajada oshdi. Hozirgi kunda maktabgacha ta'limga etibor berish, davlatning ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy jihatdan rivojlantirish demakdir. Yoshlarimiz zamonaviy va har taraflama yetuk malaka ega kadr bo'lib yetishishlari uchun hamma sharoitlar yaratilgan. Bundan tashqari yuksalish asrida bilim olishga anchagina ko'proq e'tibor qaratilgan. Shuningdek, biz yoshlar O'zbekiston kelajagini porloq qurishimiz uchun, avvalo, samarali va sifatli bilimga ega bo'lishimiz zarur. Shu o'rinda chet tilini o'rganish va o'rgatishni kuchaytirishimiz, xorijiy top universitetlar bilan exchange dasturlarini amalga oshirishimiz hamda bu orqali ko'plab metodlarni o'rganib tatbiq etishimiz zarur.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

Bolada o'z ona tilini o'rganishida tabiiy ravishda amalga oshdigan ushbu jarayonlarni qo'shimcha tilni o'rganayotganida uning nutqiga alohida e'tibor bilan qarab turish kerak bo'ladi. Olimlar fikricha, ko'pincha bolaga chet tilini o'rgatish uning shakllangan ona tilisi asosida olib boriladi. Agar uning o'z tili yaxshi shakllangan bo'lsa, uning o'rganayotgan boshqa tilidagi so'zlarni o'zlashtirib olishi osonroq bo'ladi.

Xorijiy til o'rganishning eng qulay va oson o'zlashtirish davri bu maktabgacha bo'lgan davr hisoblanadi. Katta yoshdagi bolalarda til o'rganishning o'ziga xosligini aynan tug'ma qobiliyat deb atash mumkin. Chet tilini o'zlashtirish bolaning umumiy ruhiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi vositalardan biri bo'lib, N.A.Taras'yukning ta'kidlashiga ko'ra, "Tilda muloqot qilish va nutqiy faoliyat orqali bola rivojlanadi, tarbiyalanadi, olamni va o'zini taniydi, xususan xorijiy ta'lim jarayoni bolaga berish mumkin bo'lgan o'sha barcha ma'naviy boylikni egallaydi".

Chet tilini o'qitishning asosiy muammosi talabaning yoshi. Ma'lumki, bolalar o'rganish uchun qulayroqdir. Yaqin vaqtgacha o'qitish metodikasi bolalarga qaratilgan edi maktab yoshi, endi ota-onalar chet tilini o'rganishni iloji boricha erta boshlashga intilmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarni chet tiliga o'rgatishning asosiy maqsadlari:

- bolalarda chet tilida boshlang'ich muloqot qobiliyatlarini shakllantirish;
- o'z maqsadlariga erishish, hayotiy aloqa sharoitida fikr va hissiyotlarini ifoda etish uchun chet tilidan foydalanish qobiliyati;
- chet tillarini yanada o'rganishga ijobiy munosabat yaratish;
- boshqa mamlakatlar hayoti va madaniyatiga qiziqishni uyg'otish.

Maktabgacha yoshi, ayniqsa, chet tilini o'rganishni boshlash uchun juda qulaydir. Bu yoshdagi bolalar til hodisalariga nisbatan sezgirligi bilan ajralib turadi, ular o'zlarining nutq tajribalarini, tilning "sirlarini" tushunishga qiziqishadi.

MUHOKAMA

Yana bir samarali metodlardan biri bu ularning o'zlari yoqtirgan va sevib o'ynaydigan narsalaridan foydalangan holda o'rgatishdir. Ma'lumki, ota-ona farzandi uchun kerakli birinchi raqamli shaxslardir. Shu uchun ham ularning ta'lim tarbiyasi hamda bilim olishlari uchun avvalo ular javobgar hisoblanishadi. Shuningdek, ularda ilk qiziqishni uyg'otish, ma'lum bir yo'nalish tomoga boshlash uchun ham ularning ahamiyati kattadir. Bunda biz ko'rishimiz mumkinki, bola o'zning sevimli o'yinchog'iga yoki kitobiga qiziqishi boshqa

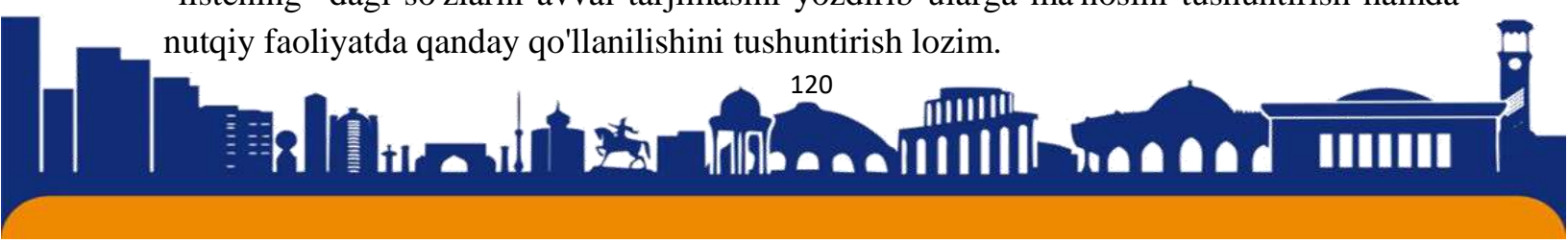
narsalardan ko'ra ko'proq bo'ladi. Va shu orqali bola yangi so'z yoki terminni o'rganyotgan vaqtda, o'sha yoqtirgan narsasi orqali o'rganadi. Va o'sha sevimli o'yinchog'i orqali o'sha so'z ham sevimliga aylanadi.

Shuning uchun hozirda Xitoyda tarbiyachidan rasm chizish mahoratiga ega bo'lish talab qilinadi. Bu nafaqat o'qitishning qiyinchiliklarini qisqartiribgina qolmay, balki o'quvchilarni o'rgangan bilimlarni asta-sekin mustahkamlashga yordam beradi. O'quvchilar ingliz tilini o'rganish jarayonida o'zlaridagi yutuqlarni his etishlari uchun har bir o'quv mashg'ulotiga mukammal yondashish kerak. Ana shundagina bolalarda o'rganishga motivatsiya uyg'onadi. Hozirgi kunda Xitoylik bog'cha yoshidagi bolalar yangi bilimni qabul qilish imkoniyatlari juda ilgarilab ketganligi sababli bog'chalardagi o'qitish dasturlari shunga mos ravishda intensivlashtirilgan.

Natijalar

Umumiy qilib aytganda, aslida chet tilini o'rganishni bolaning juda ham yosh davirlardan boshlagan ma'qul hisoblanadi. Kichik yoshdagi bolalarning miyya faoliyati to'xtovsiz o'sish rivojlanishda davom etayotgani uchun ular miyya faoliyati to'liq shakllanib bo'lgan, katta shaxslarga nisbatan yangi ma'lumotni ancha tezroq qabul qilish qobiliyatiga egadirlar. Ushbu o'ziga xosliklarni inobatga olgan holda darsni rejalashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi

Barcha o'quvchilar singari, bolalar ham turli xil ta'lim uslublariga ega. Bolalar uchun moljallangan ta'lim barcha ta'lim uslublarini hisobga oladi. Taktik va kinestetik o'rganish turlari o'quvchidan alohida e'tibor talab qiladi. Boshlang'ich maktablarda o'quvchilarning iqtidorlari, malakalari, bilimlari va qiziqishlari kengroq boladi. Chet tilini o'rganish, shuningdek, o'rganuvchining yaxshi tushuna olish qobiliyatiga bog'liqdir. Chet tilini o'rgatish mobaynida har bir bolani harakati uchun rag'batlantirib borish talab etiladi. Ularda akustik, kinestetik, ritmik va vizual farqlashni rivojlantirish kerak. Bolalar tez o'rganishadi, lekin tezda unutishadi. Shuning uchun, nutqni bir necha bor takrorlab, shu mavzuga doir o'yin yoki tarqatmalar orqali bolalarning esida qolishiga yordamlashish mumkin. Kurslar doim bo'lib, muntazam takrorlashlar ajralmas qismidir. Xorijiy tillarni muvaffaqiyatli o'rgatish keng qamrovli usullarni talab qiladi. Bunga yana bir misol sifatida, bolalarga ingliz tilidagi yoki o'zlari o'rganayotgan tildagi "listening" ya'ni eshittirishlarni qo'yib berish hamda bu bolaga qanchalik ta'sir qilishini kuzatish zarur. Agar ularga bu eshittirishlar tushunarsiz bo'lsa undanda osonroqlarini tinglatish zarur. Shuningdek "listening" dagi so'zlarni avval tarjimasini yozdirib ularga ma'nosini tushuntirish hamda nutqiy faoliyatda qanday qo'llanilishini tushuntirish lozim.

Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasining o'ziga xos hususiyati ularning tafakkurining dangalligi, serharakat va rang - barang narsalarga moyilligida o'z ifodasini topadi. Shu boisdan yosh bolalarga biror narsani o'rgatish jarayonida yorqin va rangli ko'rinish juda yaxshi natija bera oladi. Agar bola o'zi ko'radigan narsa, rasm yoki harakat bilan bevosita bog'liq bo'lsa, bola chet tilidagi so'zni ancha tez o'rganadi. Shuning uchun she'r va qo'shiqlarni o'rganish jarayonida pedagog ularni harakatlar va imo- ishoralar bilan birga bajarishi kerak bo'ladi. Darsni to'g'ri, pedagogik va uslubiy ravishda tashkil etish katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Darsning har bir elementi yosh va psixologik hususiyatlarni hisobga olgan holda rejalashtirilishi va amalga oshirilishi kerak

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, maktabgacha yoshdagi bolalarga xorijiy til o'qitish jarayoni bir muncha murakkabroq va pedagog bu qiyinchiliklarni ko'ra olgan holda har bir bolaga alohida psixologik jihatdan yondosha olishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. D.R.Babayeva. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi. Darslik. - T.: "Barkamol fayz media", 2018.

2. Qodirova F.R., Toshpo'latova Sh.Q., Kayumova N.M., A'zamova M.N. Maktabgacha pedagogika, Toshkent, 2019.

3. Ibragimov, X., and Abdullayeva Sh. "Pedagogika nazariyasi (darslik)." T.: Fan va texnologiya 288 (2008).

4. Ibragimovich X. I. O 'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMIDA KREDIT - MODUL TEXNOLOGIYALARINI QO 'LLASHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI //INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL. - 2021. RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR DAVRIDA TILLARNI INTENSIV O'QITISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK JIHATLARI RESPUBLIKAILMIY-AMALIY ANJUMANI 2023-yil 2-iyun

6. Махмудов А. Х. ИНТЕНСИФИКАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТА «ШАХМАТЫ» ЧЕРЕЗ РЕШЕНИЯ ШАХМАТНЫХ ЗАДАЧ: 10.53885/ед. 2022.49. 38.098 Махмудов Абдулхалим Хамидович, д. 2 п. н, зам. директора Узбекского научно-исследовательского института педагогических наук им. Кары Ниязи, abduhm@yandex.ru //Научно-практическая конференция. - 2022. - С. 766-768.

7. Махмудов А. Х., Абдурахмонов З. Б. Таълимда замонавий рақамли технологияларидан фойдаланишнинг ютуқлари ва муаммолари //Academic research in educational sciences. - 2021. - Т. 2. - №. CSPI conference 3. - С. 97-99.

8. www.fayllar.org

**MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARGA INGLIZ TILINI O'QITISH
METODIKASI**

Zamira Asomiddinova

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim jarayonida ingliz tili fanini takomillashtirish va o'qitish, maktablarda, bog'chalarda, ingliz tili fanini o'qitish va uni takomillashtirish istiqbollari, ingliz tili o'qitishda texnik vosita va ko'rgazmali qurollardan foydalanish malakalarini shakllantirish, ingliz tili o'qitishning umumta'limiy maqsadi o'z oldiga quyidagi vazifalari, o'quvchilarda til o'rganish mohiyatini tafakkurni va madaniyatni rivojlantirish haqida batafsil bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Til o'rganish jamiyatdagi, bag'oyat muhim sohalardan hisoblanadi, muloqot vositasi, tafakkur, o'qitish usullari.

KIRISH:

Ingliz tilini bog'cha, maktabning ilk davridan takomillashtirish zarur. Muloqot vositasi bo'lmish tilni tabiiy muhitda oilada jamoatchilik orasida yoki uyushgan holda darsda amaliy egallash mumkin. Til hodisalariga oid bilimlar esa nazariy jihatdan o'rganiladi. Har bir o'quvchi darsda faol va zavq bilan ishlashi, bilimga bo'lgan ishtiyoqning paydo bo'lishi va takomillashidan boshlang'ich nuqta sifatida foydalanishi, muhim e'tiborni o'rganishga qiziqishni chuqurlashtirishga qaratishi lozim.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:

Ma'lumki, chet tilni o'rgatish – o'rganish muayyan jihatlari bilan ona tili va ikkinchi tildan keskin farqlanadi. Bu esa o'z navbatida, tegishli chet tili o'qitish texnologiyasini qo'lashni taqozo etadi. Shu jumladan zamonaviy axborot texnologiyalari, kompyuterlashtirish va kompyuter tarmoqlari negizida ta'lim jarayonini axborot bilan ta'minlash shakllanib boradi. Natijada o'quv faoliyat jarayoni ham yangilikka muhtoj bo'lib qoladi. Bu holatdan chiqish uchun darslarni innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish o'qituvchining bu – faoliyatini amalga oshirish uchun tayyorgarlik darajasi. Innovatsion muammolarni hal qilish muhim zamonaviy ilmiy fikrlash yo'nalishlariga qo'shish. Innovatsion jarayonlarni o'rganish va innovatsion pedagogik masalalarni yechish ta'lim sohasida innovatsion jarayonlarning borish xususiyatlarini o'rganishdan iborat.

Til tajribasi termini Yevropa tillarida chop etilgan metodik adabiyotlarda deyarli uchramaydi, chunki rus, ingliz, nemis, fransuz maktablarida yagona ona tili chet til o'rganishda hisobga olinadi. Tafakkurni shakillanishida alohida hizmat o'taydigan birinchi tildir.

O'quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda, bilimlar tizimini ma'lum bir usulda berishdan iborat. Ko'rinib turibdiki, yoshlarga tilni o'rgatish, yaxshi bilishni, o'qitish metodlaridan foydalana bilishni talab etadi. Shuningdek, u pedagogika, psixologiya va boshqa fanlarni chuqur bilishi zarur. Bu jarayonda o'qituvchi fidoyi kasb egasi sifatida o'quvchilarning dunyoqarashini boyitishi lozim. O'qituvchi kasb sifatida mantiq dahosi bo'lishi va shu mantiqni darsda qo'llay bilishi kerak.

Natijalar:

Mashg'ulotning asosiy muhim maqsadi bolalarning intellektual qobiliyatlarini, mustaqil tanlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek chet tillarini egallashga qiziqtirishdan iborat. Dars davomida bolaning faolligini va til o'rgnishga bo'lgan qiziqishini yanada oshadi. Binobarin, o'qituvchi o'quvchilar tafakkurini faollashtiradigan, mustaqil bilimlarini ifodalovchi yangi faol o'qitish metod va usullaridan foydalana bilishi joiz.

Ingliz tiliga qiziqish uyg'otish o'qitish uslubining yuqori saviyasi va o'quv ishining qanchalik mahorat bilan qurilganligiga bog'liq. Har bir o'quvchi darsda faol bo'lishi, zavq bilan ishlashi va bilimga bo'lgan ishtiyoqning paydo bo'lishi va rivojlanishidan boshlang'ich nuqta sifatida foydalanishi, asosiy e'tiborini bilimga bo'lgan qiziqishini chuqurlashtirishga qaratishi lozim.

Bu, ayniqsa, bolalarning u yoki bu fanga bo'lgan doimiy va qiziqishini aniqlashda, u qayta shakllanganda juda muhimdir. Ingliz tilini nafaqat bu tilni boshqa tillarni o'rganish o'sha davlatni madaniyatini urf odatlarini yaqindan bilishga yordam beradi. Maktablarda chet tili o'qitish metodikasi fani erishgan yutuqlarni egallash talabalar uchun quydagi imkoniytlar yaratadi. 1-kelajak kasbiy faoliyatlariga puxta nazariy zamin tayyorlaydi. 2-Ta'limning zamonaviy metodlari, tashkiliy formalari va vositalari bilan atroflicha tanishtiradi 3- talabaning olgan metodik bilimlarini amaliyotda samarali qo'llay olish uchun ko'nikma va malakani hosil qiladi. 4- barcha fanlardan o'zlashtirgan nazariy bilim va amaliy malakalarini maktab ta'lim-tarbiya ishida ijodiy tatbiq etishga ko'maklashadi.

O'rgatish uchun o'qituvchi fanlarni yaxshi bilishi, o'qitish usullaridan mohirona foydalana olishi zarur. Shu bilan birga pedagogika, psixologiya va boshqa fanlarni ham chuqur bilish zarur. Shuning uchun o'quvchilarning tafakkurini faollashtirish, mustaqil bilimlarini ifodalash uchun o'qitishning yangi faol uslub va uslublari o'rgatiladi.

Muhokama:

Tilni o'rganish bu ilmiy dunyoqarashni, o'sishiga yordam beruvchi asosiy yollardan biridir. Biroq birgina nazariy bilimlarning o'zi, yatarli bo'la olishiga ishonish qiyin, til o'rganishda, o'sha davlatda biroz vaqta yashash, va ko'proq muloqot uchun do'stlashish ham bir yo'lidir. O'qtuvchi tomonidan jon kuydirib o'tigan mavzu va metodlar ham yetarli natija ko'rsatmaganda bu yo'l natija berishi mumkin. O'qitishning ma'lum mohiyatini va o'qituvchilarning aqliy faoliyati saviyasi bilan ta'sirlanadigan eng oqilona usullarini tiklash va qo'llanishini bilish, darsga tayyorlanishda yoki darsning o'zida yuzaga keladigan aniq uslubiy vazifalarni hal qilishda kerakdir.

Bolalar ongini hisobga olgan, holda balki sifatini xarakterlaydigan quyidagilarni ham e'tiborga olish zarur. O'qitish metodlaridan, ta'limning yangi mazmuniga, yangi vazifalariga mos keladiganlariga ongli tanlab olish uchun oldin hamma o'qitish metodlarini tasniflashni o'rganib chiqish kerak.

O'quvchilarni til o'rganishga tayyorlashda ishni nimadan boshlash yangicha yechim topishni taqozo etadi. Tilni "jiddiy" o'rganish uchun o'quvchilarni partaga o'tqazishdan oldin, balki ular bilan turli o'yinlar o'tkazish lozimdir. Maktabga tayyorgarligida didaktik o'yinlardan foydalaniladi, biroq bu o'yinlar, birinchidan mantiqiy va til o'rganishga mazmun boyitilgan bo'lmog'i, ikkinchidan ular mashg'ulotning o'zida emas, balki undan oldin yoki keyin o'tkaziladi.

XULOSA:

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, hozirgi kun o'quvchisini bugungi zamonning talablari asosida o'qitish zarur. Darhaqiqat, yangi texnologiyalar zamonida dunyoga kelayotgan o'g'il-qizlar o'zining bir qator umumiy sifatleri bilan ajralib turadi. Turmush tarzimiz, qiziqish va xohish-istaklarimiz global makonda qariyb o'xshash tus olayotgan bir vaqtda kechagi o'qitish usullari bilan maqsadga erishib bo'lmaydi. Zamon bilan hamqadam takomillashib borgandagina yuqori intellektual avlodni tarbiyalash imkoniga ega bo'lamiz. O'quvchilarda tilni o'rgatish orqali tafakkurni va madaniyatni shakllantirishdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jalolov Jamol. «Chet tili o'qitish metodikasi», T., «O'qituvchi», 2012. Foreign Language Teaching Methodology

**O‘ZBEK ALLOMASI ABU ALI IBN SINONING FALSAFIY
QARASHLARIDA BORLIQ MASALASI**

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tadbirkorlik va boshqaruv fakulteti
matematika va informatika yo‘nalishi mustaqil izlanuvchi talabalari*

Xursanova Mo‘tabarxon Valijon qizi

Xurramova Mashxura Ro‘zimurod qizi

Xolniyazova Ruxshona Nortosh qizi

Email: ruxshonaxolniyozova@gmail.com

jajjimalikaerkatoy@gmail.com

zaynuddinxurramov@gmail.com

ANNOTATSIYA

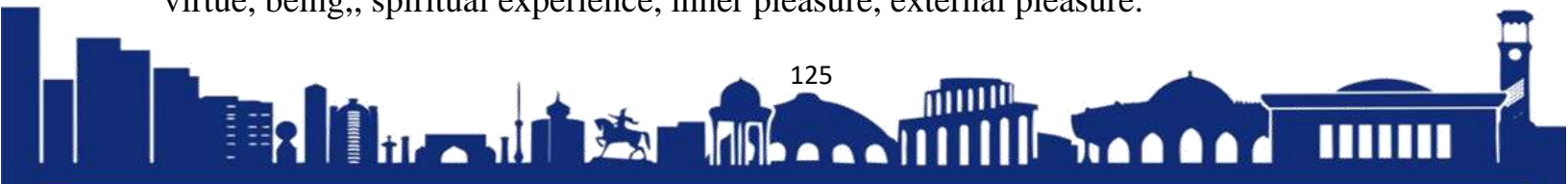
O‘rta asrlarda Sharq olamida yashab ijod etgan buyuk alloma va mutafakkirlarning ilmiy merosini chuqur muhokama qilish va anglash, uning zamonaviy sivilizatsiya tarixida tutgan o‘rni va roliga baho berish bugungi kun falsafasining dolzarb masalalaridan biridir. Ana shu bebaho ilmiy merosni yanada teran tadqiq etish va ommalashtirishga qaratilgan sa’y-harakatlarga yangi turtki berish, Sharqning ulug‘ allomalari tomonidan amalga oshirilgan kashfiyotlar zamonaviy ilm-fan va taraqqiyot uchun naqadar dolzarb va zarur ekanini ochib berishning ahamiyati ham shunchalik muhimdir.

Kalit so'zlar: Ibn Sino, "Al-Ishorat va at-tanbihot", baxt, ruh, ong, tana, fazilat, borliq, ruhiy tajriba, ichki zavq, tashqi zavq.

ABSTRACT

An in-depth discussion and understanding of the scientific heritage of the great scholars and thinkers who lived and worked in the Middle Ages in the Middle Ages, and an assessment of its place and role in the history of modern civilization is one of the most pressing issues of modern philosophy. It is equally important to give a new impetus to the efforts to deepen the study and popularization of this invaluable scientific heritage, to reveal the relevance and necessity of the discoveries made by the great scientists of the East for modern science and development.

Keywords: Ibn Sina, "Al-Isharat wa at-tanbihot", happiness, soul, mind, body, virtue, being, spiritual experience, inner pleasure, external pleasure.

АННОТАЦИЯ

Углубленное обсуждение и понимание научного наследия великих ученых и мыслителей, которые жили и работали в средние века в Средние века, а также оценка его места и роли в истории современной цивилизации является одним из наиболее актуальных вопросы современной философии. Не менее важно придать новый импульс усилиям по дальнейшему изучению и популяризации этого бесценного научного наследия, выявить актуальность и необходимость открытий великих ученых Востока для современной науки и развития.

Ключевые слова: Ибн Сина, «Аль-Ишарат ва ат-танбихот», счастье, душа, разум, тело, добродетель, бытие, духовный опыт, внутреннее удовольствие, внешнее удовольствие.

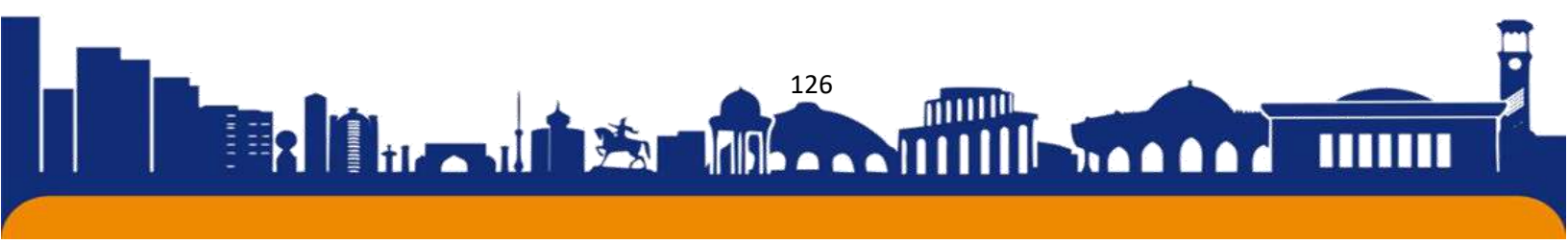
KIRISH

“Mavjudodning klassifikatsiyasi to’g’risidagi risola” da hakimlar boshlig’i Abu Ali ibn Sino shunday yozgan: “Borliq ikki qismga bo’linadi, ulardan biri borlig’i o’z zotidan bo’ladigan, ikkinchisi esa borlig’i o’z zotidan boshqasidan bo’ladigan narsalardar¹”. Ya’ni borliqni anglatuvchi tushunchalar bir-birini tashkil etadi va ular o’z zotidan (yuzaga keladigan) zaruriy vujud (vujudi vojib) deb ataladi. Keyingisi esa, o’z chegarasida mumkin bo’ladigan vujud (vujudi mumkin) deyiladi.

Zaruriy vujud o’zidan boshqasidan qat’iy nazar, o’z zotiga nisbatan yo’q bo’lishi faraz qilinsa, bu be’manilik bo’lib qoladi. Vujudi mumkin (bo’ladigan vujud), tom ma’noda olganda, ikki ma’noda keladi, ulardan biri yo’q bo’lishi mumkin bo’lgan narsalar ma’nosida keladi.

Birinchi ma’nosi – umumiy (mumkin bo’lgan vujud) deb ataladi, chunki u zaruriy vujudni ham, mumkin bo’lgan vujudni ham o’z ichiga oladi va har ikkisi uchun ham jinsdan bo’ladi, ikkinchi ma’nosida esa xususiy mumkin deyiladi va birinchisiga nisbatan xususiyroq tuchuncha bo’ladi.

Xususiy mumkin ikkiga bo’linadi: birinchisi borlig’i o’z zotidan bo’lgan va borlig’i o’z zotidan bo’lmay, boshqa narsalar tufayli bo’lgan, bulardan birinchisi substansiya (javhar), ikkinchisi esa, aksidensiya (obraz) deyiladi. Birinchisi (substansiya) ma’lum joy bilan bog’liq bo’lmagan narsa deb ta’riflanadi, ikkinchisi esa, mavjudlikdagi faqat ma’lum joy bilan bog’liq bo’lgan narsa, deyiladi. Bu yerda joy deganda tugal ob’yektni nazarda tutamiz.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ibn Sino aksidensiyalar haqida fikr yuritar ekan, "Aksidensiyalar ham ikki turda bo'ladi: biri ob'yektsiz mavjud bo'lmagan aksidensiya, ikkinchisi esa ob'yektsiz ham mavjud bo'lgan aksidensiyadir".¹⁴

Bulardan birinchisining o'zi ham yana ikkiga bo'linadi, biri ob'yekt bilan ham real, ham aqlga bog'liq bo'lgan aksidensiya, uch sonining toqligi, to'rt sonining juftligi kabi va ikkinchi ob'yekt bilan faqat real bog'liq bo'lgan aksidensiyadir: bir uchburchak burchaklarining yig'indisi ikki to'g'ri burchakka tengligi kabi. Ikkinchi turdagi aksidensiya (ya'ni, obyeksiz ham mavjud bo'lgan) esa, ob'yekt bilan bog'liq bo'lmay, mustaqil mavjuddir¹⁵. Bu ham ikkiga bo'linadi: biri – yo'qolishi sekinlik bilan bo'ladigan aksidensiya, masalan, gullarning qizilligi yoki yigitlarning yoshlik holati.

Ikkinchisi yo'qolishi tez bo'ladigan aksidensiya, masalan, uyalgan kishining qizarishi yoki qo'rqqan kishining oqarishi kabi.

Substansiya ham o'z navbatida ikkiga bo'linadi, bulardan biri – sodda, ikkinchisi murakkabdir. Sodda substansiya – bular bir substansiyadan iborat bo'lgan qismlardan tashkil topmagan substansiyasidir. Sodda substansiya olov, havo suv va turli tabiiy xususiyatlarga ega bo'lgan narsalardan tuzilgan substansiyadir. Murakkab substansiya esa, har biri substansiyadan tashkil topgan narsalardir. Sodda substansiyaning o'zi ikkiga bo'linadi: murakkab substansiyaning tarkibiga kiradigan va murakkab substansiyaning tarkibiga kirmaydigandir.

Murakkab substansiyaning tarkibiga kiradigan sodda substansiya ham ikki xil bo'ladi:

1 – qabul qiluvchi bo'lak bo'lib, materiya(xayulo) deyiladi. Materiya shunday narsaki, uning mavjud bo'lgani bilan murakkab narsalar vujudga kelmaydi, masalan, yog'och kursiga nisbatan shundaydir.

2 – qabul qiluvchi bo'lak, bu shakl(surat) deyiladi. Shakl shunday narsaki, u mavjud bo'lsa, murakkab narsalar ham vujudga keladi, masalan, kursi yog'ochga nisbatan

¹⁴ Ibn Sino. رسالة نبي نوح بن الموحودات ("Mavjudodlarning taqsimlanishi haqida risola"), qo'lyozma.

Ko'chiruvchisi va ko'chirilgan yeri noma'lum. 1664 – yilda ko'chirilgan, 18x24,5 o'lchamda, 2

¹⁵ Ibn Sino. رسالة نبي نوح بن الموحودات ("Mavjudodlarning taqsimlanishi haqida risola"), qo'lyozma.

Ko'chiruvchisi va ko'chirilgan yeri noma'lum. 1664 – yilda ko'chirilgan, 18x24,5 o'lchamda, 2 varaq, 19 yo'l, arab tilida. – B. 2.

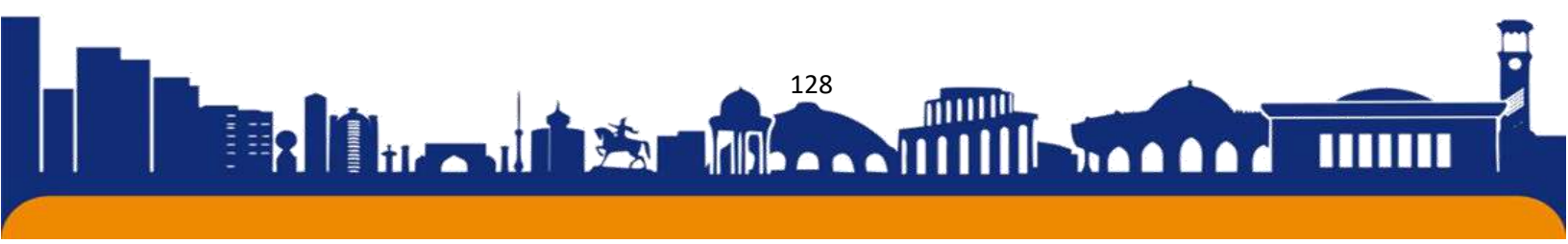
kursining shakli.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Ibn Sino o‘zining boy va serqirra ilmiy merosi bilan keyingi davr Sharq va G‘arb madaniyatining rivojiga katta ta’sir ko‘rsatdi. Ibn Sinoning falsafiy qarashlari keyingi faylasuf olimlarning falsafiy ta’limotlariga katta ta’sir ko‘rsatdi. Ibn Sino ijodiga murojat etishning dolzarbligi shu bilan izohlanadiki, bugungi kunda hayotga borligicha qarash va uni jamiyat uchun to‘g‘ri talqin qilib berish muhim vazifa bo‘lib kelmoqda.

REFERENCES

1. Абу Али Ибн Сино. “Ал-ишорат ва ат-танбиҳот” (Насриддин ат-Тусийшарҳи) Қоҳира 1365. – Б 338
2. Parviz Morewedge. “The metaphysica of Avicenna (Ibn Sina)” New York 2004, –P. 141.

UDK 677.052.48.3/5

**TARKIBLI DISKRETLOVCHI BARABANCHA TISHLI GARNITURASI
TEBRANISHLARINI UNING PARAMETRLARIGA BOG‘LIQLIGI TAHLILI**

PhD, dotsent., **Urakov Nuriddin Abramatovich**

Talaba. **Jumanazarova Sitara Shonazar qizi**

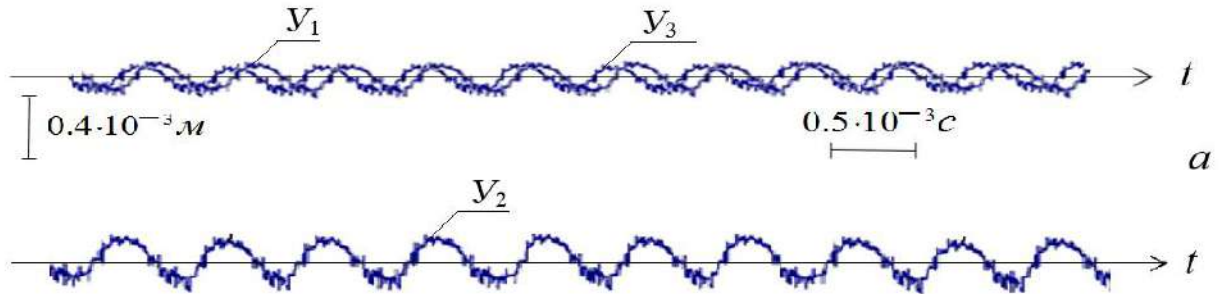
Termiz muhandislik-texnologiya instituti

Tavsiya etilgan diskretlovchi barabancha tishli garnituralari qayishqoq vtulka orqali uning valiga o‘rnatilgan. Bunda tishli garnitura 3ta bir xil qismlarga bo‘lingandir. Buning natijasida har bir tishli garnitura piltalari bilan ta’sirlashganda ham aylanma, ham vertikal yo‘nalishlarda tebranadi. Ushbu tebranishlar aylanishlar amplitudalari juda kichik bo‘lsa ham, tolalar to‘g‘rilanadi va parallellashiga olib keladi. Shuning uchun diskretlovchi barabanchalarni vertikal tebranishlarini tahlili muhim hisoblanadi. [1].

Diskretlovchi barabancha tishli garnituralarini tebranish qonuniyatlarini olish uchun keltirib chiqarilgan ifodali sonli yechimini har bir tishli garnitura uchun alohida amalga oshirildi [2]. Hisoblash parametrlarining quyidagi qiymatlarida amalga oshirildi:

$$m_2 = (1.2 \div 1.8) \cdot 10^{-2} \text{ кг}; \quad n_{\partial} = (6.0 \div 7.5) \cdot 10^{-3} \text{ айл / мин};$$
$$F_1 = (12 \div 24) \text{ сН}; \quad F_0 = (2.3 \div 4.5) \text{ сН}; \quad \delta F_1 = (0.25 \div 0.65) \text{ сН};$$
$$c = (0.08 \div 0.35) \cdot 10^3 \text{ Н / м}; \quad \epsilon = (1.3 \div 2.5) \text{ Нс / м};$$

Olingan qonuniyatlarda diskretlovchi barabancha har uchchala tishli garnituralari vertikal siljish qonuniyatlari alohida belgilandi (1-rasm, U_1 , U_2 , U_3 , grafiklari). 1-rasmda tavsiya etilgan tarkibli diskretlovchi barabancha tishli garnituralarini vertikal tebranish qonunlarini texnologik va yuritgich aylanish chastotasiga bog‘liqligi keltirilgan. [3]. Olingan qonuniyatlar tahliliga ko‘ra diskretlovchi barabancha o‘rta qismidagi tishli garniturani tebranish amplitudasi qachon chetki tishli garnituralar tebranishlari amplitudalaridan (15÷20)% gacha yuqoriligi aniqlandi. [4]. Buning asosiy sababi $F_2 = 1.2F_1 = 1.2F_3$ qilib olinganligi, ya’ni o‘rtadagi tishli garnituraga ta’sir qiluvchi texnologik qarshilikning kattaligi hisobidir. [5].

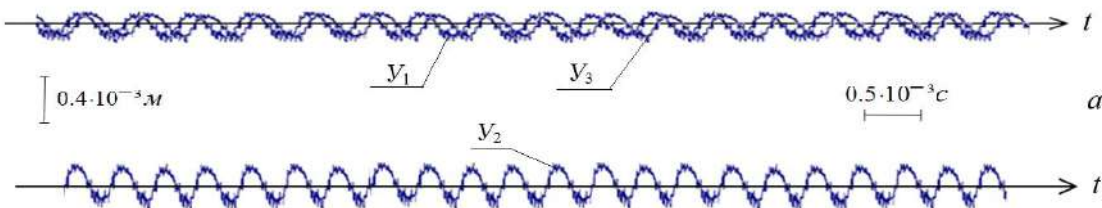

$$F_n = (12 + 2.3 \sin \omega t \pm 0.25) cH; \quad c = 0.25 \cdot 10^3 \text{ N/m};$$

$$n_\omega = 6 \cdot 10^3 \text{ ayl/min}; \quad \epsilon = 2.5 \text{ Ns/m};$$

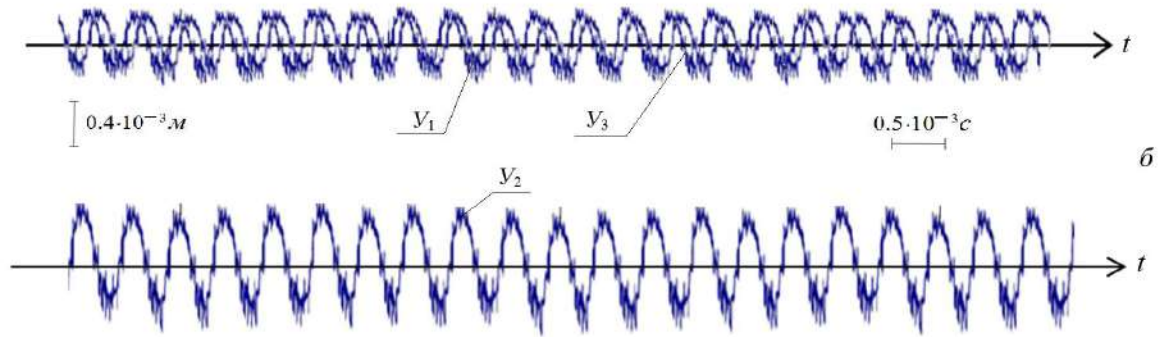
1-rasm. Tavsiya etilgan tarkibli diskretlovchi barabancha tishli garnituralarining vertikal tebranish qonunlarini texnologik va yuritgich aylanish chastotasiga bog‘liqlik qonuniyatlari keltirilgan

Chunki o‘rta zonada piltalarning zichligi yuqoriroq bo‘ladi. Ta’kidlash lozimki, U_1 , U_2 , va U_3 , larning tebranish amplitudalari garnituralar o‘rnatilgan rezinali vtulkalarning chiziqli bikrlilik koeffitsiyentlariga ham bog‘liq bo‘ladi. 1-rasmdagi qonuniyatlardan ko‘rinib turibdiki, texnologik qarshilikni ortishi bilan tishli garnituralarning tebranish amplitudalari ham mos ravishda ortib boradi (1-rasm, a, b, v -grafiklar). Ularning tebranish chastotalari barqaror harakat vaqtida yuritgichning aylanish chastotasiga deyarli mos keladi. Bunda tebranish chastotasining qiymati $1.22 \cdot 10^2$ Gs ga teng bo‘ladi. Mos ravishda yuritgich aylanish chastotasi $7.5 \cdot 10^3$ ayl/min gacha orttirilganda, tishli garnituralarning tebranish chastotalari proporsional ravishda ortadi va $1.42 \cdot 10^2$ Gs ga teng bo‘ldi (2-rasm, a, b, v -grafiklar). Bunda diskretlovchi barabanchani har uchchala tishli garnituralarini tebranish amplitudalari qiymatlari ta’siri deyarli o‘zgarmaydi.

$$F_n = (12 + 3.35 \sin \omega t \pm 0.25) cH; \quad c = 0.25 \cdot 10^3 \text{ N/m};$$

$$n_\omega = 7.5 \cdot 10^3 \text{ ayl/min}; \quad \epsilon = 2.1 \text{ Ns/m};$$

$$F_{\text{л}} = (18 + 3.35 \sin \omega t \pm 0.45) cH; \quad c = 0.25 \cdot 10^3 \text{ N/m};$$

$$n_{\text{д}} = 7.5 \cdot 10^3 \text{ ayl/min}; \quad \epsilon = 2.1 \text{ Ns/m};$$

2-rasm. Tavsiya etilgan tarkibli diskretlovchi barabanча tishli garnituralarining vertikal tebranish qonunlarini texnologik va yuritgich aylanish chastotasiga bog‘liqligi keltirilgan

Lekin o‘rta qismdagi tishli garniturani tebranish qamrovi, $F_2 = 12 \cdot F_1$ bo‘lagi uchun tebranish qamrovi qiymatlari kattaroq bo‘ladi. Mos ravishda $\Delta V_1 = \Delta V_3$ ning qiymatlari $0.485 \cdot 10^{-3} \text{ m}$ dan $1.42 \cdot 10^{-3} \text{ m}$ gacha nochiziqli qonuniyatda ortib boradi. Qayd etish lozimki, o‘rtadagi tishli garnitura tebranishlarining qamrovi qiymatlari mos ravishda $F_1 = (12 + 2.3 \sin \omega t \pm 0.25) \text{ sN}$ bo‘lganda ΔV_2 qiymatlari $0.138 \cdot 10^{-3} \text{ m}$ dan $0.79 \cdot 10^{-3} \text{ m}$ gacha chiziqsiz qonuniyatda ortib boradi. [6].

Texnologik qarshilik $F_1 = 24.0 \text{ sN}$ bo‘lganida ΔV_2 qiymatlari $0.54 \cdot 10^{-3} \text{ m}$ dan $1.62 \cdot 10^{-3} \text{ m}$ gacha ko‘payib boradi. Tajribaviy tadqiqotlar natijasiga ko‘ra tishli garniturani vertikal tebranishlari, shuningdek, garnitura tishlarining o‘zaro farqi $(1.0 \div 1.2) \cdot 10^{-3} \text{ m}$ dan oshmasligini ta‘minlash uchun yuritgich aylanish chastotasi $(7.0 \div 7.5) \cdot 10^3 \text{ ayl/min}$ oralig‘ida tanlash maqsadga muvofiqdir. Lekin amortizatorning bikrligini mos qiymatlarini tanlash hisobiga p_d qiymatlarini $(10 \div 12) \cdot 10^3 \text{ ayl/min}$ gacha ortishi mumkin bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Juraev, A., and N. Urakov. "DEVELOPMENT OF DESIGNS AND JUSTIFICATION OF THE PARAMETERS OF A SCRETTING DRUM WITH A DAMPER OF A SPINNING MACHINE." *Science and innovation* 1.A4 (2022): 231-239.

2. Juraevich, Juraev Anvar, and Urakov Nuriddin Abramovich. "DEVELOPMENT OF DESIGNS AND JUSTIFICATION OF THE PARAMETERS OF A SCRETTING DRUM WITH A DAMPER OF A SPINNING MACHINE." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 10.5 (2022): 1093-1101.

3. Urakov, Nuriddin Abramovich, Anvar Djurayevich Djurayev, and Saloxiddin Zununovich Yunusov. "METODIKA OPREDELENIYA KRITICHESKOY SKOROSTI DISKRETIZIRUYUSHEGO BARABANCHIKA PNEVMOMEXANICHESKOY PRYADILNOY MASHINI." *Molodiye ucheniye-osnova budushego mashinostroyeniya i stroitelstva*. 2014.

4. Djurayev, A. D., Urakov, N. A., Mirzayev, O. A., Almardonov, O. M., & Usmanov, X. S. (2021). ANALIZ NAGRUJENNOSTI PITAYUSHEGO SILINDRA V UZLE PITANIYA PRYADILNIX MASHIN. *Universum: texnicheskiye nauki*, (12-3 (93)), 48-53.

5. Djurayev, A. D., Murodov, T. B., Matismailov, S. L., Mirzayev, O. A., & Urakov, N. A. (2020). Diskretiziruyushiy barabanchik dlya pnevmomexanicheskix pryadilnix mashin. *Patent na izobreniye, № IAP06301*, 30.

6. Djurayev, A. D., Mirzayev, O. A., Urakov, N. A., & Umarov, R. I. (2019). Pitayushiy silindr pryadilnogo ustroystva. *Patent na izobreniye, № IAP05854*, 7.

Ingliz tilini boshlang'ich sinflar kesimida o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi **Shonazarova Go'zaloy Rabbil qizi**

Ilmiy rahbar: Denov tadbirkorlik va pedagogika

Filologiya fakulteti Ingliz tili

fani o'qituvchisi

Mohinur Qayumova Murodullayevna

+998971944007

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich ta'lim yo'nalishi doirasida sohalarda ingliz tilining o'rni va ingliz tilini boshlang'ich sinf o'quvchilariga samarali o'rgatishda foydalaniladigan eng zamonaviy va innovatsion metodlar haqida yoritilgan.

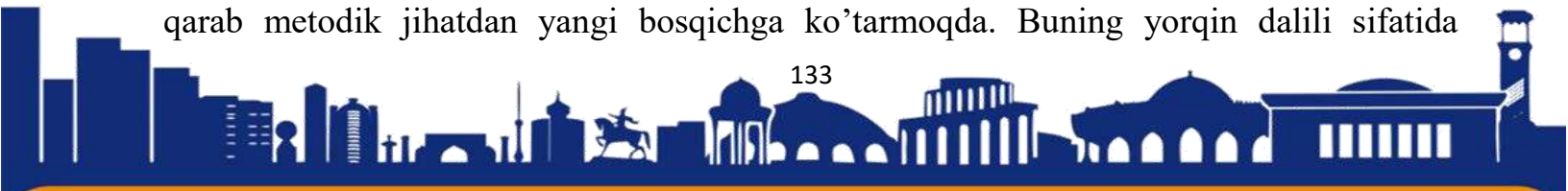
Kalit so'zlar: Chet tili, o'yin, innovatsion texnologiya, texnologik vositalar, usullar,

Kirish

Hozirgi kunda va siz - u biz yashayotgan bu zamonda ingliz tilini boshlang'ich sinflar kesimida o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanib o'rgatish va ularning kamolotga erishishida befarq bo'lmaslik barcha ota-onalarning va pedagoglarning muhim vazifalarida biriga aylanganini ko'rishimiz mumkin.

Respublikamizda chet tilining o'qitilishi, chet tili o'qituvchilarining bilim va ko'nikmalarini baholashning umumevropa ramkalari tavsiyanomalari (CEFR) ga mos ravishda yangi usul va talablari ishlab chiqildi. Unga ko'ra umumta'lim maktablari va kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun darsliklar yaratildi. Ushbu talablarga mos ravishda o'quv xonalari stendlar va yangi axborot kommunikativ texnikalar bilan jihozlandi. Chet tili o'rganishga bo'lgan talab ham kundan kunga oshib bormoqda. (1. Муминова, Ф. М. Ingliz tilini o'qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish / Ф. М. Муминова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 18 (308). — С. 590-592. — URL: <https://moluch.ru/archive/308/69404/> (дата обращения: 23.04.2024)

Zamon tilshunosligi tillarni qiyosiy tahlilidan tashqari o'zaro uzviy bog'liqligiga qarab metodik jihatdan yangi bosqichga ko'tarmoqda. Buning yorqin dalili sifatida

dunyoning eng yetakchi tili hisoblangan ingliz tilining tillararo integratsiyasi orqali taraqqiyotga yuz tutganini keltirish mumkin. Dunyodagi aksariyat foydalaniladigan ta'lim tili, shubhasiz, ingliz tilidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ta'lim jarayoniga zamonaviy innovatsion texnologiyalarini olib kirish orqali ta'lim sifati va samaradorligini oshirishni nazarda tutadi. Xususan, chet tilini o'rganishda bunday axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalanishning bir qancha afzalliklari mavjuddir. Til o'rganish va o'qitishda zamonaviy texnologiyaning roli beqiyosdir. Texnologik vositalardan foydalanish chet tili o'rganishning har bir aspect (o'qish, yoish, tinglab tushunish va gapirish)ida qo'l keladi. Masalan, tinglab tushunish uchun, albatta kompyuter, player, CD diskarsiz bu jarayonni amalga oshirish mumkin emas. Tinglab tushunish til o'rganishning eng muhim qismlaridan biridir. Bunda o'quvchi bir paytning o'zida so'zlovchining talaffuzi, grammatik qoidalarga rioya qilganligi, so'z boyligi va uning ma'nolariga e'tibor berishi talab qilinadi. Ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishda o'quvchilar ham axborot — kommunikatsion texnologiyalarni yaxshi bilish va ulardan foydalana olishi muhim omil hisoblanadi. Chet tilini zamonaviy texnologiyalardan foydalanib o'rgatish va o'rganish eng samador usullardan biridir.

Bugungi kunda ingliz tili o'qituvchilari Amerika Qo'shma Statlari, Angliya pedagoglari tajribasiga tayangan holda quyidagi innovatsion metodlardan foydalanib kelishmoqda:

– “Muammoli vaziyat yechimi” (Creative Problem Solving) bu usulni qo'llash uchun hikoyaning boshlanishi o'qib beriladi qanday yakun topishi o'quvchilar, talabalar hukmiga havola qilinadi;

– “Quvnoq topishmoqlar” (Merry Riddles) o'quvchilarga topishmoqlar o'rgatish Ingliz tilini o'rgatishda muhim ahamiyatga ega, ular o'zlariga notanish bo'lgan so'zlarni o'rganadilar va o'ylab topishmoq javobini topadilar;

– “Tezkor javob” (Quick answers) o'tilgan dars samaradorligini oshirishda yordam beradi;

– “Chigil yozdi” (“Warm-up exercises”) o'quvchilarni darsga qiziqtirish uchun sinfda har xil o'yinlardan foydalanish;

– “Pantomima” (pantomime) bu usul juda qiyin mavzular tushuntirilishi kerak bo'lgan darsda yoki yozma mashqlar bajarilib, talabalar charchagan paytda foydalanilsa bo'ladi va boshqalar. (2 N. Q. Xatamova, M.N.mirzayeva. “INGLIZ TILI

DARSLARIDA QO'LLANILADIGAN INTERFAOL USULLAR" (uslubiy qo'llanma), Navoiy, 2006, 40 bet).

NATIJA

Jahon miqyosida e'tibor bersak, O'zbekiston ingliz tilini bilish darajasi bo'yicha 446 ball bilan 110 davlat orasida 89-o'rinni egalladi. Bu haqda Education First xalqaro ta'lim markazi ma'lum qildi. Ushbu statistikada barcha davlatlar tilni bilish darajasiga ko'ra 5 toifaga bo'lingan. O'zbekiston 446 ball to'plagan holda juda past ko'rsatkichga ega davlatlar qatoriga kirgan. Shu bilan birga, Markaziy Osiyo davlatlari orasida O'zbekiston eng yaxshi natijani ko'rsatgan. Unda Qirg'iziston 91 (442 ball), Qozog'iston – 99 (420 ball), Tojikiston – 106 (397 ball) o'rinni egallagan.

Ingliz tilini bilish darajasi eng yuqori mamlakatlar ro'yxatiga Osiyodan faqatgina Singapur kiritilgan. Keyingi kategoriyadan Filippin va Malayziya, uchinchi toifadan esa Honkong, Hindiston va Xitoy joy olgan. Yaponiya – to'rtinchi klassda. O'zbekiston esa 100 talik o'rindan 95-o'rindadir.

Murakkab va takomillashgan fanlarni o'quvchilarga tushunarliroq bo'lishini va ta'lim jarayoni muvaffaqiytli, samarali olib borilishini ta'minlash uchun chetdan turli metodlar o'rganib ularni qo'llash jarayonida o'qituvchi va o'quvchi munosabatlari va o'zlashtirishi past o'quvchilar bilan ham individual ishlash kabi ijobiy natijalarga ham erishildi.

MUHOKAMA

O'qituvchi faoliyati (o'qitish), o'quvchilar faoliyati (o'qish), bolalarning real o'quv imkoniyatlariga mos o'quv materialini ta'lim sharoitida o'zlashtirishning barqaror uzvlari sanaladi.

Tillarni o'qitish boshlang'ich sinflardan boshlanganligi sababli, bu davrda o'qitish tizimini har tomonlama puxta tashkillashtirish nihoyatda ahamiyatli pedagogik jarayondir. Boshlang'ich sinfda tillarni o'qitish uchun haftasiga 5 soat ajratilgan. Bu holat boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun bir qator qo'shimcha imkoniyatlarni kafolatlaydi:

1. Har bir til strukturasi boshqa tillar bilan deyarli o'xshash bo'lganligi bois (fonetika sintaktika) ona tilini nazariy jihatdan o'zlashtirishda o'ziga xos takror vazifasini bajaradi.

2. Tillarni o'qitish tizimida innovatsion metodlardan foydalanish va uni amaliyotda sinov tariqasida qo'llashga yo'l ochadi.

3. Ingliz tilida samarali hisoblangan "Independent work" tizimini ona tili o'qitish tizimida sinxron tarzda olib kirish uchun kerakli muhitni yaratadi.

4. O'ziga xos noodatiy integratsion muhit o'quvchilarni o'zlashtirishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi.

5. Boshlang'ich sinf til o'qituvchilari orasida do'stona muhitdan tashqari ilmiy-amaliy hamkorlikni ham yuzaga chiqaradi.

Yuqoridagi imkoniyatlar, albatta, yuzaga chiqishi uchun ona tili va ingliz tili o'rtasidagi umumiy o'xshashliklar bilan bir qatorda o'zaro farqli jihatlarni ham inobatga olish zarur. Xususan, ingliz tilini o'qitishda asosan o'quvchining amaliy ko'nikmalari (o'qish, yozish, RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR DAVRIDA TILLARNI INTENSIV O'QITISHNING PSIXOLOGIKPEDAGOGIK JIHATLARI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI 2023-yil 2-iyun 249 gapirish, tinglash) birligi asos qilib olinsa, ona tili o'qitish tizimida esa bolaning yozma va og'zaki savodxonligiga urg'u beriladi.

Chet tillarini o'rganish boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun juda qiyin bo'lib qolmasligi uchun fan doirasidagi har bir mavzu soddaroq tashkil etilishiga va qiziqarli olib borilishiga alohida e'tibor qartilmoqda.

Integratsion yondashuvdan boshlang'ich sinfda chet tilini o'rganish o'quvchilarning shaxsiy lug'at boyligini oshirishda ham qo'llash nihoyatda tez natija beradi. Bundan tashqari to'g'ri talaffuz ko'nikmalarini shakllantirishda yordam beradi. Bundan ko'zlangan maqsad esa to'g'ri talaffuz qoidalari uning imloviy xatoliklarni oldini olishga qaratilganligidadir.

XULOSA

Xulosa o'rnida ta'kidlash lozimki, chet tiliga har bir o'quvchi "Men uchun bu qiziq!" deb murojaat qilishi kerak, shunchaki zarurligi uchungina emas... Shuningdek, tillar integratsiyasi didaktik imkoniyatlaridan o'qitish hamda o'rganish jarayonida muntazam foydalanish o'zlashtirilayotgan tilning mohiyatini to'raligicha ochib beradi. Metodlar yordamida darsning qiziqarli olib borilishi o'quvchini ham fanga qiziqtiradi, ham ilm olishga undaydi. Bir so'z bilan aytganda, boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida foydalaniladigan didaktik materiallarni, didaktik topshiriqlarni yaratish jarayonida integratsion yondashuv har tomonlama tilning didaktik imkoniyatlarini o'zida mujassam eta oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Astafieva M.D. Ingliz tilini o'rganayotgan bolalar uchun ta'til. - M.: Mozaikasintez, 2009 y.

2. Galskova N.D. Nikitenko Z.N. Chet tillarni o'qitish nazariyasi va amaliyoti. boshlang'ich maktab: uslubiy qo'llanma.-M.: Airis-press, 2004.
3. Guseva L.P. Biz o'ynaymiz, o'qitamiz, o'zlashtiramiz - biz ingliz tilini bilishni xohlaymiz. - Rostov n / a: Feniks, 2009 y.
4. Zemchenkova T.V. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ingliz tili. - M.: VAKO, 2008 yil.
5. Ivanova M.V. Bolalar uchun ingliz tili. - M.: AST: Astrel, 2009 y.
6. Trofimova G.S. Chet tillarni o'qitishning pedagogik asoslari (Subaktika didaktikasi). - Izhevsk: Udmurt universiteti nashriyoti, 1999 y.
7. Ergashovna M. G. TYPES OF FABRICS AND THEIR ANALYSIS //Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies. – 2023. – T. 2. – №. 5. – С. 59-61.
8. N.N.Azizxo,,jayeveva. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent. 2016.
9. Muxlisa, Sobirjonova, and Qayumova Mohinur. "LINGVOKULTURALOGIYANING KELIB CHIQISH TARIXI." Евразийский журнал академических исследований 2.3 (2022): 379-383.
10. Qayumova, Mohinur Murodulayevna. "THEORETICAL-METHODOLOGICAL ANALYZE OF COSMOS AND INDIVIDUAL ON CONTEXT OF EXPERIMENTAL SCIENCE." Интернаука 28 (2018): 77-79.
11. Ergashovna M. G. TYPES OF FABRICS AND THEIR ANALYSIS //Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies. – 2023. – T. 2. – №. 5. – С. 59-61.
12. Qayumova, Mohinur Murodulayevna, Muhlisa Sobirjonovna Sobirjonova, and Feruz Qurbonaliyevich Saidov. "Galileo's influence on John Milton concept "individual". Similarities and differences between the outlook of Galileo and John Milton." Science and Education 2.6 (2021): 494-498.

OMBORXONALARDA IOT TEXNALOGIYALARINI QO‘LLASH VA MOBILE KONTROL

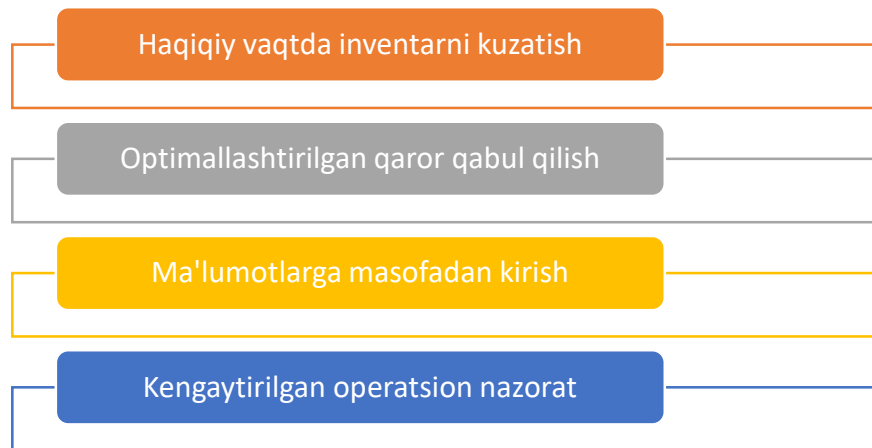
Po‘latov Ziyohiddin Axunjon o‘g‘li

Andijon mashinasozlik instituti Intellectual muhandislik tizimlari yo‘nalishi K19-20 guruh talabasi

Hozirda ombor sanoatida katta o‘zgarishlar ro‘y bermoqda. Joylardan tortib inventarlarni saqlashgacha, ular butun ta‘minot zanjiri samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydigan samarali vositalarga aylandi. Logistika olamida Internet of Things (IoT) texnologiyalarini joriy etish ombor iqlim nazorati va mobil boshqaruvni inqilob qildi. 2024 Zebra Technologies Warehousing Vision Study ma‘lumotlariga ko‘ra, qaror qabul qiluvchilarning 77 foizi xodimlarni texnologiya bilan ko‘paytirish omborda avtomatlashtirishni kuchaytirishning eng yaxshi usuli va talab qilinadigan iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni saqlab qolishning yagona yo‘li ekanligini tan olishadi.

IOT qurilmalari real vaqt rejimida inventarizatsiyani kuzatish imkonini beradi, menejerlarga ongli qarorlar qabul qilish va ombor operatsiyalarini optimallashtirish imkonini beradi[1].

Mobil ilovalar ombor ma'lumotlariga masofadan kirishni ta'minlaydi, bu esa menejerlarga har doim aloqada bo‘lish va nazorat qilish imkonini beradi.

IOT texnologiyalari mavjud omborlarni boshqarish tizimlari bilan muammosiz birlashtirilishi mumkin, bu esa muammosiz o‘tishni ta'minlaydi[2].

Sozlanishi mumkin bo‘lgan asboblarni paneli va hisobotlar ombor jarayonlarini doimiy takomillashtirish uchun chuqur tahlillarni taqdim etadi.

1. Uzluksiz integratsiya:
 - Kundalik operatsiyalarni buzmasdan IoT qurilmalarini mavjud tizimlar bilan ulang.

➤ Turli xil dasturiy ta'minot va apparat variantlari bilan muvofiqligi amalga oshirishda moslashuvchanlikni ta'minlaydi.

2. Kengaytirilgan tahlil

➤ Haqiqiy vaqtda ma'lumotlar tahlili strategik qarorlar qabul qilish va jarayonni optimallashtirish uchun qimmatli tushunchalarni taqdim etadi.

➤ Sozlanishi mumkin bo'lgan asboblardan paneli muhim ombor ishlash ko'rsatkichlarini bir qarashda ko'rish imkonini beradi.

3. Kengaytirilgan ma'lumotlar xavfsizligi

➤ Nozik ombor va inventar ma'lumotlarini kiber tahdidlardan himoya qilish uchun mustahkam xavfsizlik protokollarini joriy qiling.

➤ Shifrlash va ko'p faktorli autentifikatsiya ma'lumotlarning yaxlitligi va maxfiylikni ta'minlaydi.

Operatsion xarajatlarning kamayishi, inventarizatsiyaning aniqligi va ish samaradorligining oshishi investitsiyalarning sezilarli daromadlilikiga (ROI) yordam beradi[3].

Haqiqiy vaqtda ma'lumotlar ma'lumotlari proaktiv texnik xizmat ko'rsatish, uskunaning ishlashini optimallashtirish va ishlamay qolish vaqtini kamaytirish imkonini beradi.

1. Xarajatlarni tejash: Energiya iste'moli va texnik xizmat ko'rsatish xarajatlarini kamaytirish.

2. Inventarizatsiyaning aniqligi: Zaxiralarni minimallashtirish va real vaqtda kuzatish orqali haddan tashqari stok holatlari.

3. Operatsion samaradorlik: Jarayonlarni soddalashtirish va resurslarni taqsimlashni yaxshilash.

Ulanish muammolari va ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq muammolar kabi amalga oshirish muammolari bo'lishi mumkin IOTni joylashtirishda eng yaxshi amaliyotlarga rioya qilish orqali hal qilinishi kerak[4].

Sun'iy intellekt va mashinani o'rganish bilan integratsiya samaradorlikni yanada oshiradi va ombor operatsiyalari bo'yicha razvedka.

1. Bashoratli tahlil: Ta'mirlashni taxmin qiling ehtiyojlar, talab shakllari va operatsion tushunchalar proaktiv qarorlar qabul qilish uchun.

2. Avtonom inventarizatsiya - Boshqaruv: Avtomatlashtirilgan inventarizatsiya kuzatish va to'ldirish tizimlari uzluksiz ishlash uchun samaradorlik.

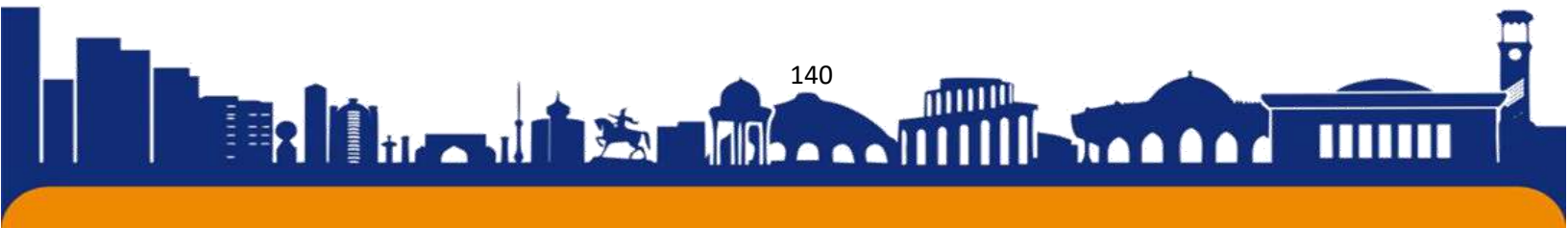
3. AI va mashina - O'rganish: Intellektual tizimlar o'rganishga qodir va optimallashtirish uchun moslashish ombor jarayonlari.

IoT texnologiyalarini muvaffaqiyatli integratsiya qilish uchun har tomonlama baholashni o'tkazish kerak ombor muhitining o'ziga xos ehtiyojlari va muammolari[5].

Xulosa qilib aytganda baholash va rejalashtirishni har tomonlama baholashni o'tkazish omborga qo'yiladigan talablar va potentsial hududlar yaxshilash uchun. Bosqichlar uchun batafsil rejani ishlab chiqing IoT texnologiyalarini joriy etish buzilishlarni minimallashtirish. Ekspert maslahati IoT xizmati provayderlari bilan aloqada bo'ling ishlab chiqishda tasdiqlangan tajriba va ombor echimlarini amalga oshirish. Moslashtirilgan, moslashtirilgan yechimlarni qidiring muayyan ehtiyojlari va muammolari ombor muhitidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Олифер В. Компьютерные сети. Принципы, технологии, протоколы / В. Олифер, Н. Олифер. – СПб.: Питер, 2021. – 1008 с.
2. Рентюк В. Развитие «Интернета вещей»: проблемы и их решения / В. Рентюк // Беспроводные технологии. – 2019. – № 1. – С. 38–44.
3. Inventarizatsiya va uning asoslari. Toshkent. 1999-224 bet.
4. "Inventory Management and Production Planning and Scheduling" - Edward A. Silver, David F. Pike, Rayne Peterson
5. "Inventory Control and Management" - Donald Waters

**ABU MANSUR AL-MOTURIDIYNING BILISH FALSAFASIDA SHAXS
MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISH MASALALARI**

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tadbirkorlik va boshqaruv fakulteti
matematika va informatika yo 'nalishi mustaqil izlanuvchi talabalari*

**Bo'riyeva Gulmira Nortajiyevna
Qarshiyeva Kumush Abdimurod qizi**

O'ralova Zulayho Salim qizi

Email: gulmiraboriyeva7@gmail.com

kumushqarshiyeva713gmail.com

zulayhoorolova5@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Abu Mansur Moturidiy falsafiy merosining shaxs ma'naviyatini yuksaltirishdagi o'rni hamda allomaning fikr-mulohazalarining ilmiy tahlili to'g'risida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Abu Mansur Moturidiy, moturidiylik ta'limoti, falsafiy me'ros, shaxs ma'naviyati, diniy dunyoqarash.

ABSTRACT

This article provides information on the role of the philosophical heritage of Abu Mansur Moturidi in the development of personal spirituality and the scientific analysis of the views of the scholar. Keywords: Abu Mansur Maturidi, maturidi teachings, philosophical heritage, personal spirituality, religious worldview.

Keywords: Abu Mansur Moturidi, Moturidi teachings, philosophical heritage, personal spirituality, religious worldview.

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлены сведения о роли философского наследия Абу Мансура Мотуриди в развитии духовности личности и научный анализ взглядов ученого. Ключевые слова: Абу Мансур Матуриди, учение матуриди, философское наследие, духовность личности, религиозное мировоззрение.

Ключевые слова: Абу Мансур Мотуриди, учение Мотуриди, философское наследие, духовность личности, религиозное мировоззрение.

MUHOQAMA VA TAHLILLAR

Abu Mansur Moturidiy shaxs ma'naviyati va unga ta'sir etuvchi omillar hamda ularning diniy-falsafiy jihatlarini bir qancha yo'nalishlarga bo'lib o'rganadi.

Inson erkinligi masalasi. Abu Mansur Moturidiy, eng avvalo, insonlarning xatti-harakatlarini ontologik jihatdan aniq haqiqat sifatida qabul qiladi va bu fikrni asoslashga harakat qiladi. Uning fikricha, har bir inson o‘z harakatlarining haqiqiy egasidir. Insonning o‘z xatti-harakatlarining mutlaq sohibi ekanligi, ham aqlan, ham ruhan erkinligi Qur‘on oyatlari bilan ochiq-oydin ma‘lum qilingandur. Shu haqiqatdan kelib chiqib, Alloh taolo insonlarga o‘zining imkoniyatlari doirasida ma‘lum bir vazifa va mas‘uliyatlarni yuklagan. Buning natijasi o‘laroq, bajarilgan yoki tark etilgan xatti-harakatlar evaziga jazo va ajrlarni marhamat etgan. Inson muayyan harakat va faoliyatni amalga oshirishi uchun unga harakatdan oldin amalda ma‘lum bir kuch va qudrat berilgan. Insonning harakatlari unga berilgan shu kuch- qudrat va uni amalga oshirishga undovchi shaxs irodasining natijasidir. Bu jarayon inson harakatlarining asosi va uning zimmasiga yuklatilgan mas‘uliyatlarining majmuidir. Bular bilan inson ma‘lum bir harakatga yuzlanib, o‘z ixtiyori bilan uni tanlaydi va amalga oshiradi. Bandaning barcha yaxshi yoki yomon amallarini yaratish Alloh taoloning qudrati bilan bo‘ladi. Demak, insonning xatti-harakatlarida ikki jihat bor: insonning roli va Allohning qudrati. Abu Mansur Moturidiy, bu masalada o‘z davriga qadar ilgari surilgan taqdirni inkor etish va majburlash g‘oyasini qabul qilganlarning qarashlarini butkul rad etib, amallar ham insonga, ham Allohga tegishli ekanligini ta‘kidlaydi. Mazkur masalaning yechimi sifatida u yangicha bir fikrni ilgari suradi. Abu Mansur Moturidiyning qarashlariga ko‘ra, ma‘lum bir harakatga murojaat qilish, uni tanlash hamda o‘z xohish va irodasi doirasida bajarish insonning shaxsiy ishi. Har bir narsaning yaratuvchisi bo‘lgan Alloh, insonning harakatini ham yaratuvchisidir. Demak, ijod nuqtai nazaridan harakatga ta‘sir etuvchi kuch Allohga tegishlidir. Boshqacha qilib aytganda, harakat amalga oshirilish jihati bo‘yicha insonga, yaratilish xususiyati bo‘yicha Allohga tegishlidir. Inson ruhiyatidagi bu sheriklik alohida xususiyatlarga ega bo‘lgan hamda mas‘uliyatni bartaraf etmaydigan hamkorlikdir.

Shaxs etikasi tahlili. Narsalarning go‘zalligi yoki xunukligini shuningdek, foydali yoki zarar ekanligini umuman aql tamoyillari bilan tushunish mumkin. Biroq, aql ularni barcha jihatlari va tafsilotlari bilan aniqlay olmaydi. Chuqur izlanish va tafakkurdan so‘ng bilishi yoki payg‘ambarning xabari orqali bilishi mumkin. Shariatning bu boradagi bayonoti ta‘kid va tasdiqdir. Shariat ham biror narsani yaxshiligi uchun buyurib, yomon va zararli bo‘lgani uchun uni harom qiladi. Din bu borada aql bilan birlashgan. Qolaversa, axloqiy tuyg‘u insonga xos bo‘lib, inson tabiatan axloqiy mavjudotdir. Ba‘zi narsalarning go‘zalligi va ba‘zi narsalarning xunukligi tabiatan aqlda aniq namoyon bo‘lganligi sababli, aql ularni idrok etadi, tahlil qiladi, muayyan harakatga undaydi yoki qaytaradi. Masalan, mavjud ne‘matlarga shukr qilishning haqiqati, adolatning go‘zalligi, noshukurlikning

xunukligi, zulm va yolgʻonning chirkin illat ekanligi va xokazo. Faqat aql oxiratda mukofot yoki jazolanadigan halol yoki harom amal qilish huquqiga ega emas, bu hokimiyat Allohnikidir. Demak, aql ilmi oxirat uchun jazo va ajr miqdorini belgilay olmaydi. Din esa amr qilinganlarni bajarganlarga ajr vaʼda qilgan, man etilganlarni esa jazo bilan tahdid qilgan. Abu Mansur Moturidiyning odob-axloq tushunchasida yana bir taʼkidlash lozim boʻlgan jihat shundaki, u amaldan koʻra gʻoya, eʼtiqod va toʻgʻri bilimni birinchi oʻringa qoʻyib, amalni taqliddan koʻra sogʻlom bilimga yoʻnaltirib asoslaydi. Abu Mansur Moturidiyning fikricha, Allohni tanish va uning goʻzal sifatlarini bilish har bir inson uchun axloqiy farzdir. Chunki borliqni va uning yaratuvchisi haqidagi bilimlarni anglashning yagona yoʻli aqldir. Abu Mansur Moturidiy oʻz asarlarida odamlarni oʻz imkoniyatlariga javobgar qilish kabi masala borasida ham koʻplab fikrlar bildirgan. Xususan, allomaning fikrmulohazalariga koʻra, dinda odamlar hech qachon qodir bʼlmagan xatti-harakat uchun javobgar boʻlmaydilar. Islom dinida har qanday xatti-harakat uchun javobgar boʻlishning asosiy sharti shundaki, buyurilgan yoki taʼqiqlangan narsa inson qila oladigan darajada boʻlishi kerak. Shunga koʻra, yuklatiladigan vazifalar odamlarning imkoniyati sigʻdira oladigan va imkoniyati yetmaydigan xatti-harakatlar majmuiga boʻlinadi. Insonni oʻzi bajara olmaydigan ibodat yoki muayyan majburiyatga yoʻllash va natijada ular tomonidan xatti-harakatning lozim darajada bajarilmasligi hamda harakat subyektlarining qoʻlidan kelmaydigan ishlar uchun ogʻirroq jazolash dinning masʼuliyat mantigʻiga mutlaqo ziddir. Alloh taolo insonlarga aql bilan yoki vahiy orqali nimani buyurgan boʻlsa, ularni tushunish uchun imkoniyat eshiklarini ochib qoʻygan. Buni tushuna olmaydigan ilohiy amrga murojaat qilib boʻlmaydi. Bu amrlarning barchasini bilish usullari har xil. Biroq uning yoʻllarini aql va xulosa bilan bilish mumkin. Borliqning yaratilish qoidasiga koʻra, Alloh hech bir harakat yoki holatni bekordan-bekor yaratmagan. Abadiyat qonunlariga muvofiq har bir voqea, hodisa va jarayonlar oʻzining muayyan sabablari asosida sodir boʻladi. Moturidiyning fikricha, olamdagi hech narsa bekorga yaratilmagan. Hamma narsaning sababi, maqsadi va hikmati bor. Shuning uchun ham Alloh taoloning ijodlari borliq qonunlari va aql asoslaridan tashqariga chiqmaydi. U hamma narsani eng yaxshi koʻrinishda va mustahkam tarzda yaratadi. Uning fikricha, hikmatning ikki xili bor: Birinchisi – adolat, ikkinchisi – inoyat. Adolat hamma narsani oʻz oʻrniga qoʻyadi. Xudoning inoyati esa, cheksiz va oxiri yoʻq marhamatdir. “Imom Moturidiyning buyukliklari, siyratlarini anglashdagi eng katta manba – u kishining asarlaridir. Bu zotning ixlos-u taqvolari, parhezkorliklari, sogʻlom aql va eʼtiqoddagi darajalari, aqliy yetukliklari, fikriy ilgʻorliklarini u kishining asarlarini oʻrgangan odam darhol fahmlab oladi.”

XULOSA

Barcha davrlarda ham din insonlarni ma'naviy birlashuvini, maqsad-muddaolari mushtarakligini, orzu-umidlar yakdilligini ta'minlab beruvchi ruhiy vosita hisoblangan. Mana shu vosita davrlar o'tsada, qanchadan-qancha siyosiy to'qnashuvlar bo'lsa-da, o'zining ruhiy ta'sir etish kuchini yo'qotmagan. "Abu Mansur Moturidiy nafaqat qardosh o'zbek xalqining, balki ummat rivojiga, muqaddas islomning gumanistik va ratsional asoslarini mustahkamlashga salmoqli xissa qo'shgan barcha turkiy xalqlarning faxridir". Darhaqiqat, buyuk allomaning falsafiy merosi, butun ilmiy faoliyati va mehnatlarining samarasi bugungi kunda ham jamiyat va unda yashovchi insonlarning ma'naviy qiyofasini yaxshilashga, ruhiy barkamollikka va yuksak falsafiy tafakkur egasi bo'lishiga katta yordam beradi. Bugungi globallashuv sharoitida Abu Mansur Moturidiyning shaxsiyatini, falsafiy merosini hamda moturidiylik ta'limotini o'rganish dinimiz balki butun borliq, insoniyat to'g'risida noto'g'ri g'oyalarni yuzaga keltiruvchi turli mafkuraviy tahdidlar, aqidaparastlik va tub dunyoqarashlarga qarshi mafkuraviy immunitet vazifasini o'taydi. Abu Mansur Moturidiyning falsafiy merosi yoshlar ongining turli ko'rinishdagi buzg'unchi g'oyalar bilan zaharlanishiga qarshi turishda hamda ularga qarshi kurashishda o'ta dolzarb va muhim manba hisoblanadi. Fikrimiz yakunida shuni aytib o'tmoqchimizki, keyingi yillarda yurtimizda muqaddas islom dini rivojiga o'zining teran falsafiy qarashlari bilan beqiyos xissa qo'shgan ulug' allomalarning hayoti va faoliyati, ularning ma'naviy merosini o'rganishga qaratilgan alohida e'tibor kuchayib bormoqda. Shu tufayli buyuk mutakallim Abu Mansur Moturidiy va ul zot asos solgan moturidiylik ta'limotini keng tadqiq etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zero, bugungi global jarayonda islom dinini to'g'ri anglash va talqin qilish masalasi muhim ahamiyatga ega. Bu borada moturidiylik ta'limotining o'rni naqadar beqiyos ekanligi, allomaning ilmiy-ma'naviy, boy merosi davlat va jamiyat taraqqiyoti, insoniylik tamoyillariga asoslanganligi qator horijiy va mahalliy olimlar tomonidan ham yuksak e'tirof etilmoqda. Shunday ekan, bu ulug' allomaning hayoti, ilmiy faoliyati va ilmiy asarlarida ilgari surilgan g'oya va mafkuralarni ta'lim tizimiga to'g'ri tadbiiq etib borsak, shuningdek, xalqimiz ongiga oson va tushunarli tarzda yetkazib bersak, o'ylaymizki, kelajakda Abu Mansur Moturidiyning falsafiy merosini o'rganish bo'yicha yetuk mutaxassislarni yetishib chiqishiga zamin tayyorlagan bo'lamiz.

REFERENCES

- <http://president.uz> 2020 yil 24-yanvar O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi.
Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat-yengilmas kuch”, T.: “Ma’naviyat” nashriyoti 2008 y. 39-bet
Muhammadiyev F. “Mutafakkirlar”, “Movarounnaxr” nashriyoti T; 2011, 45b
Kitabu't-Tevhid, 228-229. Ayrıca geniş bilgi için bkz. Yazıcıoğlu, M. Sait, Mâtüridî ve Neseî'ye Göre İnsan Hürriyeti Kavramı, Ankara 1988, 28-34.

«CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023»
VOLUME-2, ISSUE-4 (30-April)
MUNDARIJA

1	BALEFUL EFFECTS OF THE COMMERCIAL BIRTH CONTROL PILLS AND FOCUS ON FRONTIER HERBAL CONTRACEPTIVES DEVOID OF SIDE EFFECTS EFFECTS OF PILLS CONTRARY HERBAL Sonali Bhakta, Shonkor Kumar Das	5-11
2	PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV JARAYONINING ICHKI NAZORATINI TASHKIL QILISH Qodirov Zikrullo Mengto'rayevich	12-15
3	YUQORI SINF O'QUVCHILARINI GEOMETRIK MASALALAR ORQALI SHAXSIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH Asrarov Jurabek Akramovich	16-17
4	SHUKUR XOLMIRZAYEV ASARLARINING PSIXOLOGIK TAHLILI Rashidova Zamira Sharofovna	18-20
5	SHUKUR XOLMIRZAYEV ASARLARIDA INSON KAMOLITIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR Abdiqahhorov Davlatbek Muzaffar o'g'li	21-26
6	DEVELOPMENT OF A NUMERICAL ALGORITHM BASED ON THE FINITE ELEMENT METHOD FOR STUDYING FLOWS IN CHANNELS Abdukhamidov S.K., Abdukhamidova N.A., Abdukhamidova M.Q.	27-30
7	KOSMETIKA VOSITALARINING KIMYOVIY TARKIBI VA ODAM ORGANIZMIGA TA'SIRI Odilova Mohizar	31-33
8	THE VERB. TYPES OF VERBS Xoliqova Nargiza Mo'sajon qizi	34-42
9	THE NATURE OF SUPRASEGMENTAL UNITS OF PHONETICS IN ENGLISH Ikromova Gulasal Paxlovan qizi	43-50
10	FUNCTION AND STRESS Dilshoda Maxsimjonova Abdumalik qizi	51-53
11	ДАВЛАТ ТАДБИРКОРЛИГИНИНГ АҲАМИЯТИ Файзиёва Нилуфар Шухрат қизи	54-56
12	O'QUV ISHLAR BO'YICHA O'RINBOSARLARINING MEHNATINI TASHKIL ETISHNING MOHIYATI, MAQSADLARI VA VAZIFALARI Abduraxmonov Yodgorbek Abdulaziz o'g'li	57-58

13	TARIXIY ISTIQBOLDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY MUAMMOLARI Karimova Go'zal Ibragimovna	59-60
14	ENERGETIK ICHIMLIKLAR QUUVAT EMAS, KULFAT MANBAI. Nazarova.N.I, Akramova.M.B, Toshmatova.G.O	61-64
15	BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING INNOVATSION USULLARI Omonova Sitara, Qayumova Mohinur Murodullayevna	65-69
16	MAKTAB YOSHDAGI BOLALARGA INGLIZ TILINI O'QITISH METODIKASI Toshtemirova Mohinur Akram qizi, Qayumova Mohinur Murodullayevna	70-73
17	BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING INNOVATSION USULLARI Jaylovova Dildora, Turdialiyeva Shahnoza	74-76
18	MOBIL INVENTARIZATSIYA Shukrullayev Shamsiddin Po'latjon o'g'li	77-79
19	PEDAGOGIK TA'LIM YO'NALISHLARIDA XORIJ TILLARINI O'QITISH AHAMIYATI Qayumova Mohinur Murodullayevna	80-83
20	INGLIZ TILINI BOSHLANG'ICH SINFLAR KESIMIDA O'QITISHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH To'xtamurodova Muxlisa, Qayumova Mohinur Murodullayevna	84-87
21	PEDAGOGIK TA'LIM YO'NALISHLARIDA XORIJIY TILLARINI O'QITISH AHAMIYATI Jumayeva Sevinch Bunyod qizi, Mohinur Qayumova Murodullayevna	88-91
22	PEDAGOGIK TA'LIM YO'NALISHLARIDA XORIJ TILLARINI O'QITISH AHAMIYATI Yo'ldashyeva Maftuna	92-95
23	INGLIZ TILINI BOSHLANG'ICH SINFLAR KESIMIDA O'QITISHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH Xudoyqulova Nilufar Rahimqul qizi, Mohinur Qayumova Murodullayevna	96-99
24	MAKTABGACHA BO'LGAN YOSHDAGI BOLALARDA CHET TILLARINI O'QITISHNING ILMIY PEDAGOGIK ASOSLARI Ismayilova Gulshoda	100-104

25	MAKTABGACHA BO'LGAN YOSHDAGI BOLALARDA CHET TILLARINI O'QITISHNING ILMIY PEDAGOGIK ASOSLARI Nomozova Muharram Boynazar qizi	105-107
26	BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING INNOVATSION USULLARI To'rayeva Oqila, Turdialiyeva Shahnoza	108-111
27	PEDAGOGIK TA'LIM YO'NALISHLARIDA XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING AHAMIYATI Naimova Diyoraxon, Turdialiyeva Shahnoza	112-117
28	MAKTABGACHA BO'LGAN YOSHDAGI BOLALARDA CHET TILLARINI O'QITISHNING ILMIY PEDAGOGIK ASOSLARI Musayeva Iroda, Mohinur Qayumova Murodullayevna	118-121
29	MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARGA INGLIZ TILINI O'QITISH METODIKASI Zamira Asomiddinova	122-124
30	O'ZBEK ALLOMASI ABU ALI IBN SINONING FALSAFIY QARASHLARIDA BORLIQ MASALASI Xursanova Mo'tabarxon Valijon qizi, Xurramova Mashxura Ro'zimurod qizi, Xolniyazova Ruxshona Nortosh qizi	125-128
31	TARKIBLI DISKRETLOVCHI BARABANCHA TISHLI GARNITURASI TEBRANISHLARINI UNING PARAMERTLARIGA BOG'LIQLIGI TAHLILI Urakov Nuriddin Abramatovich, Jumanazarova Sitara Shonazar qizi	129-132
32	INGLIZ TILINI BOSHLANG'ICH SINFLAR KESIMIDA O'QITISHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH Shonazarova Go'zaloy Rabbil qizi, Mohinur Qayumova Murodullayevna	133-137
33	OMBORXONALARDA IOT TEXNALOGIYALARINI QO'LLASH VA MOBILE KONTROL Po'latov Ziyohiddin Axunjon o'g'li	138-140
34	ABU MANSUR AL-MOTURIDIYNING BILISH FALSAFASIDA SHAXS MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISH MASALALARI Bo'riyeva Gulmira Nortajiyevna, Qarshiyeva Kumush Abdimurod qizi, O'ralova Zulayho Salim qizi	141-145
	MUNDARIJA	146-148